

Σχολή Θετικών Επιστημών
Περιβαλλοντικός Σχεδιασμός Πόλεων & Κτιρίων

Διπλωματική Εργασία

Αστική αναζωογόνηση μέσω της περιβαλλοντικής αναβάθμισης
υπολειπόμενων αστικών υπαίθριων χώρων μικρής κλίμακας. Η
περίπτωση των πάρκων τσέπης στο δήμο Καλαμαριάς.

Ελένη Ιωακειμίδου

Επιβλέπων καθηγητής: Κωνσταντίνος Σακαντάμης

Πάτρα, Σεπτέμβριος 2020

© Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, 2017

Η παρούσα Εργασία καθώς και τα αποτελέσματα αυτής, αποτελούν συνιδιοκτησία του ΕΑΠ και του φοιτητή, ο καθένας από τους οποίους έχει το δικαίωμα ανεξάρτητης χρήσης, αναπαραγωγής και αναδιανομής τους (στο σύνολο ή τμηματικά) για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, σε κάθε περίπτωση αναφέροντας τον τίτλο και το συγγραφέα της Εργασίας καθώς και το όνομα του ΕΑΠ όπου εκπονήθηκε.

Αστική αναζωογόνηση μέσω της περιβαλλοντικής αναβάθμισης
υπολειπόμενων αστικών υπαίθριων χώρων μικρής κλίμακας. Η
περίπτωση των πάρκων τσέπης στο δήμο Καλαμαριάς.

Ελένη Ιωακειμίδου

Επιτροπή Επίβλεψης Πτυχιακής / Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:
Κωνσταντίνος Σακαντάμης

Συν-Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:
Αναστασία Τασοπούλου

Πάτρα, Σεπτέμβριος 2020

Ευχαριστώ θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κύριο Σακαντάμη Κωνσταντίνο για την πολύτιμη καθοδήγηση και τις χρήσιμες υποδείξεις που συνέβαλαν στην αποπεράτωση της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής.

Ευχαριστώ επίσης την συνεπιβλέπουσα καθηγήτρια κυρία Τασοπούλου Αναστασία για τις αξιόλογες παρατηρήσεις.

Ευχαριστώ ιδιαίτερα την οικογένεια μου για την κατανόηση και την στήριξη ηθική και ψυχολογική κατά τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας εργασίας αλλά και κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών στο ΕΑΠ.

και το σύντροφο μου Χρήστο, για την υπομονή και την αμέριστη συμπαράσταση, την πολύτιμη βοήθεια και την επιστημονική καθοδήγηση, καθώς και την αμοιβαία υποστήριξη καθ' όλη τη διάρκεια τόσο των προπτυχιακών όσο και των μεταπτυχιακών μας σπουδών.

Περίληψη

Οι αστικοί υπαίθριοι χώροι αποτελούν βασικό συστατικό των πόλεων με ποικίλα οφέλη σε περιβαλλοντικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο. Αποτελούν χώρο για αναψυχή και κοινωνικοποίηση των κατοίκων αλλά και μέσο βελτίωσης των κλιματικών συνθηκών μιας περιοχής. Η σύγχρονη πόλη χαρακτηρίζεται από την έλλειψη υπαίθριων χώρων, την άνιση κατανομή και την έλλειψη συνδεσιμότητας μεταξύ τους. Ως εκ τούτου υποβαθμίζεται η ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος και κατ'έπекταση η διαβίωση των κατοίκων. Ένα σημαντικό εγχείρημα για την αύξηση των χώρων πρασίνου αποτελεί η μετατροπή των αστικών κενών σε πάρκα, τα λεγόμενα πάρκα τσέπης. Πρόκειται για μικρούς υπαίθριους χώρους που ενσωματώνουν στοιχεία της φύσης και εξυπηρετούν τις καθημερινές ανάγκες για αναψυχή των κατοίκων μιας συγκεκριμένης οικιστικής περιοχής. Δημιουργούνται σε κενούς χώρους διασκορπισμένους μέσα στην πόλη. Με τον τρόπο αυτό συμβάλλουν στη διάχυση της φύσης μέσα στον αστικό ιστό. Η σύνδεση τους σε ένα ενιαίο δίκτυο πρασίνου τόσο μεταξύ τους όσο και με τους μεγαλύτερους υπαίθριους χώρους ισχυροποιεί την παρουσία και την οικολογική και περιβαλλοντική τους αξία. Η παρούσα εργασία πραγματεύεται τη σημασία των υπαίθριων χώρων για τη βελτίωση της αστικής διαβίωσης. Στο πρώτο μέρος γίνεται ανάλυση των εννοιών των αστικών υπαίθριων χώρων, των πάρκων τσέπης αλλά και των δικτύων πρασίνου. Στη συνέχεια εξετάζεται ως περιοχή μελέτης ο δήμος Καλαμαριάς στην πόλη της Θεσσαλονίκης. Συγκεκριμένα γίνεται αξιολόγηση των χώρων πρασίνου που καταγράφονται στην περιοχή και προτείνεται η επέκτασή τους με τη διαμόρφωση πάρκων τσέπης. Προτείνεται η σύνδεση των επιμέρους αυτών χώρων με ένα δίκτυο πράσινων διαδρομών, ποδηλατόδρομων και διαδρομών πεζών. Τέλος, διατυπώνεται σχεδιαστική πρόταση για τρία πάρκα τσέπης που εντάσσονται στο δίκτυο αυτό.

Λέξεις κλειδιά

Αστικοί υπαίθριοι χώροι, χώροι πρασίνου, πάρκα τσέπης, δίκτυο πρασίνου

Abstract

Urban open spaces are a key component of cities with a variety of environmental, social and economic benefits. They are a place for recreation and socialization of the inhabitants but also a means of improving the climatic conditions of an area. The modern city is characterized by the lack of open spaces, the unequal distribution and the lack of connectivity between them. As a result, the quality of the urban environment is degraded and consequently the living conditions of the inhabitants. An important undertaking to increase green spaces is the transformation of urban voids into parks, the so-called pocket parks. These are small open spaces that incorporate elements of nature and serve the daily leisure needs of the inhabitants of a specific residential area. They are created in empty spaces scattered in the city. In this way they contribute to the diffusion of nature into the urban fabric. Their connection to a green network both with each other and with the larger open spaces strengthens their presence and their ecological and environmental value. This paper addresses the importance of open spaces for improving urban living. The first part analyzes the meaning of urban open spaces, pocket parks and green networks. Then the municipality of Kalamaria in the city of Thessaloniki is examined as a study area. Specifically, the green spaces recorded in the area are evaluated and their expansion is proposed with the configuration of pocket parks. It is proposed to connect these sub-areas with a network of green corridors, bicycle paths and pedestrian paths. Finally, a design proposal is formulated for three pocket parks that are part of this network.

Key words

Urban open spaces, green spaces, pocket parks, green corridors

Κατάλογος Εικόνων / Σχημάτων

Εικόνα 1	Η είσοδος στο Paley Park.....	21
Εικόνα 2	Εσωτερική απεικόνιση του John F. Collins Park.....	23
Εικόνα 3	Απεικόνιση του Greenacre Park.....	24
Εικόνα 4	Χαρακτηριστικό παράδειγμα Parklet.....	26
Εικόνες 5,6	Merchant Square Floating Pocket Park.....	27
Εικόνες 7,8	Απόψεις του Parc Hydro-Quebec.....	28
Εικόνες 9,10,11	Αναμόρφωση ενός αστικού κενού στον Κολωνό σε πάρκο τσέπης με τη συμμετοχή κατοίκων της περιοχής.....	29
Εικόνα 12	Χάρτης ορίων δήμου Καλαμαριάς.....	40
Εικόνα 13	Χάρτης ιστορικών οικισμών σήμερα.....	41
Εικόνα 14	Ενδεικτική απεικόνιση της διαχρονικής εξέλιξης Σχεδίου Πόλης Δήμου Καλαμαριάς κατά τα έτη 1926, 1957, 1972, 2008, όπως προκύπτει από το Γεωγραφικό Σύστημα Πληροφοριών (GIS) Καλαμαριάς, 2008.....	42
Εικόνα 15	Χάρτης όπου εντοπίζονται βασικές χρήσεις στο παραλιακό μέτωπο.....	46
Εικόνα 16	Χάρτης οριοθέτησης περιοχής μελέτης.....	47
Εικόνα 17	Δίκτυο κυκλοφορίας στην περιοχή μελέτης.....	49
Εικόνες 18,19	Παρεμπόδιση προσπέλασης λόγω: έλλειψης οργανωμένης φύτευσης στην οδό Αργοναυτών (αριστερά), μικρού πλάτους πεζοδρομίου στην οδό Πασαλίδη (δεξιά).....	50
Εικόνα 20	Χρήσεις γης στην περιοχή μελέτης.....	51
Εικόνα 21	Χώροι πρασίνου και ελεύθεροι χώροι στην περιοχή μελέτης.....	52
Εικόνα 22	Κατανομή χώρων πρασίνου και ελεύθερων χώρων σε κατηγορίες.....	54
Εικόνα 23	Φωτογραφική απεικόνιση πάρκων στην περιοχή μελέτης.....	55
Εικόνα 24	Φωτογραφική απεικόνιση παιδικών χαρών στην περιοχή μελέτης.....	55
Εικόνα 25	Φωτογραφική απεικόνιση αύλειων χώρων στην περιοχή μελέτης.....	56

Εικόνα 26	Φωτογραφική απεικόνιση αδιαμόρφωτων χώρων πρασίνου στην περιοχή μελέτης.....	56
Εικόνα 27	Ακτίνα επιρροής υπάρχοντων χώρων πρασίνου στην περιοχή μελέτης...	57
Εικόνα 28	Εντοπισμός δυνητικών πάρκων τσέπης στην περιοχή μελέτης.....	59
Εικόνα 29	Απεικόνιση προτεινόμενου δικτύου πρασίνου.....	61
Εικόνες 30,31	Οδός Αργοναυτών.....	65
Εικόνα 32	Τόμη στην οδό Αργοναυτών που απεικονίζει την υπάρχουσα Κατάσταση.....	66
Εικόνα 33	Τόμη στην οδό Αργοναυτών που απεικονίζει τις προτεινόμενες παρεμβάσεις.....	67
Εικόνα 34	Εντοπισμός προτεινόμενου πάρκου τσέπης στην οδό Αργοναυτών.....	68
Εικόνες 35,36	Ο κενός χώρος όπου χωροθετείται το πάρκο.....	68
Εικόνα 37	Προτεινόμενη διαμόρφωση πάρκου τσέπης στην οδό Αργοναυτών.....	69
Εικόνα 38	Ύψη των κτιρίων περιμετρικά του πάρκου τσέπης στην οδό Αργοναυτών.....	70
Εικόνες 39,40	Έλεγχος ηλιασμού του χώρου του πάρκου τσέπης στην οδό Αργοναυτών στις 21 Δεκεμβρίου στις 11.00 και στις 15.00.....	71
Εικόνες 41,42	Έλεγχος ηλιασμού του χώρου του πάρκου τσέπης στην οδό Αργοναυτών στις 21 Ιουνίου στις 11.00 και στις 15.00.....	72
Εικόνα 43	Εντοπισμός προτεινόμενου πάρκου τσέπης στην οδό Πασαλίδη.....	73
Εικόνα 44	Τόμη στην οδό Πασαλίδη στο σημείο όπου χωροθετείται το πάρκο, που απεικονίζει την υπάρχουσα κατάσταση.....	74
Εικόνα 45	Τόμη στην οδό Πασαλίδη στο σημείο όπου χωροθετείται το πάρκο, που απεικονίζει τις προτεινόμενες παρεμβάσεις.....	75
Εικόνες 46,47	Χώρος στην οδό Πασαλίδη όπου προτείνεται η δημιουργία πάρκου τσέπης.....	76

Εικόνα 48	Προτεινόμενη διαμόρφωση πάρκου τσέπης στη οδό Πασαλίδη.....	76
Εικόνα 49	Ύψη των κτιρίων περιμετρικά του πάρκου τσέπης στην οδό Πασαλίδη..	77
Εικόνες 50,51	Έλεγχος ηλιασμού του χώρου του πάρκου τσέπης στην οδό Πασαλίδη στις 21 Δεκεμβρίου στις 11.00 και στις 15.00.....	78
Εικόνες 52,53	Έλεγχος ηλιασμού του χώρου του πάρκου τσέπης στην οδό Πασαλίδη στις 21 Ιουνίου στις 11.00 και στις 15.00.....	79
Εικόνα 54	Εντοπισμός προτεινόμενου πάρκου τσέπης στην οδό Πόντου.....	80
Εικόνα 55	Τόμη στην οδό Πόντου που απεικονίζει την υπάρχουσα κατάσταση.....	81
Εικόνα 56	Τόμη στην οδό Πόντου που απεικονίζει τις προτεινόμενες παρεμβάσεις.....	83
Εικόνα 57	Ύψη των κτιρίων περιμετρικά του πάρκου τσέπης στην οδό Πόντου.....	84
Εικόνες 58,59	Έλεγχος ηλιασμού του χώρου του πάρκου τσέπης στην οδό Πόντου στις 21 Δεκεμβρίου στις 11.00 και στις 15.00.....	85
Εικόνες 60,61	Έλεγχος ηλιασμού του χώρου του πάρκου τσέπης στην οδό Πόντου στις 21 Ιουνίου στις 11.00 και στις 15.00.....	86
Εικόνα 62	Προτεινόμενη διαμόρφωση πάρκου τσέπης στη οδό Πόντου.....	86

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1	Κλιματικά δεδομένα Θεσσαλονίκη / Μίκρα. Θερμοκρασία.....	43
Πίνακας 2	Κλιματικά δεδομένα Θεσσαλονίκη / Μίκρα. Υγρασία.....	44
Πίνακας 3	Κλιματικά δεδομένα Θεσσαλονίκη / Μίκρα. Βροχόπτωση.....	44
Πίνακας 4	Κλιματικά δεδομένα Θεσσαλονίκη / Μίκρα. Άνεμοι.....	45

Περιεχόμενα

Περίληψη

Abstract

Κατάλογος Εικόνων / Σχημάτων

Κατάλογος Πινάκων

Εισαγωγή.....	1
Στόχος της εργασίας.....	1
Δομή της εργασίας και ακολουθούμενη μεθοδολογία.....	2
1.Αστικοί υπαίθριοι χώροι.....	3
1.1 Εννοιολογική προσέγγιση.....	3
1.2 Κατηγοριοποίηση αστικών υπαίθριων χώρων.....	3
1.3 Η συμβολή των υπαίθριων χώρων στην ποιότητα ζωής μιας πόλης.....	5
1.4 Δείκτες ποιότητας αστικού περιβάλλοντος.....	6
1.5 Η επιρροή της εξέλιξης των πόλεων στους ελεύθερους χώρους.....	7
1.6 Η ποιότητα των αστικών υπαίθριων χώρων στην σύγχρονη πόλη.....	9
2.Πάρκα Τσέπης.....	11
2.1 Ανάλυση της έννοιας των πάρκων τσέπης.....	11
2.2 Ο σχηματισμός των πάρκων τσέπης στον αστικό ιστό.....	12
2.3 Τα πάρκα τσέπης ως εργαλείο για την αναζωογόνηση του αστικού χώρου.....	13
2.3.1 Περιβαλλοντικά οφέλη.....	13
2.3.2 Κοινωνικά οφέλη.....	15
2.3.3 Οικονομικά οφέλη.....	16
2.3.4 Πολιτιστικά οφέλη.....	17
2.4 Οφέλη κατά τη δημιουργία ενός πάρκου τσέπης.....	17
2.5 Δυσκολίες που προκύπτουν κατά τη δημιουργία των πάρκων τσέπης.....	18
3.Παραδείγματα εφαρμογής πάρκων τσέπης	20
3.1 Η γέννηση των πάρκων τσέπης.....	20
3.1.1 Χαρακτηριστικά παραδείγματα σε παγκόσμια κλίμακα.....	21
3.1.2 Αξιοσημείωτες προσπάθειες στον ελληνικό χώρο.....	29
3.2 Συμπεράσματα – Αρχές σχεδιασμού ενός επιτυχημένου πάρκου τσέπης.....	30
4.Δίκτυο υπαίθριων χώρων.....	33
4.1 Ανάγκη διασύνδεσης των πάρκων τσέπης.....	33

4.2 Δομικά στοιχεία δικτύου πρασίνου.....	33
4.3 Οφέλη δικτύου πρασίνου στο αστικό περιβάλλον.....	34
4.3.1 Περιβαλλοντικά οφέλη.....	35
4.3.2 Κοινωνικά οφέλη.....	36
4.3.3 Οικονομικά οφέλη.....	37
4.4 Είδη δικτύων πρασίνου.....	37
5.Μελέτη περίπτωσης: ο δήμος Καλαμαριάς.....	40
5.1 Χωροταξική ανάλυση του δήμου Καλαμαριάς.....	40
5.2 Ιστορικά στοιχεία.....	41
5.3 Κλιματολογικά δεδομένα.....	43
5.4 Δημογραφικά στοιχεία.....	45
5.5 Χωρική ένταση οικονομικών δραστηριοτήτων.....	46
5.6 Οριοθέτηση της περιοχής μελέτης.....	47
5.7 Πολεοδομική οργάνωση.....	48
5.8 Δίκτυο Κυκλοφορίας.....	48
5.9 Χρήσεις γης.....	51
5.10 Το πράσινο στο δήμο Καλαμαριάς.....	52
6.Διατύπωση σχεδιαστικής πρότασης.....	53
6.1 Αξιολόγηση χώρων πρασίνου στην περιοχή μελέτης.....	53
6.2 Κατανομή χώρων πρασίνων και υπαίθριων χώρων.....	53
6.3 Δίκτυο πρασίνου.....	58
6.4 Πάρκα τσέπης.....	62
6.4.1 Πάρκο τσέπης στην οδό Αργοναυτών.....	65
6.4.2 Πάρκο τσέπης στην οδό Πασαλίδη.....	73
6.4.3 Πάρκο τσέπης στην οδό Πόντου.....	80
Συμπεράσματα.....	88
Βιβλιογραφία.....	92
Παράρτημα Σχεδίων.....	99

Εισαγωγή

Στόχος της εργασίας

Η ύπαρξη αδιαμόρφωτων, μη λειτουργικών και γενικότερα προβληματικών μικρών αστικών κενών αποτελεί ένα σημαντικό ζήτημα και ταυτόχρονα πόρο για τη σύγχρονη πόλη. Η προτεινόμενη διπλωματική εργασία στοχεύει στη διερεύνηση της δυνατότητας μετατροπής των αστικών αυτών κενών σε κατάλληλα διαμορφωμένους υπαίθριους χώρους πρασίνου με δημόσιο χαρακτήρα, τα λεγόμενα πάρκα τσέπης.

Αρχικά επιδιώκεται η αποτύπωση και ανάλυση σχετικά με την έννοια, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τα οφέλη που προκύπτουν από τη διαμόρφωση των χώρων αυτών. Στόχος της έρευνας είναι η ανάδειξη της αξίας τους για τη διαμόρφωση του αστικού μικροκλίματος και τη βελτίωση των περιβαλλοντικών συνθηκών που το χαρακτηρίζουν. Ταυτόχρονα, θα επιδιωχθεί η επισήμανση των ωφελειών που προκύπτουν τόσο στον κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό τομέα.

Η διερεύνηση αυτή πραγματοποιείται μέσα από βιβλιογραφική επισκόπηση καθώς και τη μελέτη συγκεκριμένων παραδειγμάτων διαμόρφωσης μικρών αστικών κενών στον ελλαδικό χώρο αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο. Η μελέτη αυτή θα καταλήξει σε μία εργαλειοθήκη καλών πρακτικών για τον σχεδιασμό πάρκων τσέπης για τους παράκτιους δήμους της μεσογείου.

Η μελέτη περίπτωσης περιλαμβάνει τον εντοπισμό δυνητικών πάρκων τσέπης στο αστικό περιβάλλον του δήμου Καλαμαριάς. Περαιτέρω, θα εξεταστούν οι δυνατότητες δικτύωσης που αυτά επιτρέπουν, μέσω πεζοδρόμων, ποδηλατοδρόμων και «πράσινων» διαδρομών που είτε υφίστανται στο αστικό περιβάλλον είτε θα προταθούν. Ο λεπτομερής φυσικός σχεδιασμός ενός μέρους αυτού του δικτύου, σύμφωνα με τις αρχές του περιβαλλοντικού σχεδιασμού, θα επιτρέψει την εκτίμηση των ενδεχόμενων ωφελειών στο περιβάλλον του δήμου του ευρύτερου αστικού περιβάλλοντος της Θεσσαλονίκης.

Βασικός γνώμονας της εργασίας αποτελεί η ανάδειξη της ουσιαστικής συμβολής στην αναζωογόνηση των πυκνοδομημένων αστικών περιοχών και η διασφάλιση μιας επιτυχούς επιρροής στην βελτίωση της ποιότητας του αστικού ιστού αλλά και των συνθηκών διαβίωσης των πολιτών.

Δομή της εργασίας και ακολουθούμενη μεθοδολογία

Η μελέτη χωρίζεται σε δύο μέρη:

Στο πρώτο μέρος, χρησιμοποιώντας ως βάση την βιβλιογραφική έρευνα, πραγματοποιείται μια ανάλυση βασικών ζητημάτων που σχετίζονται με το θέμα και επισημαίνονται και αναλύονται καλές πρακτικές τόσο από την διεθνή εμπειρία όσο και τον ελλαδικό χώρο.

Πιο συγκεκριμένα, στο τμήμα αυτό, αναλύονται οι έννοιες των αστικών υπαίθριων χώρων και των πάρκων τσέπης. Εξετάζονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των πάρκων τσέπης και οι ανάγκες που καλούνται να καλύψουν για το αστικό περιβάλλον αλλά και τους χρήστες τους. Ιδιαίτερη μέριμνα θα δοθεί στην ανάλυση των επιρροών που προκύπτουν από τη διαμόρφωση των πάρκων τσέπης σε περιβαλλοντικό, λειτουργικό, κοινωνικό, πολιτιστικό, ψυχολογικό αλλά και οικονομικό επίπεδο. Στο τμήμα αυτό γίνεται ανάλυση και αξιολόγηση επιλεγμένων παραδειγμάτων πάρκων τσέπης από την τοπική αλλά και τη διεθνή βιβλιογραφία. Τέλος, γίνεται διερεύνηση της αξίας της δικτύωσης των πάρκων τσέπης αλλά και των υπαίθριων χώρων γενικότερα με ένα δίκτυο πρασίνου και επισημαίνονται τα οφέλη που προκύπτουν από αυτό.

Στο δεύτερο σκέλος προτείνεται ο σχεδιασμός πάρκων τσέπης ώστε να διασφαλίζονται θετικές επιρροές στον περιβάλλον αλλά και γενικότερα. Πιο συγκεκριμένα, επιλέγεται ως περιοχή μελέτης ο Δήμος Καλαμαριάς, στο εσωτερικό του οποίου εντοπίζονται υφιστάμενα ή δυνητικά πάρκα τσέπης. Προτείνεται η διασύνδεση τους και με άλλους χώρους πρασίνου που εντοπίζονται στην περιοχή και η ένταξη τους σε ενιαίο δίκτυο το οποίο θα διασυνδέεται με ποδηλατόδρομους, πεζόδρομους και πράσινες διαδρομές.

Στο στάδιο αυτό πραγματοποιείται έρευνα πεδίου για την ανάλυση της περιοχής μελέτης και τον εντοπισμό των υπάρχοντων αλλά και των δυνητικά πάρκων τσέπης, αλλά και συλλογή των απαραίτητων για τη διεκπεραίωση της μελέτης στοιχείων από αρμόδιες υπηρεσίες. Τα στοιχεία αυτά περιλαμβάνουν χάρτες, καθώς και κλιματικά δεδομένα που χαρακτηρίζουν την περιοχή.

Τέλος προτείνεται η αναδιαμόρφωση τριών χώρων σε πάρκα τσέπης ακολουθώντας τις αρχές του βιοκλιματικού σχεδιασμού.

1. Αστικοί υπαίθριοι χώροι

1.1 Εννοιολογική προσέγγιση

Στον αστικό χώρο εντάσσονται το δομημένο περιβάλλον των κτιρίων και ο περιβάλλοντας χώρος που βρίσκεται γύρω από αυτά. Στον εξωτερικό αυτό χώρο συναντώνται οι αστικοί υπαίθριοι χώροι. Πρόκειται για μικρής ή μεγάλης έκτασης υπαίθριες εγκαταστάσεις που εντάσσονται στο εσωτερικό μιας πόλης ή σε άμεση επάφη με αυτήν. Πολλές φορές έχουν έντονη την παρουσία της βλάστησης και για το λόγο αυτό χαρακτηρίζονται ως χώροι πρασίνου. Τέτοιες περιπτώσεις είναι τα πάρκα, οι πλατείες, τα άλση, οι παιδικές χαρές, οι κήποι. Άλλοτε συναντώνται στην πόλη ως χώροι συγκέντρωσης, υπαίθριες αγορές, βοτανικοί κήποι (Ανανιάδου-Τζημοπούλου 1997).

Οι αστικοί υπαίθριοι χώροι αποτελούν βασικό συστατικό των πόλεων και επιτελούν πολυλειτουργικό ρόλο. Αρχικά, αποτελούν συνδετικό κρίκο για το δομημένο περιβάλλον και διαμορφώνουν την εικόνα του αστικού τοπίου. Επιπλέον, συμβάλλουν στην ανάδειξη της πολιτιστικής ταυτότητας μιας πόλης και τη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας (Λιονάτου, 2008). Παράλληλα, διευκολύνουν την καθημερινή διαβίωση των κατοίκων, καθώς εξυπηρετούν βασικές ανάγκες των κατοίκων, ενώ σε αυτούς εξελίσσεται η πολιτιστική και κοινωνική ζωή και ένα πλήθος δραστηριοτήτων. Συχνά χρησιμοποιούνται ως χώροι παιχνιδιού και αναψυχής, ανάπαυσης και επαφής με τη φύση, ως κήποι, πάρκα και πεζόδρομοι, ακόμα και ως χώροι ειδικής χρήσης, όπως είναι τα γήπεδα αθλοπαιδιών, οι βοτανικοί και ζωολογικοί κήποι, οι αρχαιολογικοί χώροι (Ανανιάδου-Τζημοπούλου 1997).

1.2 Κατηγοριοποίηση αστικών υπαίθριων χώρων

Κατά την εξελεκτική πορεία που έλαβε χώρα στην εσωτερική διάρθρωση των πόλεων, οι υπαίθριοι χώροι επιτέλεσαν ποικίλες λειτουργίες και επιδέχτηκαν διάφορες ιδιότητες. Ως αποτέλεσμα του πολυλειτουργικού αυτού χαρακτήρα τους αποδόθηκαν διάφοροι χαρακτηρισμοί. Οι επικρατέστεροι όροι που υιοθετήθηκαν είναι ελεύθεροι, υπαίθριοι, ανοικτοί, πράσινοι σε αντιδιαστολή με τους όρους κτισμένοι, στεγασμένοι, κλειστοί, οικοδομημένοι (Ανανιάδου-Τζημοπούλου 1997).

Για τους χαρακτηρισμούς αυτούς δεν υπάρχει κάποιος σαφής διαχωρισμός. Συχνά αντιμετωπίζονται ως ταυτόσημοι και περιγράφουν κάθε υπαίθριο δημόσιο χώρο που είναι αδόμητος, έχει ελεύθερη πρόσβαση για το κοινό και σε αυτούς διαδραματίζεται η αστική υπαίθρια διαβίωση (Ανανιάδου-Τζημοπούλου 1997).

Ωστόσο, σύμφωνα με την διατιθέμενη βιβλιογραφία εντοπίζεται ένας διαχωρισμός ως προς την έννοια των αστικών υπαίθριων χώρων και των χώρων πρασίνου. Οι χώροι πρασίνου αποτελούν υποκατηγορία των αστικών υπαίθριων χώρων. Η διαφορά τους εντοπίζεται στο κύριο υλικό επικάλυψης των επιφανειών που καταλαμβάνουν οι χώροι αυτοί (Ανανιάδου-Τζημοπούλου Μ., 1992).

Πιο συγκεκριμένα, οι αστικοί υπαίθριοι χώροι καλύπτονται από σκληρές επιφάνειες όπως είναι τα δάπεδα από πέτρα, μάρμαρο, σκυρόδεμα, αλλά και μαλακές επιφάνειες όπως είναι το γρασίδι, η άμμος, το χαλίκι, οι ξύλινες επιστρώσεις (Τζωρτζή, 2008). Σε αυτή τη κατηγορία περιλαμβάνονται τόσο οι χώροι πρασίνου όσο και οι υπόλοιποι αδόμητοι χώροι της πόλης (Λιονάτου Μ., 2008).

Οι χώροι πρασίνου περιλαμβάνουν τους χώρους εντός του αστικού ιστού ή σε άμεση γειτνίαση με αυτόν, οι οποίοι εμφανίζουν τα χαρακτηριστικά της γενικότερης κατηγορίας των αστικών υπαίθριων χώρων, με τη διαφοροποίηση τους να έγκειται στο γεγονός πως κατά κύριο λόγο συνίστανται από πράσινο και έχουν ως κύριο υλικό επίστρωσης υδροπερατές επιφάνειες. Σε αυτή τη κατηγορία περιλαμβάνονται τα δάση, οι παιδικές χαρές, τα πάρκα, τα ρέματα, οι φυσικοί και αδόμητοι χώροι, οι νησίδες πρασίνου (Λιονάτου Μ., 2008).

Η πολυμορφικότητα που παρουσιάζουν οι αστικοί υπαίθριοι χώροι και η ποικιλία ως προς το ρόλο που εξυπηρετούν καθιστά περίπλοκη την ταξινόμηση τους σε κατηγορίες. Ειδικότερα, οι ελεύθεροι χώροι μπορεί να διακριθούν σε κατηγορίες ανάλογα με τον σκοπό της δημιουργίας τους, την περιοχή εξυπηρέτησης και την ακτίνα της επιρροής τους. Ως εκ τούτου προκύπτει ο διαχωρισμός τους σε:

- τοπικούς, υπερτοπικούς και μητροπολιτικούς, με βάση τη σημασία τους για την πόλη
- κοινόχρηστους και μη, με βάση τη χρήση τους. Κοινόχρηστος μπορεί να θεωρηθεί ο χώρος μιας παιδικής χαράς. Μη κοινόχρηστος είναι ένας περιφραγμένος μη προσβάσιμος για το κοινό αδόμητος χώρος όπως μια αδόμητη στρατιωτική έκταση.
- δημόσιους και ιδιωτικούς, σύμφωνα με το ιδιοκτησιακό καθεστώς που τα διέπει. Δημόσιος υπαίθριος χώρος θεωρείται ένα πάρκο, οι πλατείες, οι πεζόδρομοι, τα

πεζοδρόμια, οι νησίδες των δρόμων. Ιδιωτικός ελεύθερος χώρος μπορεί να είναι ο ακάλυπτος μιας πολυκατοικίας, οι πρασιές και τα προκήπια.

- αστικούς και περιαστικούς, με βάση τη θέση τους σε σχέση με την πόλη. Οι αστικοί υπαίθριοι χώροι εντοπίζονται μέσα στα όρια του αστικού ιστού ενώ οι περιαστικοί χωροθετούνται εκτός των ορίων. Στην περίπτωση αυτή εντάσσονται τα δάση, οι αγροτικές περιοχές που βρίσκονται σε άμεση γειτνίαση με τις πόλεις.
- Τέλος, σε χώρους πρασίνου, συνάθροισης, άθλησης, παιχνιδιού, περιπάτου, κυκλοφορίας, πολιτισμού ή σε χώρους που συνδυάζουν τα πιο πάνω, σύμφωνα με τη λειτουργία τους, σε Ένας δρόμος μπορεί να είναι χώρος κυκλοφορίας και περιπάτου. Μια πλατεία μπορεί να είναι χώρος παιχνιδιού και χαλάρωσης, χώρος κοινωνικών εκδηλώσεων αλλά και συγκέντρωσης. (Βαταβάλη, Μπελαβίλας, 2009)

1.3 Η συμβολή των υπαίθριων χώρων στην ποιότητα ζωής μιας πόλης

Η ύπαρξη και προστασία των αστικών υπαίθριων χώρων είναι ιδιαίτερα σημαντική για τη ποιότητα του περιβάλλοντος μιας πόλης και κατ' επέκταση για τη βελτίωση της ζωής των κατοίκων της. Διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο τόσο περιβαλλοντικό όσο και κοινωνικό και οικονομικό για τη σύγχρονη πόλη.

Αρχικά, ενσωματώνουν στο χώρο που καταλαμβάνουν στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος, όπως χαμηλή φύτευση, δέντρα και στοιχεία νερού. Με τον τρόπο αυτό επιτρέπουν την παρουσία της φύσης ανάμεσα στο δομημένο περιβάλλον. Παράλληλα, διατηρούν τη βιοποικιλότητα συντηρώντας την αστική πανίδα.

Τα δέντρα που περιλαμβάνουν συχνά στην έκτασή τους συμβάλλουν στη μείωση της θερμοκρασίας μέσω της απορρόφησης της ηλιακής ακτινοβολίας, και την αύξηση της υγρασίας με την εξάτμιση - διαπνοή. Συμβάλλουν έτσι στη διαμόρφωση και τη βελτίωση του μικροκλίματος, ενώ με τη σκίαση τους αυξάνουν τη θερμική άνεση (Chiesura, 2003). Παράλληλα παρέχουν οξυγόνο και απορροφούν τους αέριους ρύπους της ατμόσφαιρας (Byrne, 2014). Με τον τρόπο αυτό βελτιώνουν την ποιότητα του περιβάλλοντος μιας πόλης (Chiesura, 2003) επιτυγχάνοντας την εξυγίανση του (Ανανιάδου-Τζημοπούλου 2015).

Από την άλλη, επιτρέπουν την επαφή των κατοίκων των πόλεων με τη φύση, γεγονός που ο σύγχρονος κάτοικος στις περισσότερες πόλεις στερείται (Ανανιάδου-Τζημοπούλου 2015). Προσφέρουν ένα χώρο στον οποίο οι κάτοικοι μπορούν να καταφύγουν για ηρεμία, και ξεκούραση από τους έντονους ρυθμούς της πόλης (Ανανιάδου-Τζημοπούλου 2015). Σύμφωνα με μελέτες, η συχνή έκθεση σε χώρους πρασίνου έχει ζωτική σημασία για την ψυχική και σωματική υγεία των ανθρώπων (Peschardt, Stigsdotter, 2014, και 2012). Η επαφή με τη φύση στο αστικό περιβάλλον μπορεί να μειώσει το άγχος, να ενισχύσει τον στοχασμό, να αναζωογονήσει τους κατοίκους της πόλης, να προσφέρει μια αίσθηση γαλήνης και ευημερίας (Chiesura, 2003).

Στο σημείο αυτό γίνεται εμφανής ο κοινωνικός ρόλος που διαδραματίζουν οι αστικοί υπαίθριοι χώροι. Φιλοξενούν στο χώρο τους ένα μέρος της κοινωνικής ζωής στην πόλη ως τόποι συνάντησης και συναναστροφής. Επιπλέον ενισχύουν τις κοινωνικές επαφές, τις συναντήσεις και τη δημόσια δραστηριότητα ενώ παράλληλα συμβάλουν, στην περιβαλλοντική εκπαίδευση και τη διαμόρφωση της οικολογικής συνείδησης. Παράλληλα, χρησιμεύουν ως χώροι αναψυχής καθώς προσφέρουν τη δυνατότητα ανάπτυξης δραστηριοτήτων (Labuz, 2018).

Ιδιαίτερα σημαντικό κρίνεται το γεγονός ότι η ύπαρξη αστικών υπαίθριων χώρων σε μια περιοχή αναβαθμίζει την αισθητική της εικόνα. Η διαμόρφωση ελκυστικού περιβάλλοντος καθώς και η διασφάλιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων που προκύπτει από την παρουσία τους έχει σαν αποτέλεσμα την αύξηση της αξίας των ακινήτων που βρίσκονται στην περιοχή, ενώ παράλληλα τόνωνεται η επιχειρηματική δραστηριότητα λόγω της συγκέντρωσης επισκεπτών από την ευρύτερη περιοχή.

Όπως προκύπτει η ύπαρξη και προστασία των υπαίθριων χώρων είναι ιδιαίτερα σημαντική καθώς αποτελούν καθοριστικό παράγοντα για την ποιότητα του αστικού τοπίου και τη βελτίωση της ζωής των κατοίκων.

1.4 Δείκτες ποιότητας αστικού περιβάλλοντος

Η ύπαρξη ελεύθερων χώρων σε μια πόλη έχει ιδιαίτερη αξία για την ποιότητα ζωής ενώ αποτελεί ένδειξη της ποιότητας του περιβάλλοντος της (Georgi et al, 2019). Στην προκειμένη περίπτωση βασικός δείκτης που μαρτυρά την υψηλή ποιότητα αποτελεί η έκταση των χώρων

πρασίνου σε συσχετισμό με τη συνολική έκταση μιας οικιστικής ενότητας αλλά και η έκταση των χώρων πρασίνου που αναλογεί σε κάθε κάτοικο. Το ποσοστό ελεύθερων χώρων συνδέεται με τον ορθολογικό σχεδιασμό μιας πόλης και συμβάλει στο υψηλό βιοτικό επίπεδο των κατοίκων της (Βαταβάλη, Μπελαβίλας, 2009).

Σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία (ΦΕΚ 285Δ /05.03.2004), αποδεκτό μέγεθος ελεύθερων χώρων ανά κάτοικο ορίζονται τα 8m². Είναι επιθυμητό η έκταση αυτή να κατανέμεται σε νησίδες πρασίνου, πλατείες, παιδικές χαρές, πάρκα και πάρκα πόλης, τα οποία διαρθρώνονται με τέτοιο τρόπο στον αστικό ιστό ώστε να είναι άμεσα και εύκολα προσβάσιμα για το σύνολο του πληθυσμού.

Οι μεγάλες ελληνικές πόλεις υστερούν έναντι των υπόλοιπων ευρωπαϊκών χωρών στην αναλογία διαθέσιμων χώρων πρασίνου ανά κάτοικο. Σύμφωνα με επίσημες καταγραφές στην Αθήνα αντιστοιχούν 2,55τμ ανά κάτοικο και στη Θεσσαλονίκη 2,73τμ. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι στον Άμστερνταμ αντιστοιχούν 27τμ, στο Βερολίνο 13τμ, στο Λονδίνο, τη Ρώμη και το Παρίσι 9τμ (Βαταβάλη, Μπελαβίλας, 2009).

Ωστόσο, η ποιότητα ζωής μιας πόλης καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό και από την δυνατότητα πρόσβασης όλων των κατοίκων στους υπαίθριους χώρους. Η απόσταση μεταξύ του χώρου κατοικίας και των υπαίθριων χώρων οφείλει να είναι τέτοια ώστε να δίνει τη δυνατότητα στον καθένα να μπορεί να φτάσει εκεί ακόμα και πεζός. Επομένως, εξίσου σημαντική είναι και η γενική διάταξη των χώρων αυτών στη συνολική έκταση της πόλης, η οποία όμως πρέπει να έχει μια ίση κατανομή. Σε διαφορετική περίπτωση, το πλεονέκτημα της ύπαρξης τους αποτελεί προνόμιο λίγων μόνο κατοίκων και όχι του συνόλου (Βαταβάλη, Μπελαβίλας, 2009).

1.5 Η επιρροή της εξέλιξης των πόλεων στους ελεύθερους χώρους

Η υπέρμετρη αστυφιλία και η πληθυσμιακή συσσώρευση στα μεγάλα αστικά κέντρα που επακολούθησε δημιούργησε ποικίλα προβλήματα στις σύγχρονες πόλεις του 21^{ου} αιώνα. Η έντονη αστικοποίηση είχε ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη οικοδομικής δραστηριότητας με ιδιαίτερα ταχείς ρυθμούς που χαρακτηρίστηκε από

- την έντονη ανοικοδόμηση, την οποία ενθάρρυνε η πολιτική της αντιπαροχής

- την πυκνή δόμηση αναπτυσσόμενη σε μεγάλα ύψη και με αυξημένο συντελεστή αλλά και την υψηλή κάλυψη, με τη μεγαλύτερη δυνατή εκμετάλλευση των οικοπέδων εις βάρος των ελεύθερων χώρων, γεγονός που επέτρεψαν οι ισχύοντες κανονισμοί (Georgi et al, 2019).
- την καταπάτηση, την οικοπεδοποίηση και τον κατακερματισμό των χώρων πρασίνου
- το πλήθος αυθαίρετων και ασύμβατων επεμβάσεων στο φυσικό τοπίο

Η επέκταση του οικιστικού ιστού πραγματοποιήθηκε ανεξέλεγκτα χωρίς κάποιο ολοκληρωμένο πολεοδομικό σχεδιασμό, ενώ παραμελήθηκε ιδιαίτερα ο σχεδιασμός των υπαίθριων χώρων και η πρόβλεψη για τη διατήρησή τους (Georgi et al, 2019). Πιο συγκεκριμένα, η επέκταση του οικιστικού ιστού έλαβε τη μορφή της ανεξέλεγκτης διάχυσης στο περιαστικό και φυσικό χώρο (Ανανιάδου-Τζημοπούλου 2015). Πραγματοποιήθηκε εις βάρος των αδόμητων ελεύθερων χώρων με αποτέλεσμα τη μείωση και τη συρρίκνωση τους. Χαρακτηρίστηκε από την έλλειψη της μέριμνας για τη διασφάλιση και την ποιότητα των αστικών υπαίθριων χώρων και την άνιση κατανομή τους στο πολεοδομικό συγκρότημα (Κουόμο, κ.α. 2007). Ως εκ τούτου η σύγχρονη πόλη χαρακτηρίζεται από την ανεπάρκεια καθώς και την άνιση κατανομή των υπαίθριων χώρων μέσα στον αστικό ιστό (Georgi et al, 2019).

Από την άλλη, η ξαφνική συγκέντρωση του πληθυσμού στις πόλεις αύξησε και την ανάγκη για περισσότερους χώρους πρασίνου εντός του αστικού ιστού ορθά κατανομημένους ώστε να προσεγγίζονται εύκολα από όλους τους κατοίκους για καθημερινή χρήση (Αραβαντινός & Κοσμάκη, 1988).

Σε αντίθεση με τα προηγούμενα χρόνια, στις σύγχρονες πολεοδομικές μελέτες σημειώνεται ιδιαίτερη μέριμνα σε θέματα περιβάλλοντος και αναβάθμισης μέσω αυτού της ποιότητας του αστικού ιστού και κατ' επέκταση της διαβίωσης των κατοίκων (Peschardt K., 2014). Το εγχείρημα αυτό επιτυγχάνεται με τη αναζωογόνηση των αστικών υπαίθριων χώρων αλλά και την προώθηση της δημιουργίας νέων, γεγονός που επιφέρει τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των κατοίκων σε μια σύγχρονη πόλη.

1.6 Η ποιότητα των αστικών υπαίθριων χώρων στη σύγχρονη πόλη

Οι μεταβολές που σημειώθηκαν στον αστικό ιστό κατά τη διάρκεια των προηγούμενων ετών επηρέασε σε μεγάλο βαθμό την εικόνα των αστικών υπαίθριων χώρων στη σύγχρονη εποχή. Η απρογραμμάτιστη οικιστική επέκταση και η πυκνή δόμηση των νέων κτιρίων οδήγησαν στην καταγραφή έλλειψης υπαίθριων χώρων αλλά και στον περιορισμό των χώρων πρασίνου (Georgi, et al, 2019). Η συνολική έκταση μέσα στον αστικό ιστό είναι αισθητά πιο χαμηλή συγκριτικά και με το περιαστικό πράσινο το οποίο προσφέρει τη δυνατότητα διεξόδου στους κατοίκους μιας πόλης. Ωστόσο, οι χώροι αυτοί δεν υποκαθιστούν τις σοβαρές ελλείψεις που σημειώνονται σε ελεύθερους χώρους μέσα στον αστικό ιστό (Ανανιάδου-Τζημοπούλου 2015).

Πέρα από την ποσοτική έλλειψη, παρατηρείται και μια ποιοτική υποβάθμιση. Συχνά οι υπαίθριοι χώροι χαρακτηρίζονται από τη χρησιμοποίηση παλαιών σχεδιαστικών αρχών οι οποίες δεν ανταποκρίνονται στις σύγχρονες απαιτήσεις. Επιπλέον, δεν είναι κατάλληλα διαμορφωμένοι ώστε να ενθαρρύνουν κάποιες δραστηριότητες και ειδικές χρήσεις όπως συγκεντρώσεις, εκδηλώσεις, εκθέσεις, υπαίθριες αγορές, ενώ πολλές φορές δεν περιέχουν καν τον απαιτούμενο εξοπλισμό όπως νερό, κατάλληλο φωτισμό, απαραίτητα στοιχεία αστικού εξοπλισμού. Ως αποτέλεσμα οι χώροι αυτοί παραμένουν αχρησιμοποίητοι. (Ανανιάδου-Τζημοπούλου 2015)

Χαρακτηριστική είναι και η εικόνα εγκατάλειψης που παρουσιάζουν ορισμένοι υπαίθριοι χώροι. Συχνά εντοπίζονται ανοιχτές μη χτισμένες περιοχές οι οποίες ωστόσο δε χρησιμοποιούνται με τρόπο που θα μπορούσε να ωφελήσει τους κατοίκους (Georgi, et al, 2019) και καταλήγουν να έχουν χρήση πάρκινγκ ή να βρίσκονται σε άσχημη κατάσταση λόγω συσσώρευσης απορριμάτων στο χώρο τους. Το γεγονός αυτό οδηγεί στη διαρκή υποβάθμιση τους (Κοσμάκη, Λουκόπουλος, 2007). Οι χώροι αυτοί εγκαταλείπονται χάνοντας τον πρωταρχικό τους ρόλο ως κοινόχρηστοι χώροι (Georgi, et al, 2019).

Πολλές φορές, οι περιορισμένοι ελεύθεροι χώροι είναι άνισα κατανεμημένοι με αποτέλεσμα σε ορισμένες περιοχές να είναι ανύπαρκτοι. Η μεγάλη απόσταση που προκύπτει μεταξύ τους περιορίζει τη δυνατότητα αλλά και τη συχνότητα χρήσης τους από τον άνθρωπο (Peschardt, 2012).

Ένα ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο που παρατηρείται είναι η έλλειψη ελεύθερων χώρων μικρής έκτασης. Οι χώροι αυτοί θα μπορούσαν να φανούν χρήσιμοι στους κατοίκους μιας

γειτονιάς και ιδιαίτερα στις μικρότερες ηλικίες. Σε πυκνοκατοικημένες περιοχές θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην ικανοποίηση της ανάγκης για καθημερινή επίσκεψη σε υπαίθριους χώρους (Peschardt, 2012).

Τέλος, το χαμηλό ποσοστό χώρων πρασίνου στα αστικά κέντρα επιβαρύνεται από το γεγονός της έλλειψης συνδεσιμότητας των χώρων αυτών τόσο μεταξύ τους όσο και με το άμεσο περιβάλλον τους (Georgi, et al, 2019). Το γεγονός αυτό δυσχεραίνει την πρόσβαση των κατοίκων στους χώρους αυτούς και περιορίζει τη χρήση τους.

Συμπεραίνεται λοιπόν ότι οι περιορισμένοι υπαίθριοι χώροι σε μια σύγχρονη πόλη χαρακτηρίζονται για τη μονοτονία, τη δυσχρηστία και την υποχρησιμοποίηση τους (Ανανιάδου-Τζημοπούλου 2015).

Επομένως, κρίνεται επιτακτική η ανάγκη για ποσοτική αλλά και ποιοτική αναβάθμιση των χώρων αυτών μέσω σύγχρονων μελετών με στόχο την ανάδειξη του αστικού τοπίου και τη βελτίωση της φυσιογνωμίας της πόλης.

Ο σχεδιασμός των υπαίθριων χώρων θα πρέπει να αποβλέπει σε χώρους πολυλειτουργικούς, εξοπλισμένους με την απαιτούμενη υποδομή, αρμονικά ενταγμένους στον αστικό ιστό και εύκολα προσβάσιμους για το σύνολο του πληθυσμού. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να διαχέονται μέσα στην πόλη και να συνδέονται μεταξύ τους αλλά και με το δομημένο περιβάλλον.

2. Πάρκα τσέπης

2.1 Ανάλυση της έννοιας των πάρκων τσέπης

Τα πάρκα τσέπης αποτελούν μια κατηγορία των αστικών υπαίθριων χώρων. Η ονομασία τους οφείλεται στη μικρή έκταση που καταλαμβάνουν, καθώς αποτελούν το μικρότερο στην κατηγορία των πάρκων που συναντώνται μέσα στην πόλη. Πρόκειται ουσιαστικά για υπαίθριους χώρους πολύ μικρής έκτασης που ενσωματώνουν στοιχεία της φύσης σε μια συγκεκριμένη περιοχή εξυπηρετώντας τις καθημερινές ανάγκες των κατοίκων της για αναψυχή, χαλάρωση και απόλαυση του εξωτερικού χώρου (Lu S., 2018).

Τα μικρά αυτά πάρκα αποτελούν μια νέα κατηγορία υπαίθριων χώρων, που απευθύνεται σε μια γειτονιά και οριοθετείται ανάμεσα στο πάρκο γειτονιάς και τον ιδιωτικό κήπο (Peschardt et al, 2014). Πολλές φορές η δημιουργία τους αποτελεί άτυπα ένα υποκατάστατο των ιδιωτικών αυλών προσφέροντας στους κατοίκους κοινόχρηστα πάρκα για την ανάπτυξη των σύνηθων καθημερινών υπαίθριων δραστηριοτήτων τους (Canfield, Gibson. 2016).

Τα πάρκα τσέπης μπορεί να απευθύνονται σε όλες τις ηλικιακές ομάδες από παιδιά και νέους, μέχρι οικογένειες αλλά και ηλικιωμένους. Σε κάθε περίπτωση αποτελούν χώρο για τον τοπικό πληθυσμό μιας αστικής περιοχής και σε σπάνιες περιπτώσεις απευθύνονται σε επισκέπτες (Cohen κ.α. 2014).

Τα πάρκα τσέπης δημιουργούνται σε υπολειμματικούς χώρους του αστικού ιστού, εγκαταλελειμμένους ή κενούς χώρους που δεν έχουν κάποια χρήση (Blake, 2010) (Shirleyana, 2013). Άλλοτε προκύπτουν από τη συνένωση των ακάλυπτων χώρων που αναπτύσσονται στο εσωτερικό των οικοδομικών τετραγώνων (Blake, 2010). Η παρουσία τους μέσα στα όρια του αστικού ιστού κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική καθώς μπορεί να μεταμορφώσει τα εγκαταλελειμμένα αυτά μέρη σε ελκυστικούς χώρους που προσφέρονται για αναψυχή αναβαθμίζοντας έτσι την εικόνα και τη ζωή στην πόλη.

Αξιοσημείωτος είναι ο ιδιαίτερος τρόπος με τον οποίο προκύπτει η δημιουργία τους. Τα πάρκα τσέπης σχηματίζονται τυχαία στα σημεία αυτά, χωρίς να προβλέπεται από κάποιο προγραμματισμό ο σχεδιασμός τους. Το στοιχείο αυτό εξηγεί και το γεγονός ότι εμφανίζονται ελεύθερα και διασκορπισμένα (Lu S., 2018) μέσα στον αστικό ιστό χωρίς να υπάρχει κάποια σύνδεση μεταξύ τους αλλά και με τους μεγαλύτερους ελεύθερους χώρους της εκάστοτε πόλης.

Ενδεικτικό είναι και το γεγονός ότι η δημιουργία ενός πάρκου τσέπης αποτελεί συχνά πρωτοβουλία των ίδιων των κατοίκων μιας συγκεκριμένης περιοχής. Στην περίπτωση αυτή οι κάτοικοι σε συνεργασία με τις τοπικές αρχές και εθελοντές αναλαμβάνουν την ευθύνη τόσο της κατασκευής όσο και της συντήρησης. Για το λόγο αυτό συχνά εκφράζουν τις ανάγκες και τις απαιτήσεις της κάθε γειτονιάς. (Shirleyana, 2013)

Λόγω του μικρού τους μεγέθους λειτουργούν κατά κύριο λόγο ως πάρκο γειτονιάς καλύπτοντας συχνά ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων. Στο χώρο που καλύπτουν μπορούν να πραγματοποιηθούν ήπιες αθλητικές δραστηριότητες όπως η αναρρίχηση στους τοίχους των κτιρίων που τα περιβάλλουν αλλά και χώροι παιχνιδιού για τα παιδιά. Επιπλέον, μπορούν να φιλοξενήσουν ποικίλα πολιτιστικά δρώμενα, όπως η προβολή ταινιών, συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις, εκθέσεις έργων τέχνης, ενώ παράλληλα μπορεί να αναπτυχθεί σε αυτά αστική γεωργία με την καλλιέργεια λαχανόκηπων ή κήπων μυρωδικών.

Με τον τρόπο αυτό συμβάλλουν στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων, ενώ παράλληλα διατηρούν μια ισορροπία ανάμεσα στο κτισμένο περιβάλλον και στον ανοιχτό χώρο μιας πόλης.

2.2 Ο σχηματισμός των πάρκων τσέπης στον αστικό ιστό

Η ιδέα της δημιουργίας των πάρκων τσέπης σχετίζεται στενά με την εξελικτική πορεία των πόλεων έως τη σύγχρονη εποχή. Όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, η μεγάλη συγκέντρωση κατοίκων στα αστικά κέντρα και η υψηλή πυκνότητα δόμησης επέφεραν τη συρρίκνωση του υπαίθριου χώρου στις σύγχρονες πόλεις. Το γεγονός αυτό δυσχέραινε σε μεγάλο βαθμό τη δημιουργία νέων μεγάλων πάρκων μέσα στα όρια του αστικού ιστού. Επιπλέον, η συνειδητοποίηση της ανάγκης λήψης μέτρων για την περιβαλλοντική αναβάθμιση και την εξυγίανση του αστικού περιβάλλοντος οδήγησε τους υπεύθυνους φορείς στη λήψη των απαιτούμενων μέτρων. Το ενδιαφέρον στράφηκε στην αναβάθμιση των υπάρχοντων υπαίθριων χώρων των πόλεων. Παράλληλα, ο αστικός σχεδιασμός εστίασε στα μικρότερης έκτασης αστικά κενά που εντοπίζονται διάσπαρτα μέσα στον αστικό ιστό. Οι εναπομείναντες αυτοί, ελεύθεροι και ανεκμετάλλευτοι χώροι αποτέλεσαν τη μοναδική επιλογή για δημιουργία νέων κατάλληλα διαμορφωμένων υπαίθριων χώρων και την ενίσχυση των ήδη υπάρχοντων. (Κοσμάκη, Λουκόπουλο, 2007)

Έτσι, οι χώροι αυτοί αξιοποιούνται και μετατρέπονται σε μικρά πάρκα που προσφέρονται κυρίως για τους κατοίκους μιας περιοχής (Kerishnan et al., 2020) και λειτουργούν ως συμπλήρωμα στα μεγαλύτερα πάρκα. Επιπλέον, καλύπτουν την καθημερινή ανάγκη για επαφή με τη φύση, παρέχοντας μια αίσθηση ευημερίας στον χρήστη και συμβάλλουν θετικά στο αστικό μικροκλίμα (Nordh, Ostby, 2013, Sinou, 2013).

Με τον τρόπο αυτό η δημιουργία των πάρκων τσέπης συμβάλλει στην αναγέννηση των πόλεων καθώς μετατρέπουν εγκαταλελειμμένα και άβολα σημεία σε ελκυστικούς χώρους, οι οποίοι προσφέρονται σε κατοίκους περιοχών όπου η δημιουργία νέων κρίνεται αδύνατη (Armato, 2017). Καθιστώντας το χώρο προσβάσιμο για το κοινό και παρέχοντας χώρους αλληλεπίδρασης, μετατρέπεται αυτόματα σε ζωτικό δημόσιο χώρο (Shirleyana, 2013).

2.3 Τα πάρκα τσέπης ως εργαλείο για την αναζωογόνηση του αστικού χώρου

2.3.1 Περιβαλλοντικά οφέλη

Τα πάρκα τσέπης αποτελούν μια ανάσα πρασίνου ιδιαίτερα σημαντική για τους κατοίκους των αστικών κέντρων. Η μικρή έκταση που καταλαμβάνουν περιορίζει τα αμιγώς περιβαλλοντικά οφέλη (Blake, 2010). Ωστόσο, καθιστά ιδιαίτερα αξιόλογη την παρουσία τους η ένταση των προβλημάτων που προκύπτουν από το περιορισμό του πρασίνου στον αστικό ιστό των πόλεων. Τα οφέλη που προσφέρουν σε περιβαλλοντικό επίπεδο έγκειται κυρίως στην ένταξη τους στην κατηγορία των αστικών υπαίθριων χώρων. Η δημιουργία πάρκων τσέπης παρά την έμφαση που δίνεται κατά το σχεδιασμό τους για χρήση αστικής αναψυχής (Πλουμίδης, Σερράος) συνοδεύεται από την προσθήκη στοιχείων φύτευσης. Με τον τρόπο αυτό ενισχύεται το περιορισμένο πράσινο. Παράλληλα επιτυγχάνεται μια σειρά από περιβαλλοντικά οφέλη που συνοψίζονται ως εξής.

- Βελτίωση του μικροκλίματος και μετριασμός της αστικής θερμικής νησίδας

Η περιβαλλοντική αναβάθμιση συχνά δεν αποτελεί πρωταρχικό στόχο της δημιουργίας ενός πάρκου τσέπης. Ωστόσο επηρεάζει θετικά τις κλιματολογικές σύνθηκες που επικρατούν στην περιοχή που καταλαμβάνει, ιδιαίτερα όταν στο σχεδιασμό δίνεται έμφαση στην χρήση της κατάλληλης φύτευσης αλλά και στην επιλογή των κατάλληλων υλικών.

Στα αστικά κέντρα όπου κυριαρχεί η πυκνή δόμηση και η έλλειψη χώρων πρασίνου, η θερμοκρασία είναι αισθητά υψηλότερη από ότι στα προάστια ή σε μια κοντινή αγροτική περιοχή ιδιαίτερα μετά τη δύση του ήλιου όταν δεν υπάρχουν ισχυροί άνεμοι (Tsoka, 2017). Το γεγονός αυτό οφείλεται στην εκπομπή θερμότητας από τις ανθρωπογενείς δραστηριότητες που πραγματοποιούνται στο κέντρο μιας πόλης και σχετίζονται με την κυκλοφορία, τη βιομηχανία (Tsoka, 2017).

Η πρόσθετη φύτευση που προσφέρουν τα πάρκα τσέπης αλλά και η χρήση υδατοπερατών υλικών και υδάτινων επιφανειών κατά την κατασκευή τους συμβάλλουν στον μετριασμό της θερμοκρασίας στις περιοχές αυτές κατά τους θερμούς μήνες (Tzortzi, et al. 2008) (Axarli, et al. 2012). Το γεγονός αυτό οφείλεται στον σκιασμό που προκύπτει από τη βλάστηση αλλά και στην εξατμοδιαπνοή των φύλλων (Tsoka, 2017). Στα πλαίσια αυτά μειώνεται η θερμοκρασία αλλά και του αέρα και αυξάνεται η υγρασία. Αποκαθιστώνται, έτσι, οι συνθήκες θερμικής άνεσης και δημιουργείται ένα ευχάριστο περιβάλλον, μέσα στο ασφυκτικό αστικό, που προσφέρει πολλαπλές ευκαιρίες για στάση, ξεκούραση και σκιασμό.

- στο φιλτράρισμα του αέρα από τη σκόνη και τους αέριους ρύπους και τη βελτίωση της ποιότητας του φυσικού περιβάλλοντος

Τα δέντρα έχουν την ιδιότητα να απορροφούν τους αέριους ρύπους, οι οποίοι εμφανίζονται ιδιαίτερα αυξημένοι στο εσωτερικό των πόλεων, και να συγκρατούν τη σκόνη. Παράλληλα, με τη διαδικασία της φωτοσύνθεσης αποβάλλουν στο περιβάλλον οξυγόνο. Ο συνδυασμός των χαρακτηριστικών αυτών στοιχείων έχει ως άμεσο επακόλουθο να βελτιώνεται η ποιότητα του αέρα στις περιοχές όπου εντάσσονται τα πάρκα τσέπης, δεδομένου ότι συμπεριλαμβάνουν φύτευση στην έκτασή τους. Με τον τρόπο αυτό αναβαθμίζεται συνολικά το περιβάλλον στις πόλεις. (Makhelouf, 2008)

Από την άλλη τα πάρκα τσέπης χαρακτηρίζονται για τη διασπορά τους στο χώρο μιας πόλης. Η ύπαρξή τους σε κοντινές αποστάσεις συμβάλει θετικά στη γενικότερη οικολογική διάσταση της πόλης. Οι χρήστες δεν απομακρύνονται σημαντικά από την περιοχή κατοικίας τους για να επισκεφτούν ένα πάρκο. Έτσι η ύπαρξή τους σε αποστάσεις που μπορούν να καλυφθούν με τα πόδια αποτρέπει την χρήση του αυτοκινήτου, συμβάλλοντας έτσι στη μείωση της ρύπανσης της πόλης (Peschardt K., 2014)

- στην ενίσχυση της βιοποικιλότητας σε έναν αστικό χώρο, καθώς δρα ως καταφύγιο για την πανίδα που τείνει να εξαφανιστεί από τις πόλεις

Η επέκταση των χώρων πρασίνου που προκύπτει με τη δημιουργία των πάρκων τσέπης στον αστικό χώρο συμβάλλει στην ανάπτυξη βιότοπων για την άγρια πανίδα. Η αυξημένη

διασπορά τους στο χώρο επιτρέπει τη διάχυση της χλωρίδας αλλά και της πανίδας στην πόλη. Ως αποτέλεσμα παρατηρείται βελτίωση της ποικιλομορφίας των ειδών των πτηνών αλλά και αύξηση του πληθυσμού τους, αποκαθιστώντας την ισορροπία ανάμεσα στο φυσικό και το δομημένο αστικό περιβάλλον. (Beaty, κ.α. 2012)

- στην αντιπλημμυρική λειτουργία και την αποκατάσταση του κύκλου του νερού

Η φύτευση που περιλαμβάνουν τα πάρκα τσέπης αυξάνουν τη συνολική έκταση του αστικού πρασίνου (Beauty et al, 2012). Παράλληλα κατά το σχεδιασμό τους γίνεται χρήση φυσικού εδάφους και υδατοπερατών υλικών επίστρωσης. Τα στοιχεία αυτά σε συνδυασμό και με τη φύτευση συνιστούν σημαντικές παραμέτρους για την αποκατάσταση του κύκλου του νερού στο αστικό περιβάλλον καθώς και την αντιπλημμυρική λειτουργία.

- στην ανάσχεση του θορύβου στις πόλεις

Συχνά ένα πάρκο τσέπης ενσωματώνει στην έκταση του στοιχεία νερού τα οποία απομονώνουν το πάρκο από τις οχλήσεις που προέρχονται από τις δραστηριότητες που αναπτύσσονται στην πόλη και από την κυκλοφορία (Labuz, R., 2019).

2.3.2 Κοινωνικά οφέλη

Η μικρή έκταση που καταλαμβάνουν τα πάρκα τσέπης και η χωροθέτηση τους σε επίπεδο γειτονιάς δίνει έμφαση στη χρήση τους για αναψυχή στην πόλη.

Τα πάρκα τσέπης προσφέρουν ένα καταφύγιο στους κατοίκους από τους έντονους ρυθμούς μιας πόλης γεγονός που συμβάλλει στην ηρεμία και την ψυχική τους υγεία. Η επαφή με τα φυσικά στοιχεία που εμπεριέχουν συμβάλλει στην ψυχική ανανέωση (Nordh, Ostby, 2013, Peschardt, Stigsdotter, 2014, και 2012). Γενικότερα η επαφή με το φυσικό περιβάλλον συμβάλλει θετικά στην ψυχολογική αποκατάσταση (Nordh, et al., 2011). Η επίσκεψη σε ένα μικρό πάρκο βοηθάει τους ανθρώπους να χαλαρώσουν και να μειώσουν το άγχος (Nordh, et al., 2011, Nordh et al., 2009).

Επιπλέον συμβάλλουν στη σωματική υγεία καθώς όταν αποτελούν ελκυστικούς και ασφαλείς προορισμούς, μπορούν να αυξήσουν τη σωματική άσκηση, ενθαρρύνοντας τους χρήστες να περπατούν ως εκεί (Cohen, et al., 2014). Η μικρή έκταση των πάρκων αυτών δε προσφέρει τον απαιτούμενο χώρο για ανάπτυξη αθλητικών δραστηριοτήτων. (Cohen, et al., 2014) Ωστόσο μπορούν να παρέχονται για άθληση σε εξωτερικούς χώρους με προγράμματα που δεν απαιτούν ειδικό εξοπλισμό.

Ως τόπος συνάντησης, κοινωνικής συναναστροφής και επικοινωνίας μεταξύ των πολιτών μιας περιοχής προάγουν την κοινωνικοποίηση (Canfield, Gibson. 2016). Αποτελούν χώρο για αλληλεπιδράσεις ενισχύοντας τους κοινωνικούς δεσμούς (Cohen, et al., 2014).

Ιδιαίτερης σημασίας είναι το γεγονός ότι επαναπροσδιορίζουν την έννοια της κοινότητας στο σύγχρονο αστικό περιβάλλον. Ισχυροποιούν τους δεσμούς μεταξύ των πολιτών που έχουν χαλαρώσει λόγο του σύγχρονου τρόπου ζωής, της αποξένωσης και της απομόνωσης και ενθαρρύνουν την αλληλεπίδραση της κοινότητας καλλιεργώντας το αίσθημα του τόπου και την κοινωνική συνοχή. (Canfield, Gibson. 2016)

Συχνά η δημιουργία και συντήρηση τους εξαρτάται από την άμεση συμμετοχή των ίδιων των κατοίκων εκφράζοντας με τον τρόπο αυτό τις ανάγκες και ιδιαιτερότητες του κάθε τόπου. Με τον τρόπο αυτό τονώνεται η δημιουργικότητα και αναδεικνύεται το αίσθημα συνεργασίας και ευθύνης για την προστασία του χώρου, ενώ παράλληλα ενισχύεται η συνοχή μιας γειτονιάς. (Canfield, Gibson. 2016)

Ένα πάρκο τσέπης μπορεί να περιλαμβάνει επιμέρους χώρους όπως για παράδειγμα για ανάπτυξη ενός είδους αστικής γεωργίας, όπως μικρούς λαχανόκηπους, καλλιέργεια θεματικών κήπων ή οπωροφόρων δέντρων. Η ατομική ή ομαδική ενασχόληση των κατοίκων με τη καλλιέργεια και τη συντήρηση των χώρων αυτών όπως είναι το κλάδεμα, τα ποτίσματα, οι λιπάνσεις συμβάλλουν στην επιμόρφωση. Με τον τρόπο αυτό επιτρέπει στους πολίτες να συμμετέχουν ενεργά στη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος διαβίωσης τους.

Τέλος, η δημιουργία ενός πάρκου τσέπης σε έναν εγκαταλελειμένο χώρο αποτρέπει φαινόμενα παραβατικότητας καθώς αυτά βρίσκονται πλέον σε διαρκή χρήση αλλά και επιτήρηση από τους περίοικους. Αποτέλεσμα είναι η μείωση της εγκληματικότητας στην περιοχή στην οποία χωροθετούνται. (Canfield, Gibson. 2016)

2.3.3 Οικονομικά οφέλη

Τα πάρκα τσέπης αποτελούν μικρούς υπαίθριους χώρους με διπλή λειτουργία, πρόσβαση στη φύση και κοινωνική επαφή (Collado et al, 2016). Παράλληλα συμβάλλουν στην οικονομική ευημερία σε επίπεδο γειτονιάς (Collado et al, 2016).

Η έλλειψη χώρων πρασίνου και διαμορφωμένων υπαίθριων χώρων αναψυχής περιορίζει τους πιθανούς αγοραστές από την απόκτηση ακινήτων σε μια δεδομένη περιοχή. Αντιθέτως, η αναμόρφωση ή δημιουργία ενός υπαίθριου χώρου αναβαθμίζει την εικόνα και την ποιότητα

του τοπίου ιδιαίτερα σε μια πυκνοδομημένη περιοχή παρέχοντας ένα ελκυστικό και βιώσιμο περιβάλλον. (Megan, Jeremy, 2012) Ως εκ τούτου τα πάρκα τσέπης συμβάλλουν στην αύξηση της οικονομικής αξίας των ακινήτων που βρίσκονται σε εγγύτητα με αυτά (Labuz, 2019).

Παράλληλα, η αναμόρφωση ενός εγκαταλελειμένου χώρου, που συνεχώς υποβαθμίζεται, σε πάρκο οδηγεί στη δημιουργία ενός καθαρού, καλά συντηρημένου και επαρκώς φωτισμένου χώρου. Εμποδίζει με τον τρόπο αυτό την ανάπτυξη εγκληματικών δραστηριοτήτων, καθιστώντας την ευρύτερη περιοχή ασφαλή και επιθυμητή για κατοίκηση. (Megan, Jeremy, 2012)

Τέλος, οι υπαίθριοι χώροι προσελκύουν επισκέπτες στην περιοχή τονώνοντας την επιχειρηματική δραστηριότητα διαφόρων τοπικών επιχειρήσεων (Peschardt K., 2014 και Blake, 2010). Οι Crompton, Love, and More, έκαναν μια μελέτη με την οποία διαπίστωσαν ότι οι μικρές εταιρείες συχνά θέτουν την αναψυχή, τα πάρκα ή τον ανοιχτό χώρο ως προτεραιότητα για τον καθορισμό της τοποθεσίας μιας νέας επιχειρηματικής επένδυσης (Crompton, et al., 1997).

2.3.4 Πολιτιστικά οφέλη

Ένα πάρκο τσέπης προσφέρει τον απαιτούμενο χώρο για συγκέντρωση των κατοίκων μιας περιοχής ώστε να πραγματοποιηθούν ποικίλες κοινωνικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις όπως είναι μια μουσική συναυλία, προβολή ταινιών, θεατρικά δρώμενα, έκθεση εικαστικών. Με τον τρόπο αυτό τονώνουν τη δημιουργικότητα και προάγουν την τέχνη. Επιπλέον, μπορούν να λειτουργήσουν και ως χώροι περιβαλλοντικής εκπαίδευσης προωθώντας την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση.

2.4 Οφέλη κατά τη δημιουργία ενός πάρκου τσέπης

Η δημιουργία ενός πάρκου τσέπης καλύπτει τις ανάγκες των κατοίκων μιας πόλης για ελεύθερους χώρους πρασίνου και αναψυχής μέσω της εφαρμογής ήπιων παρεμβάσεων. Τα οφέλη μιας τέτοιας ενέργειας συνοψίζονται ως εξής

- τα πάρκα τσέπης χαρακτηρίζονται για το μικρό κόστος της κατασκευής και σε περιορισμένο χρόνο. Αποτελούν ένα μέτρο ήπιας παρέμβασης που επιτυγχάνει

αστική αναζωογόνηση χωρίς την απαίτηση των χρονοβόρων και δαπανηρών ριζικών έργων μεγάλης κλίμακας.

- η ευκολία της δημιουργίας τους οφείλεται και στο γεγονός ότι δεν απαιτούν την απομάκρυνση των υπάρχουσών χρήσεων καθώς τις περισσότερες φορές χωροθετούνται σε αστικά κενά, Επομένως δε διαταράσσουν τη λειτουργία του αστικού ιστού με την αλλαγή χρήσεων και τη μεταφορά σε άλλη θέση για τη χωροθέτηση τους.
- περιλαμβάνουν κατά κύριο λόγο κατασκευές με βραχυπρόθεσμο χαρακτήρα με αποτέλεσμα την επίτευξη αναστρεψιμότητας της χρήσης του χώρου όταν αυτή απαιτείται

2.5 Δυσκολίες που προκύπτουν κατά τη δημιουργία των πάρκων τσέπης

Κατά τη διαδικασία δημιουργίας ενός πάρκου τσέπης μπορεί να προκύψουν κάποιες δυσκολίες. Τα προβλήματα που συχνά προκύπτουν σχετίζονται με το ιδιοκτησιακό καθεστώς του χώρου που δεσμεύεται για τη δημιουργία τους, τη χρηματοδότηση για την κατασκευή και τη συντήρηση τους αλλά και το θεσμικό πλαίσιο.

Ο κενός χώρος στον οποίο τοποθετείται μπορεί να είναι δημόσιος αλλά συχνά συμβαίνει να πρόκειται για ιδιωτική ιδιοκτησία. Στην περίπτωση αυτή πρέπει να επιτευχθεί συμφωνία με τον ιδιοκτήτη και υποστήριξη από την τοπική αυτοδιοίκηση για την προώθηση της κατασκευής του πάρκου. Σε ορισμένες περιπτώσεις η τοπική αυτοδιοίκηση αναλαμβάνει τη δημιουργία ενός συνόλου πάρκων. Ωστόσο συχνά αποτελεί πρωτοβουλία των κατοίκων που επιδιώκουν να διεκδικήσουν το δημόσιο χώρο και να επωφεληθούν από αυτό τόσο περιβαλλοντικά όσο και στην καθημερινή τους διαβίωση.

Επιπλέον, ένα ζήτημα που θα πρέπει να λυθεί προκειμένου να δημιουργηθεί ένα πάρκο αφορά και την εύρεση των απαιτούμενων χρηματικών πόρων. Στο στάδιο αυτό συνεισφέρουν τόσο οι τοπικές αρχές όσο και οι ίδιοι οι κάτοικοι αλλά και ενδεχομένως εθελοντές. Απαραίτητη είναι και η εύρεση πόρων για τις ανάγκες λειτουργίας και συντήρησης του πάρκου που θα προκύψουν από τη μετέπειτα χρήση του.

Χαρακτηριστικό είναι και το γεγονός ότι δεν υπάρχει θεσμικό πλαίσιο που να προβλέπει σχετικές ρυθμίσεις και προδιαγραφές που θα αφορούν παραμέτρους για τη δημιουργία, ανάλογες με τις απαιτήσεις και τις δυνατότητες της εκάστοτε περιοχής.

3. Παραδείγματα εφαρμογής πάρκων τσέπης

3.1 Η γέννηση των πάρκων τσέπης

Η έννοια των πάρκων τσέπης πρωτοεμφανίστηκε στο 2^ο μισό του 20^{ου} αιώνα. Το διάστημα αυτό, και ιδιαίτερα κατά τη μεταπολεμική περίοδο, η έννοια του υπαίθριου χώρου αναθεωρήθηκε. Η βλάστηση έπαψε να αποτελεί το κυρίαρχο στοιχείο που θεωρούνταν έως τότε, ενώ δόθηκε έμφαση στον κοινωνικό αλλά και οικολογικό ρόλο των υπαίθριων χώρων. Παράλληλα, υιοθετήθηκε η συμμετοχή των χρηστών στο σχεδιασμό και τη λήψη αποφάσεων, σε συνεργασία με τους δημιουργούς και τους πολιτικούς φορείς. (Μπακιρτζή, Τσαλικίδης, 2014)

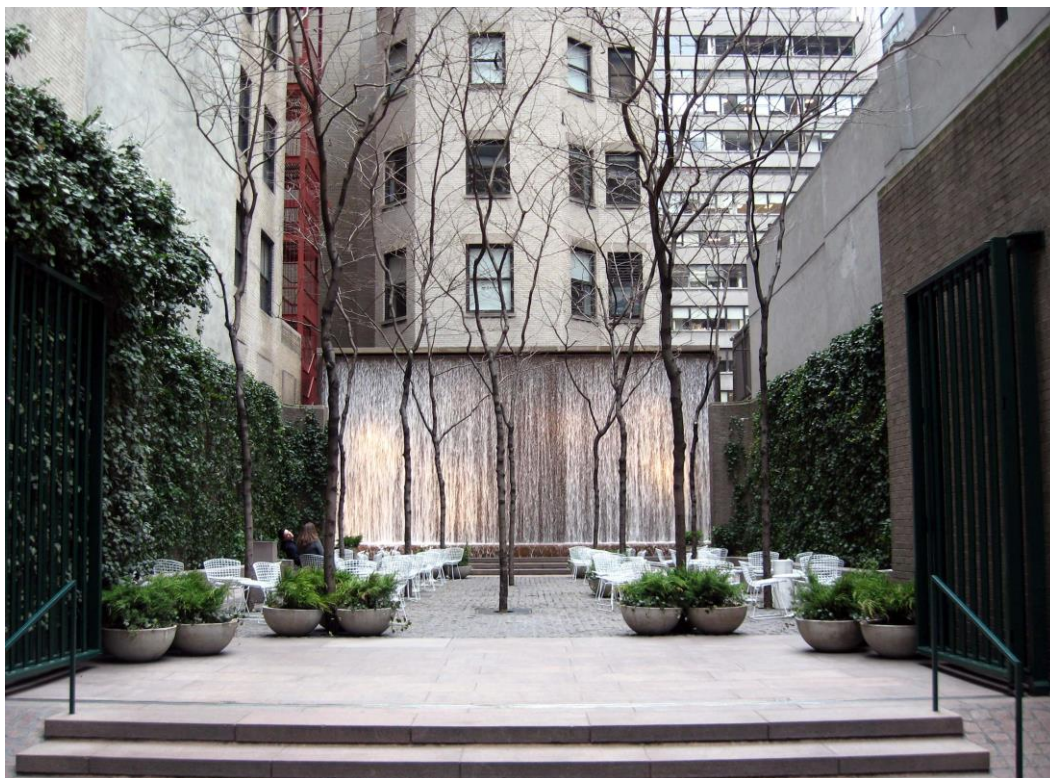
Η ανάγκη για μικρούς υπαίθριους χώρους στο εσωτερικό των πυκνοδομημένων αστικών κέντρων οδήγησε στην εκμετάλλευση των μικρών αστικών κενών και τη μετατροπή τους σε πάρκα τσέπης, διασκορπίζοντας πνεύμονες πρασίνου μέσα στον αστικό χώρο.

Μέσα σε αυτό το κλίμα, το 1964 στο Μανχάταν γεννήθηκε η ιδέα της δημιουργίας του πρώτου πάρκου τσέπης. Πρόκειται για το Paley Park το οποίο δημιουργήθηκε με στόχο την αναδιαμόρφωση του πυκνοδομημένου αστικού ιστού της Νέας Υόρκης. Το παράδειγμα της Νέας Υόρκης ακολούθησαν και άλλες πόλεις δίνοντας προσοχή στην έρευνα και ικανοποίηση των αναγκών των χρηστών των πάρκων, αντισταθμίζοντας τις περιορισμένες δημόσιες εγκαταστάσεις στην πόλη και προάγοντας την κοινωνική επικοινωνία σε επίπεδο γειτονιάς. (Lu S., 2018)

Η ανάλυση συγκεκριμένων παραδειγμάτων, στο σημείο αυτό, κρίνεται αναγκαία για την αποσαφήνιση της έννοιας των πάρκων τσέπης, καταδεικνύοντας τον τρόπο δημιουργίας και λειτουργίας τους αλλά και τα βασικά τους χαρακτηριστικά.

3.1.1 Χαρακτηριστικά παραδείγματα σε παγκόσμια κλίμακα

Paley Park

Εικόνα 1. Η είσοδος στο Paley Park. ΠΗΓΗ: www.pps.org

Η κατασκευή του Paley Park ολοκληρώθηκε το 1967. Το πάρκο σχεδιάστηκε από την τοπική αρχιτεκτονική εταιρεία με την επωνυμία Zion Breen Richardson Associates, με τη χρηματοδότηση ενός επιχειρηματία, του William S. Paley από όπου και προέκυψε και η ονομασία του. Βρίσκεται στο Midtown Manhattan, στην οδό 3 East 53rd Street, σε απόσταση περίπου μισό χιλιόμετρο νότια του Central Park. Ο χώρος στον οποίο αναπτύχθηκε το πάρκο αποτελεί ιδιωτική ιδιοκτησία. Ωστόσο έχει παραχωρηθεί από τον ιδιοκτήτη για να φιλοξενήσει το πάρκο. (Labuz, R., 2019)

Το Paley Park χωροθετείται σε ένα έντονα αστικό και πυκνοδομημένο περιβάλλον. Περιβάλλεται κατά κύριο λόγο από πολυόροφα κτίρια, στις τρεις πλευρές του, ενώ η τέταρτη πλευρά είναι ανοιχτή προς το δρόμο. Το πάρκο καταλαμβάνει έκταση περίπου 390m². Το εσωτερικό του είναι ορατό και προσβάσιμο από την παρακείμενη οδό ώστε να μπορεί να προσελκύσει άτομα που περνούν να εισέλθουν απευθείας στο χώρο. Διαχωρίζεται από το επίπεδο του δρόμου με τέσσερα σκαλοπάτια. Το γεγονός αυτό καθιστά το εσωτερικό του ιδιαίτερα ενδιαφέρον καθώς προσφέρει μια αίσθηση απομόνωσης στο χρήστη από το θόρυβο

της πόλης και ταυτόχρονα δημιουργεί ένα ενιαίο χώρο που αποκόπτεται από τον περίγυρο και λειτουργεί ως καταφύγιο από τους έντονους ρυθμούς της πόλης. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η περιοχή του πάρκου μπορεί προσωρινά να κλείσει με πτυσσόμενη πύλη που βρίσκεται στην είσοδο. (Labuz, R., 2019)

Το μεγαλύτερο μέρος της επιφάνειας του πάρκου καλύπτεται με λιθόστρωτο λιτό δάπεδο. Η φύτευση περιλαμβάνει 12 δέντρα του γένους γλεδίτσια που φυτεύονται ομοιόμορφα σε όλη την έκταση. Τα δέντρα αυτά έχουν λεπτό ευθυτανή κορμό και ψηλή και αραιή κόμη ώστε να μην εμποδίζουν την οπτική συνέχεια τόσο στο εσωτερικό του πάρκου όσο και με τον δρόμο. Καλύπτουν επιτυχώς τις απαιτήσεις για σκιασμό προσφέροντας μια όαση δροσιάς. Οι περιμετρικοί τοίχοι των περιβάλλοντων κτιρίων καλύπτονται από αναρριχητικά φυτά και συγκεκριμένα από κισσό προσφέροντας ένα ιδιαίτερα ευχάριστο αισθητικό αποτέλεσμα. Χαρακτηριστικό στοιχείο είναι ο τεχνητός καταρράκτης που καλύπτει το βόρειο τοίχο. Ο ήχος του νερού καλύπτει ευχάριστα το θόρυβο της πόλης προσφέροντας ένα καταφύγιο γαλήνης από τους έντονους ρυθμούς της πόλης. (Πλουμίδη, Σερράος, 2013)

Ο χώρος περιλαμβάνει καθίσματα τα οποία αποτελούνται από κινητές καρέκλες που μπορούν να διευθετηθούν ανάλογα με τις μεταβαλλόμενες ανάγκες των χρηστών του πάρκου. Επίσης, τα τραπέζια δεν είναι μόνιμα προσαρτημένα στο έδαφος και μπορεί συνεπώς να μετακινηθούν. Επιπλέον, στο χώρο του εντοπίζεται ένα μικρό αναψυκτήριο. (Labuz, R., 2019)

Το Paley Park δημιουργήθηκε με σκοπό να προσφέρει μια όαση στο κέντρο της πόλης για τους επισκέπτες και τους εργαζόμενους της ευρύτερης περιοχής. Από την πρώτη στιγμή της δημιουργίας του αποτέλεσε ένα πρωτότυπο και ιδιαίτερα ευφυές είδος του σύγχρονου αστικού σχεδιασμού. Παρά την μικρή του έκταση έχει μετατραπεί σε τοπόσημο της πόλης και συχνή επιλογή των κατοίκων καθώς προσφέρει μια ευχάριστη εμπειρία χάρη στην απλότητα.

Το πάρκο αποτέλεσε πρότυπο για την μετέπειτα σχεδίαση πάρκων τσέπης και σε άλλες μεγάλες πόλεις σε Αμερική και Ευρώπη, αλλά και παγκοσμίως, ιδιαίτερα σε περιοχές όπου είναι εμφανής η έλλειψη ελεύθερου χώρου (Blake, 2010). Ανέδειξε την ανάγκη ιδιαίτερα των πυκνοδομημένων πόλεων για παρεμβάσεις οι οποίες βελτιώνουν την καθημερινότητα των κατοίκων σε περιβαλλοντικό, λειτουργικό, κοινωνικό, ψυχολογικό και οικονομικό επίπεδο (Πλουμίδη, Σερράος, 2013).

John F. Collins Park

Εικόνα 2. Εσωτερική απεικόνιση του John F. Collins Park. ΠΗΓΗ: <https://centercityphila.org>

Η Φιλαδέλφεια είναι μια από τις πρώτες πόλεις που υιοθέτησε την ιδέα της δημιουργίας πάρκων σε εγκαταλελειμένα σημεία του αστικού ιστού ή σε χώρους που δεν έχουν κάποια χρήση. Το εγχείρημα αυτό πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια ενός κοινοτικού προγράμματος το 1967, που προέβλεπε τη δημιουργία 60 πάρκων τσέπης σε περιοχές χαμηλού εισοδήματος όπου η έλλειψη οργανωμένων υπαίθριων χώρων ήταν ιδιαίτερα εμφανής. (Blake, 2010)

Το John F. Collins Park βρίσκεται στο κέντρο της Φιλαδέλφειας μεταξύ των οδών Chestnut και Ranstead. Το πάρκο κατασκευάστηκε το 1979 με σχέδια του αρχιτέκτονα τοπίου John Francis Collins, από τον οποίο προέρχεται και η ονομασία του. (Labuz, R., 2019)

Το πάρκο καταλαμβάνει έκταση περίπου 360m². Πρόκειται για ένα στενό και ευθύγραμμο χώρο που αναπτύσσεται ανάμεσα σε κτίρια στο κέντρο της πόλης. Το πάρκο διαχωρίζεται από το δρόμο με σιδερένιες πύλες, τόσο από την πλευρά του Chestnut St. όσο και από το Ranstead St. Όπως και στην περίπτωση του Paley Park πρόκειται για ιδιωτική ιδιοκτησία που είναι ελεύθερη για πρόσβαση για επισκέπτες εντός όμως συγκεκριμένων χρονικών ορίων.

Το μεγαλύτερο μέρος της επιφάνειας καλύπτεται με πλακόστρωση από πέτρα. Ο χώρος περιλαμβάνει επίσης καθιστικά από πέτρα προσαρτημένα στο έδαφος, ενώ υπάρχουν και κινητά καθίσματα. (Labuz, R., 2019)

Η φύτευση περιλαμβάνει μια ποικιλία από δέντρα που προσφέρουν σκιασμό. Οι τοίχοι των κτιρίων που αναπτύσσονται περιμετρικά του πάρκου καλύπτονται με κισσούς. Στο κέντρο του πάρκου εντοπίζεται μια σύνθεση με στοιχεία νερού που αποτελείται από ορθογώνιους πλίνθους διαφορετικού ύψους κατασκευασμένους από σκυρόδεμα. Η σύνθεση τοποθετείται σε ένα επίπεδο χαμηλότερο από αυτό του ευρύτερου χώρου του πάρκου ώστε να καλύπτεται με ένα λεπτό στρώμα νερού συμβάλλοντας στο δροσισμό και τις συνθήκες θερμικής άνεσης. (Labuz, R., 2019)

Το πάρκο βρίσκεται σε μια πολυσύχνατη επιχειρηματική περιοχή, γεγονός που τον καθιστά χώρο ανάπαυσης τόσο για τους κατοίκους της περιοχής όσο και για τους ανθρώπους που εργάζονται στην περιοχή.

Greenacre Park

Εικόνα 3. Απεικόνιση του Greenacre Park. ΠΗΓΗ: <https://greenacrepark.org/about/>

Ένα ακόμη αξιοσημείωτο παράδειγμα πάρκου τσέπης στη Νέα Υόρκη αποτελεί το Greenacre Park. Το πάρκο σχεδιάστηκε από τους Hideo Sasaki & Harmon Goldstone και η κατασκευή του ολοκληρώθηκε το 1971.

Το πάρκο είναι άμεσα ορατό από το δρόμο προσελύοντας εργαζόμενους, τουρίστες αλλά και επισκέπτες της ευρύτερης περιοχής. Καταλαμβάνει μια έκταση περίπου 600m² που αναπτύσσεται σε τρία επίπεδα. Η είσοδος είναι σε υψηλότερο επίπεδο από αυτά του πεζοδρομίου κατά 5 σκαλοπάτια.

Όπως και στις προηγούμενες περιπτώσεις ως υλικό επίστρωσης χρησιμοποιείται η πέτρα. Η φύτευση προσδίδει την απαιτούμενη σκιά στο πάρκο ιδιαίτερα τους καλοκαιρινούς μήνες διαμορφώνοντας ένα ευχάριστο περιβάλλον. Ο χώρος προσφέρει ευκαιρίες στους επισκέπτες για ξεκούραση και χαλάρωση στο κέντρο της πόλης. Για το σκοπό αυτό περιλαμβάνει εναλλαγές από σταθερά καθίσματα πέτρινα αλλά και κινητά προσφέροντας στο χρήστη τη δυνατότητα της επιλογής χωροθέτησης τους στο χώρο. Και σε αυτήν την περίπτωση ως φράγμα από τους ήχους της πόλης χρησιμοποιείται το στοιχείο του νερού, μέσω ενός τύπου πολυεπίπεδου καταρράκτη ύψους 7,5 περίπου μέτρων που διαμορφώνεται στον τοίχο του πάρκου. Ο ήχος που δημιουργείται από το τρεχούμενο νερό δημιουργεί ένα ήσυχο περιβάλλον και ενισχύει την αίσθηση της απομόνωσης και της ιδιωτικότητας.

Το Greenacre Park δημιουργήθηκε προκειμένου να προσφέρει ένα χώρο απόλυτης ηρεμίας. Περιλαμβάνει όλα τα βασικά συστατικά που καθιστούν έναν υπαίθριο χώρο αξιόλογο όπως είναι το επαρκές πράσινο, ο άνετος αστικός εξοπλισμός, η ευκολία στην πρόσβαση και την κίνηση μέσα στο χώρο, η ελκυστικότητα στο σχεδιασμό.

(<https://greenacrepark.org/about/>)

Parklet

Ένας ιδιαίτερος τύπος πάρκων τσέπης θα μπορούσε να θεωρηθεί η περίπτωση των επανομαζόμενων parklets. Τα μικρά αυτά πάρκα καταλαμβάνουν χώρους στάθμευσης από το οδόστρωμα και τους μετατρέπουν σε μικρές οάσεις, σε σημεία μιας πόλης όπου είτε λείπουν τα αστικά πάρκα είτε το πλάτος του πεζοδρομίου δεν επαρκεί ώστε να φιλοξενήσει περαιτέρω δραστηριότητες. Με τον τρόπο αυτό δεν καταλαμβάνουν χώρο στο πεζοδρόμιο και επομένως δεν παρεμποδίζεται η κυκλοφορία των πεζών. Η δημιουργία τους συνήθως οφείλεται στη δράση πολιτών σε συνδυασμό με κάποια ιδιωτική υποστήριξη με στόχο την αισθητική αναβάθμιση των πεζοδρομίων.

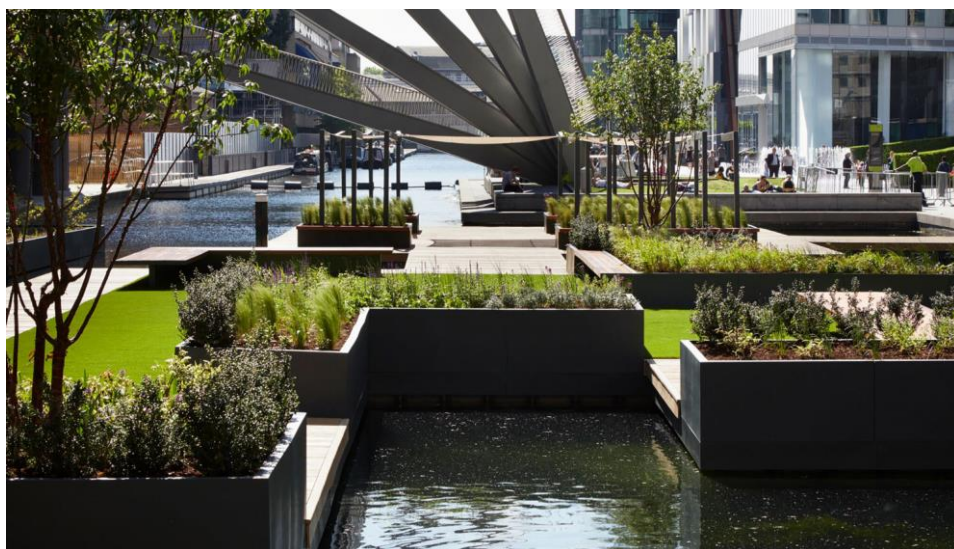
Ο τυπικός σχεδιασμός τους περιλαμβάνει μια πλατφόρμα με απλές κατασκευές από υλικά φιλικά προς το περιβάλλον, όπως το ξύλο, που ενσωματώνουν στοιχεία αστικού εξοπλισμού, τραπεζοκαθίσματα, χώρο στάθμευσης ποδηλάτων αλλά και φύτευση. Τα στοιχεία αυτά επεκτείνουν το πεζοδρόμιο, ενώ παράλληλα προσφέρουν ένα πρόσθετο χώρο για ξεκούραση και χαλάρωση για τους περπατητές που είναι πάντα ανοιχτός στο κοινό.

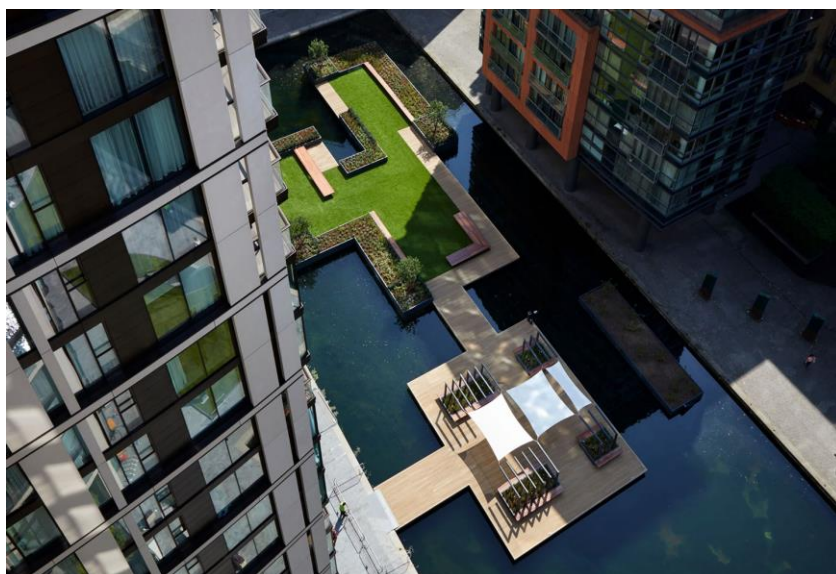

Εικόνα 4. Χαρακτηριστικό παράδειγμα Parklet. ΠΗΓΗ: <https://archello.com>

Παρά τη μικρή τους έκταση είναι ιδιαίτερα σημαντική η συμβολή τους στην ευαισθητοποίηση για το περιβάλλον. Η αντικατάσταση των χώρων στάθμευσης μαρτυρά την ανάγκη για υπαίθριους χώρους, αλλά και την προώθηση της βιώσιμης κινητικότητας μέσω του περιορισμού της χρήσης του ιδιωτικού αυτοκινήτου. (dezeen.com)

Merchant Square Floating Pocket Park

Εικόνες 5,6. Merchant Square Floating Pocket Park. ΠΗΓΗ: landezine-award.com

Μια εξελιγμένη μορφή πάρκου τσέπης αποτελεί η περίπτωση του Floating Pocket Park στο Merchant Square του Λονδίνου. Το πάρκο αυτό αποτελεί ουσιαστικά ένα πλωτό πάρκο τσέπης πάνω σε υδάτινο στοιχείο. Οι μελετητές έλαβαν υπόψη μελέτες σύμφωνα με τις οποίες η ζωή κοντά στο νερό συμβάλλει σημαντικά στη βελτίωση της ψυχικής ευεξίας, της σωματικής υγείας και στη μείωση του στρες. Ως εκ τούτου προώθησαν τη δημιουργία ενός πάρκου το οποίο θα φέρει τον άνθρωπο κοντά στο υδάτινο στοιχείο.

Το πάρκο αποτελεί ενά συνδυασμό από αυστηρά γεωμετρικές διατάξεις που περιλαμβάνει απομονωμένες φυτεμένες περιοχές που προορίζονται για καταφύγιο της άγριας πανίδας αλλά και μεγαλύτερους ανοιχτούς χώρους με καθίσματα τα οποία προσφέρονται για χαλάρωση και ανάπαυση για το κοινό. Προσφέρονται σημεία σκιασμού στα οποία η επίτευξη της σκιάς πραγματοποιείται με τη χρήση τέντας από λευκό πανί. Οι φυτεμένες ζώνες περιλαμβάνουν γρασίδι, χαμηλά δέντρα, αγροστόδια αλλά και καλλωπιστικά φυτά.

(landezine-award.com)

Το Merchant Square Floating Pocket Park αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα πάρκου τσέπης στο οποίο τα υπάρχοντα φυσικά στοιχεία ενσωματώνονται στο σχεδιασμό και δημιουργούν ένα πιο φιλικό, ήπιο και ευχάριστο περιβάλλον. Παρόμοια περίπτωση στον τομέα αυτό αποτελεί το Parc Hydro-Quebec.

Parc Hydro-Quebec

Εικόνες 7,8. Απόψεις του Parc Hydro-Quebec. ΠΗΓΗ: www.claudecormier.com

Πρόκειται για ένα δημόσιο αστικό υπαίθριο χώρο που προσφέρει μια όαση σε κεντρική περιοχή του Μόντρεαλ. Το Parc Hydro-Québec προορίζεται ως διέξοδος για τους εργαζόμενους της γύρω περιοχής αλλά και ως χώρος αναψυχής που μπορεί να φιλοξενήσει δραστηριότητες και εκδηλώσεις.

Το Parc Hydro-Québec είναι ένα ιδιαίτερο παράδειγμα πάρκου καθώς όλη η έκταση του δεσμεύεται για τη μεγιστοποίηση της οικολογικής λειτουργίας. Πιο συγκεκριμένα, το δάπεδο του πάρκου αποτελεί μια μεταλλική διάτρητη επιφάνεια που αναπτύσσεται πάνω από το φυσικό έδαφος.

Η διαπερατή, αυτή επιφάνεια επιτρέπει στα νερά της βροχής να ρέουν φυσικά στο έδαφος. Η φύτευση περιλαμβάνει μια σύνθεση αποτελούμενη από χαρουπιές φυτεμένες άνισα μέσα στο χώρο. Τα δέντρα συμβάλλουν στο σκιασμό και το δροσισμό των σημείων ανάπαυσης του πάρκου που είναι διασκορπισμένα στο χώρο, προσφέροντας έναν ευχάριστο περιβάλλον για τους επισκέπτες του.

Ο συνδυασμός του μεταλλικού πλέγματος μέσα σε ένα εκλεπτυσμένο περιβάλλον από δέντρα και ποώδη διαμορφώνει ένα ευχάριστο περιβάλλον σε ένα έντονο αστικό τοπίο.

(www.claudecormier.com)

3.1.2 Αξιοσημείωτες προσπάθειες στον ελλαδικό χώρο

Η ιδέα των πάρκων τσέπης αποτελεί μια νέα πτυχή του αστικού σχεδιασμού για την οποία δεν υπάρχει επαρκής εμπειρία αλλά και θεωρητική γνώση στον ελλαδικό χώρο. Ωστόσο, σημειώνονται κάποιες αξιοσημείωτες προσπάθειες αναβάθμισης του αστικού χώρου από την πλευρά των πολιτών.

Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί η δράση μιας ομάδας που ονομάζεται Atenistas. Πρόκειται για μια ανοιχτή κοινότητα πολιτών της Αθήνας που με γνώμονα την αγάπη για την πόλη και το σεβασμό προς το περιβάλλον, προβάλλουν μια σειρά πρωτοβουλιών που αποσκοπεί στη βελτίωση της εικόνας της πόλης. Στα πλαίσια των δράσεων τους εντάσσεται η δημιουργία πάρκων τσέπης σε αδόμητους χώρους μικρής κλίμακας που εντοπίζονται στην πόλη της Αθήνας.

Θεωρούν ιδιαίτερα σημαντική τη συνεργασία όλων για το κοινό καλό. Καλούν τους πολίτες μιας γειτονιάς να έρθουν σε επαφή και να ανταλλάξουν ιδέες σχετικές με τις επιθυμίες τους. Στηριζόμενοι στην ενεργό συμμετοχή των κατοίκων μιας περιοχής επιχειρούν να αποκαταστήσουν την εικόνα της. Στην προσπάθεια τους αυτή επιχειρούν να συνδέσουν το χώρο με την ιστορία του αλλά και τους κατοίκους του.

Εικόνες 9,10,11. Αναμόρφωση ενός αστικού κενού στον Κολωνό σε πάρκο τσέπης με τη συμμετοχή κατοίκων της περιοχής. ΠΗΓΗ: atenistas.org

Χαρακτηριστικό παράδειγμα των δράσεων τους αποτελούν πάρκα τσέπης που δημιούργησαν σε εγκαταλελειμμένους χώρους της περιοχής του Κολωνού, αλλά και άλλα στο Παγκράτι και το Γκάζι. Τα πάρκα αυτά εντοπίζονται στο κέντρο της Αθήνας σε έντονα πυκνοδομημένες περιοχές από τις οποίες απουσιάζουν αισθητά οι οργανωμένοι αστικοί υπαίθριοι χώροι. Χρησιμοποιώντας επαναχρησιμοποιούμενα απλά υλικά όπως ξύλινες παλέτες, ρόδες αυτοκινήτων, βαρέλια αλλά και κορμούς δέντρων, διαμορφώνουν χώρους που φιλοξενούν ένα μέρος της καθημερινής κοινωνικής διαβίωσης. Στο εσωτερικό τους χωροθετούνται χώροι στάσης, ξεκούρασης, συνάντησης, άθλησης, παιχνιδιού όπως σκάκι, και πρασίνου ενώ συχνά

διοργανώνονται διάφορες πολιτιστικές δραστηριότητες σε επίπεδο γειτονιάς όπως εκθέσεις, προβολές ταινιών, θεατρικές παραστάσεις.

Για τη φύτευση επιλέγουν μεσογειακά φυτά και δέντρα όπως το πλατάνι, το οποίο χαρακτηρίζεται ως ισχυρό ελληνικό στοιχείο. Με τον τρόπο αυτό αναδιαμορφώνουν κενούς, χωρίς ουσιαστική λειτουργία και εγκαταλελειμένους χώρους εναπόθεσης σκουπιδιών και αυθαίρετης στάθμευσης οχημάτων, και τους μετατρέπουν σε ζωτικό κομμάτι της πόλης.

Η δράση των Atenistas μαρτυρά τη σταδιακή συνειδητοποίηση της σημασίας των υπαίθριων χώρων από τους κατοίκους της σύγχρονης ελληνικής πόλης. Επιπλέον, γίνεται αντιληπτό από τους κατοίκους ότι δεν επαρκούν οι χώροι αυτοί και για το λόγο αυτό αναλαμβάνουν ενεργή δράση και διεκδικούν τη δημιουργία νέων. Σε συνεργασία με εθελοντικές ομάδες αλλά και τη δική τους προσωπική συμμετοχή με απλά μέσα προσπαθούν να συνεισφέρουν.

Ωστόσο πρόκειται για κάποιες προσπάθειες απλών πολιτών όπου γίνεται εμφανής η ανάγκη για ολοκληρωμένο σχεδιασμό αλλά και χρηματοδότηση της κατασκευής και της συντήρησης των πάρκων είτε από την τοπική αυτοδιοίκηση είτε από ιδιώτες χορηγούς.

(atenistas.org)

3.2 Συμπεράσματα – Αρχές σχεδιασμού ενός επιτυχημένου πάρκου τσέπης

Τα πάρκα τσέπης προέκυψαν από την ανάγκη να εξασφαλιστεί η προσβασιμότητα στους υπαίθριους χώρους σε πόλεις με πυκνή δόμηση και να βελτιωθεί η ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος. Είναι εμφανές το γεγονός ότι επικεντρώθηκαν περισσότερο στην ψυχαγωγική λειτουργία που ανταποκρίνεται στις κύριες ανάγκες των ανθρώπων. (Kerishnan et al., 2020) Ωστόσο, έχουν προταθεί επίσης εστιάζοντας και σε άλλες λειτουργίες, όπως η οικολογική, η πολιτιστική, η περιβαλλοντική (Yue Hu, 2018).

Σε κάθε περίπτωση δεν υπάρχει συγκεκριμένη μεθοδολογία που να υπαγορεύει τον τρόπο δημιουργίας τους. Αντιθέτως, καθένα από αυτά αποτελεί μία μοναδική σχεδιαστική πρόταση βασισμένη στις ανάγκες της εκάστοτε περιοχής όπου εντάσσονται.

Ωστόσο, συμπερασματικά προκύπτουν ορισμένες αρχές σχεδιασμού που θα μπορούσαν να ακολουθηθούν και να προσαρμοστούν ανάλογα.

Κατά το σχεδιασμό ενός πάρκου τσέπης είναι απαραίτητο να ακολουθούνται ορισμένοι παράμετροι προκειμένου να λειτουργήσουν σαν βιοκλιματικοί θύλακες σε μια περιοχή και

ταυτόχρονα ως ενδιάμεσοι κοινωνικοί χώροι. Οι παράμετροι αυτοί θα μπορούσαν να διαχωριστούν σε περιβαλλοντικούς και ποιοτικούς. Οι περιβαλλοντικοί παράγοντες σχετίζονται με τη λειτουργία και την περιβαλλοντική απόκριση του πάρκου και σε αυτούς περιλαμβάνονται στοιχεία όπως η έκθεση στην άμεση ηλιακή ακτινοβολία αλλά και η σκίαση, η προστασία από το θόρυβο. Οι ποιοτικοί παράγοντες αφορούν την αισθητική εικόνα που καθιστά ένα πάρκο ελκυστικό και αφορά στοιχεία όπως η φύτευση, τα στοιχεία νερού, η καλή συντήρηση και ασφάλεια του πάρκου.

Η παρουσία της φύτευσης αποτελεί το κυρίαρχο στοιχείο για τη διαμόρφωση ενός αστικού υπαίθριου χώρου γενικότερα (Nordh, et al., 2011). Ένα πάρκο τσέπης θα πρέπει να περιλαμβάνει επαρκή κάλυψη με βλάστηση για την επίτευξη της λειτουργίας του ως χώρος πρασίνου. Έτσι ενισχύεται σημαντικά το τοπίο του πάρκου, ενώ παράλληλα ρυθμίζεται το μικροκλίμα, μειώνεται η ρύπανση και ο θόρυβος.

Κατά το σχεδιασμό ενός πάρκου τσέπης είναι ιδιαίτερα σημαντικό η επιλογή της φύτευσης να προσφέρει στους χρήστες την επιλογή για έκθεση στον ήλιο αλλά και τη δυνατότητα για σκίαση. Η δυνατότητα αυτή αποτελεί βασική ανάγκη την οποία επιζητά ο άνθρωπος από έναν υπαίθριο χώρο (Peschardt et al, 2014). Οι απαιτήσεις αυτές επηρεάζονται άμεσα από τις περιβαλλοντικές και κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν στην εκάστοτε περιοχή. Συχνά μεταβάλλονται καθώς παρατηρείται ότι σε πόλεις με υψηλή ηλιοφάνεια σημειώνονται αυξημένες απαιτήσεις για επαρκή σκίαση σημείων του πάρκου, ενώ σε πόλεις με μικρότερη σημαντικότερος παράγοντας για το σχεδιασμό ενός επιτυχημένου πάρκου μπορεί να θεωρηθεί η συμπερίληψη πράσινων επιφανειών και όχι δέντρων (Sinou, 2013).

Το νερό, από την άλλη, αποτελεί ένα ιδιαίτερα ελκυστικό στοιχείο κατά τη διαμόρφωση ενός υπαίθριου χώρου (Cohen, 2014). Στοιχεία νερού μπορούν επίσης να απομονώσουν τους ανθρώπους από το θόρυβο της πόλης (Lu S., 2018). Παράλληλα μπορεί να οδηγήσουν στην βελτίωση του μικροκλίματος συμβάλλοντας στο δροσισμό μέσω της εξάτμισης.

Επίσης, ιδιαίτερα σημαντικό κρίνεται ο σχεδιασμός να αποβλέπει στη δημιουργία ενός χώρου ήσυχου και προστατευμένου από πηγές θορύβου και τις τις οχλήσεις του περιγύρου. Με τον τρόπο αυτό προωθούνται ευκαιρίες για ξεκούραση και ηρεμία (Nordh et al., 2009).

Τέλος, η σωστή οριοθέτηση σε σχέση με το άμεσο περιβάλλον αλλά και η καλή συντήρηση του χώρου του πάρκου ενισχύει το αίσθημα της ασφάλειας στους χρήστες του. Η οριοθέτηση ενός πάρκου είτε με φυσικό τρόπο όπως είναι η φύτευση είτε με κάποιο τεχνητό στοιχείο περίφραξης δεν επηρεάζει μόνο την αίσθηση ασφάλειας. Μπορεί επίσης να δημιουργήσει μια

αίσθηση εισόδου σε έναν μεμονωμένο χώρο και να προσφέρει μια ήρεμη ατμόσφαιρα. (Lu S., 2018)

4. Δίκτυο υπαίθριων χώρων

4.1 Ανάγκη διασύνδεσης των πάρκων τσέπης

Τα πάρκα τσέπης αποτελούν μικρής έκτασης πάρκα τα οποία χαρακτηρίζονται για τον ευκαιριακό τους χαρακτήρα. Δημιουργούνται σε κενά σημεία διασκορπισμένα μέσα στον αστικό ιστό και όχι σε προκαθορισμένα σημεία που προβλέπονται από ενιαίες μελέτες αστικού σχεδιασμού. Οι χώροι αυτοί αποδίδουν ποικίλα οφέλη για την πόλη τόσο περιβαλλοντικά όσο και κοινωνικά και οικονομικά, όπως αναλύθηκε στο αντίστοιχο κεφάλαιο. Ωστόσο δεν επαρκεί η απλή παρουσία τους στο χώρο. Προκειμένου να επιτελέσουν τη οικολογική τους λειτουργία πέρα από τον κοινωνικό ρόλο σκόπιμο είναι να είναι ομοιόμορφα κατανομημένοι και να συνδέονται τόσο μεταξύ τους όσο και με τους υπόλοιπους μεγαλύτερης έκτασης χώρους, με ένα ενιαίο δίκτυο. Το γεγονός αυτό θα βοηθήσει τα πάρκα να λειτουργήσουν ως ένα ολόκληρο σύστημα. Επιπλέον, η σύνδεση των διασκορπισμένων πάρκων θα διευκολύνει σε μεγάλο βαθμό την πρόσβαση σε αυτά. (Yue Hu, 2018)

Στις σύγχρονες μελέτες σημειώνεται αυξημένο ενδιαφέρον για σύνδεση των αστικών υπαίθριων χώρων. Τα πάρκα και γενικότερα οι υπαίθριοι χώροι δεν αντιμετωπίζονται πλέον ως μεμονωμένοι χώροι του αστικού ιστού. Αντιθέτως προτείνεται η σύνδεση τους σε ένα δίκτυο πρασίνου με στόχο την ενίσχυση και τη διατήρηση της βιοποικιλότητας μέσα στις πόλεις. Ως μέσα για το σκοπό αυτό χρησιμοποιούνται διαδρομές πεζών και ποδηλάτων, οι οποίες συνδέουν πόλους έλξης όπως πάρκα, πλατείες, κτίρια κοινής ωφέλειας, αρχαιολογικούς χώρους. Με τον τρόπο αυτό προσφέρεται η δυνατότητα στους κατοίκους των πόλεων να κινηθούν με ασφάλεια ακολουθώντας ευχάριστους περιπάτους.

4.2 Δομικά στοιχεία δικτύου πρασίνου

Ένα δίκτυο πρασίνου δομείται από τους διαδρόμους πρασίνου, τα τμήματα του αστικού τοπίου και τα τμήματα πρασίνου.

Οι διάδρομοι πρασίνου αποτελούν ανοιχτούς επιμήκεις χώρους οι οποίοι καθιστούν το συνδετικό κρίκο των στοιχείων που συνιστούν το δίκτυο, δηλαδή χώρους όπως χώροι

πρασίνου και ελεύθεροι χώροι. Επιτελούν το σημαντικότερο ρόλο στο δίκτυο καθώς λειτουργούν ως διάδρομοι κίνησης και κυκλοφορίας, οι οποίοι εμφανίζονται άλλοτε ως ανεξάρτητοι και άλλοτε συσχετιζόμενοι με το ήδη υπάρχον δίκτυο κυκλοφορίας του αστικού ιστού. Στους διαδρόμους πρασίνου εντάσσονται τα πεζοδρόμια, οι πεζόδρομοι, το δίκτυο ποδηλάτων, οι δρόμοι ήπιας κυκλοφορίας, οι δενδροφυτεμένοι οδοί, τα κανάλια και τα μονοπάτια. Ο ρόλος τους για τη βιωσιμότητα της πόλης είναι ιδιαίτερα σημαντικός καθώς συμβάλλουν στη διασπορά της φύσης μέσα στον αστικό ιστό. (Λιονάτου, 2008)

Στα τμήματα του αστικού τοπίου περιλαμβάνονται οι επιμέρους χώροι που συνδέει το δίκτυο. Τα τμήματα αυτά μπορεί να χαρακτηρίζονται για την οικολογική τους αξία, να είναι περιοχές ιστορικής και πολιτιστικής αξίας ή και χώροι με ιδιαίτερο ρόλο στην κοινωνική και οικονομική ζωή της πόλης. (Λιονάτου, 2008)

Στα τμήματα πρασίνου περιλαμβάνονται οι χώροι πρασίνου μικρής ή μεγαλύτερης κλίμακας. Οι χώροι αυτοί εντοπίζονται μέσα στον αστικό ιστό και συνδέονται άμεσα με το περιαστικό πράσινο. (Λιονάτου, 2008)

4.3 Οφέλη δικτύου πρασίνου στο αστικό περιβάλλον

Οι αστικοί υπαίθριοι χώροι και οι χώροι πρασίνου επιφέρουν ποικίλα οφέλη για τους κατοίκους των σύγχρονων πόλεων που κατακλύζονται καθημερινά από προβλήματα όπως είναι η έλλειψη ελεύθερων χώρων, η ατμοσφαιρική ρύπανση και η επακόλουθη υποβάθμιση του φυσικού αλλά και του αστικού περιβάλλοντος. Οι θετικές αυτές επιδράσεις ισχυροποιούνται όταν οι χώροι αυτοί από μεμονωμένοι συνδέονται με ένα εκτεταμένο δίκτυο. Ένα δίκτυο πρασίνου συμβάλλει αρχικά στη διατήρηση της ισορροπίας μεταξύ του φυσικού στοιχείου και του ευρύτερου περιβάλλοντος καθώς και στην ομοιόμορφη κατανομή του πρασίνου σε όλη την έκταση του αστικού ιστού. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται αναδιανομή των χώρων πρασίνου και εξασφαλίζεται ισότιμη αναλογία έκτασης πρασίνου ανά κάτοικο. Παράλληλα, διευκολύνεται η πρόσβαση σε χώρους του αστικού και περιαστικού πρασίνου.

Τα οφέλη που προκύπτουν με τη δημιουργία ενός δικτύου πρασίνου εντοπίζονται στο σύνολο του δικτύου και όχι μεμονωμένα σε κάθε επιμέρους χώρο που αυτό περιλαμβάνει. Η

διασύνδεση των πράσινων χώρων σε ένα δίκτυο πράσινων διαδρομών επιφέρει θετικές επιπτώσεις σε περιβαλλοντικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο. (Georgi et al, 2019)

4.3.1 Περιβαλλοντικά οφέλη

Επέκταση χώρων πρασίνου

Η δημιουργία ενός δικτύου πρασίνου συχνά συνοδεύεται από την ενσωμάτωση σε αυτό χώρων οι οποίοι είτε αποτελούν κενούς χώρους χωρίς κάποια χρήση είτε εγκαταλελειμμένους που έχουν πάψει να έχουν τη χρήση για την οποία δημιουργήθηκαν, όπως παλιά βιομηχανικά συγκροτήματα, στρατόπεδα, κ.α. Οι χώροι αυτοί μετατρέπονται σε οργανωμένους υπαίθριους χώρους συμβάλλοντας έτσι στην αναβάθμιση και ενεργοποίηση τους. Η σύνδεση των υπάρχοντων χώρων πρασίνου και αστικών υπαίθριων χώρων με τους νέους αυτούς χώρους μέσω πράσινων διαδρομών συμβάλλει στην επέκταση τους στο εσωτερικό μιας πόλης και στην αύξηση της έκτασής τους. (Georgi et al, 2019)

Βιοποικιλότητα

Η σύνδεση του αστικού και περιαστικού πρασίνου μέσω πράσινων διαδρομών προσφέρουν διαδρόμους κίνησης για την πανίδα. Η χρήση της φύτευσης βοηθάει στην επέκταση και τη βελτίωση των υπαρχόντων οικοτόπων, προσφέροντας τροφή και οικολογικούς πόρους για την άγρια φύση (Georgi et al, 2019). Η διατήρηση και επέκταση του πρασίνου, από την άλλη, βοηθάει στην αύξηση του πληθυσμού αλλά και των φυτικών και ζωικών ειδών (Λιονάτου, 2008). Με τον τρόπο αυτό συμβάλλει στη διάχυση της χλωρίδας και της πανίδας μέσα στην πόλη.

Μικροκλίμα

Η δημιουργία ενός δικτύου πρασίνου χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη πολλών μικρών χώρων πρασίνου διασκορπισμένων μέσα στον αστικό ιστό. Οι διαδρομές πρασίνου που τα διασυνδέουν, διευκολύνουν την κυκλοφορία του αέρα (Georgi et al, 2006). Επιπλέον, βελτιώνουν την ποιότητα καθώς η φύτευση συγκρατεί τους αέριους ρύπους που προέρχονται από την κυκλοφορία των μηχανοκίνητων οχημάτων και την ανάπτυξη της βιομηχανίας (Georgi et al, 2019). Η κυκλοφορία του αέρα αλλά και η σκίαση από τη φύτευση μπορεί να μετριάσει τη θερμοκρασία βελτιώνοντας τις συνθήκες θερμικής άνεσης και μειώνοντας τις απαιτήσεις κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας για ψύξη κατά τους θερινούς μήνες (Axarli, et al. 2012).

Ηχοπροστασία

Η παρουσία βλάστησης, από την άλλη, στο δίκτυο συμβάλλει στην απορρόφηση του ήχου σε περιοχές γύρω από τα κτίρια και τους δρόμους κυκλοφορίας των οχημάτων.

Σύστημα μετακινήσεων

Οι διαδρομές πρασίνου δημιουργούν ένα δίκτυο κίνησης πεζών και ποδηλάτων το οποίο προωθεί την αειφορική μετακίνηση. Η διευκόλυνση της κίνησης και η παροχή καλύτερων συνθηκών μέσω της διαπλάτυνσης των πεζοδρομίων και της ενίσχυσης της υπάρχουσας φύτευσης τους, της δημιουργία ποδηλατικού δικτύου και ενός εκτεταμένου δικτύου πεζοδρόμων εξυπηρετεί τις καθημερινές κινήσεις των κατοίκων μιας πόλης παρέχοντας άνεση και ασφάλεια. Με τον τρόπο αυτό παρέχεται ένα ελκυστικό υπαίθριο δίκτυο για τους χρήστες το οποίο λειτουργεί ανταγωνιστικά σε σχέση με το υπάρχον οδικό δίκτυο. Έτσι περιορίζεται η χρήση των οχημάτων και ως εκ τούτου μειώνονται οι αέριοι ρύποι που προέρχονται από την κυκλοφορία τους. δημιουργείται ένα βιώσιμο περιβάλλον για τη διαβίωση των κατοίκων με ασφάλεια και σωματική υγεία. (Georgi et al, 2006)

4.3.2 Κοινωνικά οφέλη

Η ομοιόμορφη κατανομή των χώρων πρασίνου που χαρακτηρίζει ένα δίκτυο συμβάλλει στη διάχυση της φύσης μέσα στον πυκνοδομημένο αστικό ιστό. Προσφέρονται έτσι ποικίλες ευκαιρίες στο σύνολο των κατοίκων να έρθουν σε επαφή με το φυσικό στοιχείο, να γνωρίσουν τη χλωρίδα και την πανίδα, να απολαύσουν τη χρήση οργανωμένων υπαίθριων χώρων και να επωφεληθούν από αυτά. Η ύπαρξη τους σε μικρές αποστάσεις και η σύνδεση τους με ένα ασφάλες και ευχάριστο δίκτυο κίνησης διευκολύνει τη μετακίνηση από τον ένα χώρο στον άλλο, προσελκύει περισσότερους χρήστες και αυξάνει τη συχνότητα χρήσης των επιμέρους ελεύθερων χώρων.

Η επέκταση των αστικών υπαίθριων χώρων συνεπάγεται την διάθεση περισσότερων χώρων για αναψυχή στο συνεχώς αυξανόμενο πληθυσμό της σύγχρονης πόλης. Καθώς τα δίκτυα πρασίνου προσφέρουν περισσότερους χώρους για αναψυχή και ευκαιρία για κοινωνικοποίηση στους κατοίκους συμβάλλουν στην ευεξία και την ευημερία. Είναι αποδεκτό ότι η επαφή του ανθρώπου με τη φύση συμβάλλει στη σωματική και ψυχική υγεία του πληθυσμού, όπως αναλύθηκε και στο αντίστοιχο κεφάλαιο της παρούσας μελέτης. Επιπλέον, η ενθάρρυνση της βιώσιμης κινητικότητας, της πεζής μετακίνησης και της χρήσης

μη μηχανοκίνητων οχημάτων, προσφέρει ευκαιρίες για μορφές αναψυχής που βελτιώνουν τη σωματική υγεία όπως είναι ο περίπατος, η ποδηλασία, η εξερεύνηση της φύσης. (Λιονάτου, 2008)

4.3.3 Οικονομικά οφέλη

Τα δίκτυα πρασίνου συνοδεύονται από την αναμόρφωση των υπαίθριων χώρων που περικλείουν. Με τον τρόπο αυτό συντελούν στην αισθητική αναβάθμιση και βελτίωση της εικόνας μιας δεδομένης περιοχής αλλά και του αστικού τοπίου γενικότερα. Για τους λόγους αυτούς η πόλη αποκτά ένα ελκυστικό περιβάλλον το οποίο προσελκύει πληθυσμό για κατοίκηση. Ως εκ τούτου καταγράφεται αύξηση της αξίας της γης. (Georgi et al, 2019)

Ένα δίκτυο πρασίνου έχει ως πρωταρχικό στόχο τη διευθέτηση της μετακίνησης των κατοίκων μιας πόλης προωθώντας την αειφορική μετακίνηση. Ως εκ τούτου εξοικονομούνται πόροι οι οποίοι απαιτούνται για τη μηχανοκίνητη κυκλοφορία. (Georgi et al, 2006) Από την άλλη η διαμόρφωση ιδανικών συνθηκών θερμικής άνεσης στους υπαίθριους χώρους συμβάλλει στην εξοικονόμηση ενέργειας για ψύξη των παρακείμενων κτιρίων κατά τη θερινή περίοδο, με άμεσο επακόλουθο την εξοικονόμηση πόρων. (Georgi et al, 2019)

Οι πράσινες διαδρομές και οι χώροι που αυτές συνδέουν δημιουργούν ένα ευχάριστο αστικό περιβάλλον που αποτελεί πόλο έλξης για επισκέπτες. Προσφέρουν πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων αναψυχικού και εμπορικού ενδιαφέροντος αλλά και προώθησης πολιτιστικών και τουριστικών αξιών. Έτσι συνεισφέρουν στον τουρισμό και την τοπική οικονομική ανάπτυξη των πόλεων δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας από την εγκαθίδρυση επιχειρήσεων στο περιβάλλον τους. (Λιονάτου, 2008)

4.4 Είδη δικτύων πρασίνου

Ο διαχωρισμός των δικτύων πρασίνου που αναπτύσσονται στον αστικό χώρο σε κατηγορίες πραγματοποιείται λαμβάνοντας υπόψη συγκεκριμένα κριτήρια.

Η χωρική κλίμακα αποτελεί το αρχικό κριτήριο. Ένα δίκτυο πρασίνου θα μπορούσε να αναπτύσσεται στα όρια μιας πόλης συνδέοντας το αστικό με το περιαστικό πράσινο. Ωστόσο είναι εφικτό τα δομικά στοιχεία ενός δικτύου να προσπερνούν τα όρια της πόλης και να

διευρύνονται ακόμα και πέρα από τα όρια μιας χώρας συνδέοντας μέσω ενός μεγάλου συστήματος κυκλοφορίας ζώνες πρασίνου ακόμα και σε επίπεδο ηπείρου.

Κάθε δίκτυο πρασίνου εξυπηρετεί έναν ειδικό σκοπό για τον οποίο δημιουργήθηκε. Η διατήρηση της βιοποικιλότητας και του φυσικού στοιχείου στο εσωτερικό μιας περιοχής, η σύνδεση χώρων αναψυχής, η ανάδειξη πολιτιστικών στοιχείων και η αειφορική μετακίνηση αποτελούν ενδεικτικά μερικούς από τους στόχους αυτούς.

Με βάση τα κριτήρια αυτά τα δίκτυα ταξινομούνται σε αντίστοιχες κατηγορίες, και συγκεκριμένα στα οικολογικά δίκτυα, τα δίκτυα αναψυχής, τα δίκτυα πολιτισμού και ιστορικής μνήμης και στα δίκτυα μετακίνησης.

Τα οικολογικά δίκτυα έχουν ως πρωταρχικό στόχο τη διατήρηση της βιοποικιλότητας των οικοσυστημάτων μέσα στις πόλεις. Αναπτύσσονται σε περιοχές με ιδιαίτερη οικολογική αξία. Η δημιουργία του συμβάλλει στην προστασία και διατήρηση των ειδών της χλωρίδας και της πανίδας και την ύπαρξη ενός συνδεδεμένου συστήματος φυσικών ενδιακτημάτων μέσα στον αστικό ιστό.

Τα δίκτυα αναψυχής εξυπηρετούν τις καθημερινές του ανθρώπου ανάγκες για αναψυχή. Συνδέουν χώρους όπου αναπτύσσεται η χρήση αυτή όπως πάρκα, πλατείες τα οποία αρθρώνονται μέσω πράσινων διαδρομών.

Τα δίκτυα πολιτισμού και ιστορικής μνήμης ενώνουν σημεία ιστορικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος της πόλης όπως οι αρχαιολογικοί χώροι, τα μνημεία, κτίρια ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής αξίας. Στόχος είναι η ανάδειξη της ιστορικότητας και της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας

Τέλος, τα δίκτυα αειφορικής μετακίνησης ενισχύουν τη βιώσιμη κινητικότητα διευκολύνοντας και προωθώντας τη μετακίνηση των κατοίκων μιας πόλης με μέσα φιλικά προς το περιβάλλον. Δομούνται με διαδρομές πεζών, ποδηλατόδρομους και δρόμους ήπιας κυκλοφορίας οι οποίες συνδέουν τις βασικές λειτουργίες μιας πόλης και ελεύθερους χώρους. Με τον τρόπο αυτό βελτιώνεται η προσβασιμότητα και προσπελασιμότητα.

Ένα δίκτυο πρασίνου υπάρχει πιθανότητα να μην κατατάσσεται σε μια μόνο από τις παραπάνω κατηγορίες. Αντιθέτως μπορεί να αποτελεί ένα συνδυασμό κάποιων από τα παραπάνω και συχνά και όλων αυτών. Με τον συνδυασμό αυτό επιτυγχάνεται η διατήρηση του φυσικού στοιχείου, ενώ παράλληλα διευκολύνεται η σύνδεση σημαντικών πόλων

πολιτιστικής, ψυχαγωγικής και κοινωνικής αξίας για τους κατοίκους μέσω αειφορικών διαδρομών. (Λιονάτου, 2008)

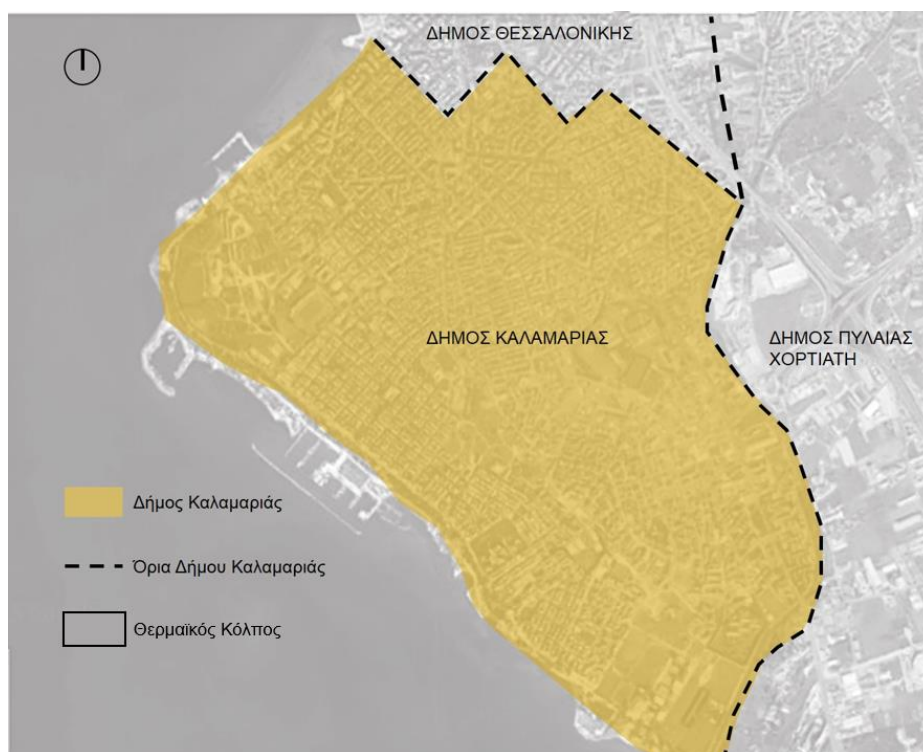
5. Μελέτη περίπτωσης: ο δήμος Καλαμαριάς

5.1 Χωροταξική ανάλυση του δήμου Καλαμαριάς

Αξιοποιώντας τα στοιχεία και τις πληροφορίες που συλλέχθηκαν στα παραπάνω κεφάλαια, γίνεται ανάλυση της περιοχής μελέτης που επιλέγεται ενώ σε επόμενο κεφάλαιο γίνεται διατύπωση πρότασης εφαρμογής τους στον δήμο Καλαμαριάς, που ανήκει στο Νομό Θεσσαλονίκης.

Ο Δήμος Καλαμαριάς εντάσσεται λειτουργικά στο Πολεοδομικό Συγκρότημα Θεσσαλονίκης και ευρύτερα στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας. Βρίσκεται στο νοτιοανατολικό τμήμα του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Θεσσαλονίκης και σε απόσταση από το κέντρο της πόλης γύρω στα 8km. Στο βόρειο τμήμα συνορεύει με το Δήμο Θεσσαλονίκης. Βρέχεται από τον Θερμαϊκό Κόλπο και συγκεκριμένα στα βορειοδυτικά, δυτικά και νότια. Ανατολικά και νοτιοανατολικά συνορεύει με το Δήμο Πυλαίας Χορτιάτη. Ο δήμος Καλαμαριάς εκτείνεται σε 7200 στρέματα. Χαρακτηριστικό στοιχείο του δήμου αποτελεί το γεγονός ότι η περίμετρός του βρέχεται κατά τα 2/3 από θάλασσα, με συνολική ακτογραμμή περίπου 6,5km.

(kalamaria.gr, ΓΠΣ)

Εικόνα 12. Χάρτης ορίων δήμου Καλαμαριάς. Ιδία επεξεργασία

5.2 Ιστορικά στοιχεία

Η περιοχή παρέμεινε σχεδόν ακατοίκητη μέχρι το 1920. Οι πρώτοι που εγκαταστάθηκαν ήταν Έλληνες πρόσφυγες που προέρχονταν από τον Καύκασο και τη Γεωργία. Η εκτεταμένη όμως εγκατάσταση έγινε το 1922 από πρόσφυγες της Μικρασιατικής καταστροφής και της ανταλλαγής των πληθυσμών μετά τη συνθήκη της Λωζάννης, το 1923. Υπολογίζεται ότι από τους 80.000 - 100.000 Έλληνες πρόσφυγες από την Μικρά Ασία, τον Πόντο και την Ανατολική Θράκη που ήρθαν στη Θεσσαλονίκη, το μεγαλύτερο μέρος εγκαταστάθηκε στην Καλαμαριά. Πρόσφυγες κυρίως από τα παράλια της Μικράς Ασίας εγκαταστάθηκαν στο παραλιακό τμήμα της Καλαμαριάς καθώς έμοιαζε με τον τόπο προέλευσης και παράλληλα διευκόλυνε την ανάπτυξη της αλιείας, επάγγελμα που ασκούσαν οι πρόσφυγες στη Μικρά Ασία. Οι Πόντιοι πρόσφυγες εγκαταστάθηκαν στο κέντρο της Καλαμαριάς μακρύτερα από τη θάλασσα. Οι πρόσφυγες δημιούργησαν οικισμούς που τους έδωσαν ονόματα από τις πατρίδες τους όπως Νέα Κρήνη, Κατιρλί, Κουρί, Νέα Αρετσού, Δέρκων.

Εικόνα 13. Χάρτης ιστορικών οικισμών σήμερα. Ιδία επεξεργασία

Αρχικά διέμεναν σε σκηνές και σε θαλάμους, ενώ το 1926 ξεκίνησε η διανομή των οικοπέδων και η κατασκευή των πρώτων μονόροφων και διόροφων κατοικιών με τη βοήθεια

της Επιτροπής Αποκατάστασης Προσφύγων και της Κοινωνικής Πρόνοιας. Η περιοχή αρχικά ήταν ενσωματωμένη στο δήμο Θεσσαλονίκης με τον οποίο αποτελούσε ενιαίο σύνολο, ενώ άρχισε να λειτουργεί σαν ξεχωριστή διοικητική ενότητα 1 Ιανουαρίου 1943.

Η έντονη ανοικοδόμηση που πραγματοποιήθηκε λόγω της αντιπαροχής κατά τη δεκαετία του 1970 είχε σαν αποτέλεσμα τη συγκέντρωση μεγάλου μέρους του πληθυσμού από το ΠΣΘ. Τα επόμενα χρόνια πραγματοποιήθηκε σταδιακή επέκταση του σχεδίου πόλεως με αποτέλεσμα τη διαφοροποίηση της περιοχής ως προς τη δόμηση και το οδικό δίκτυο ανά σημεία, γεγονός που είναι ορατό ακόμα και στη σύγχρονη εποχή. Η πληθυσμιακή αύξηση που σημείωσε είχε σαν αποτέλεσμα ο δήμος Καλαμαριάς να αποτελεί σήμερα το δεύτερο σε πληθυσμό δήμο του ΠΣΘ.

(kalamaria.gr)

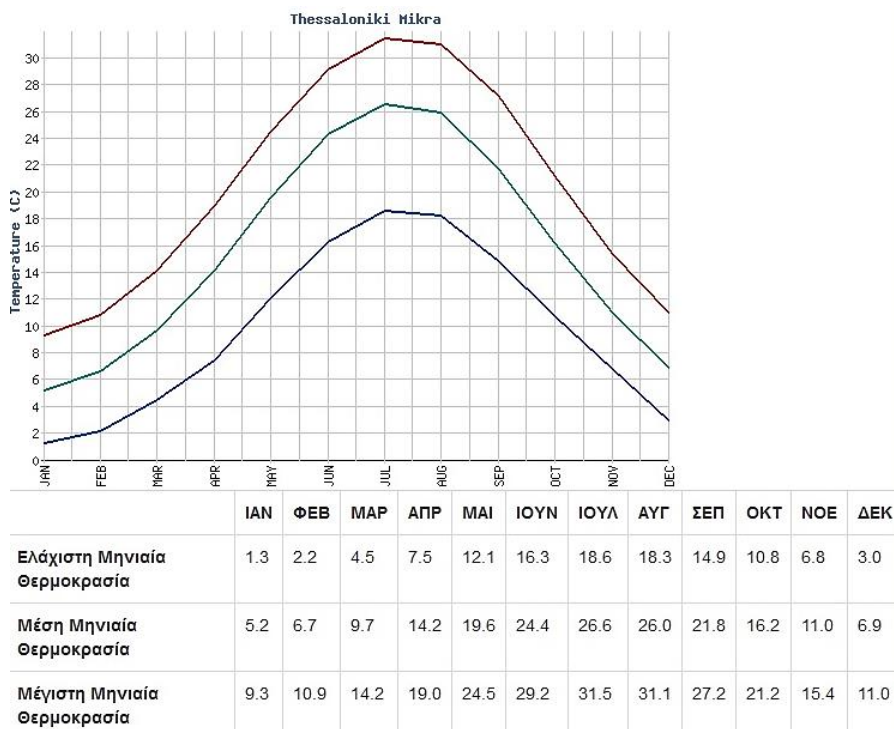
Εικόνα 14. Ενδεικτική απεικόνιση της διαχρονικής εξέλιξης Σχεδίου Πόλης Δήμου Καλαμαριάς κατά τα έτη 1926, 1957, 1972, 2008, όπως προκύπτει από το Γεωγραφικό Σύστημα Πληροφοριών (GIS) Καλαμαριάς, 2008. ΠΗΓΗ: kalamaria.gr

5.3 Κλιματολογικά δεδομένα

Το κλίμα στο Δήμο Καλαμαριάς αποτελεί ουσιαστικά το κλίμα του ευρύτερου Πολεοδομικού Συγκροτήματος Θεσσαλονίκης. Η αξιολόγηση των κλιματολογικών συνθηκών πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με τα δεδομένα του Μετεωρολογικού Σταθμού Θεσσαλονίκης που είναι εγκατεστημένος στην περιοχή της Μίκρας και αφορούν το σύνολο της πόλης.

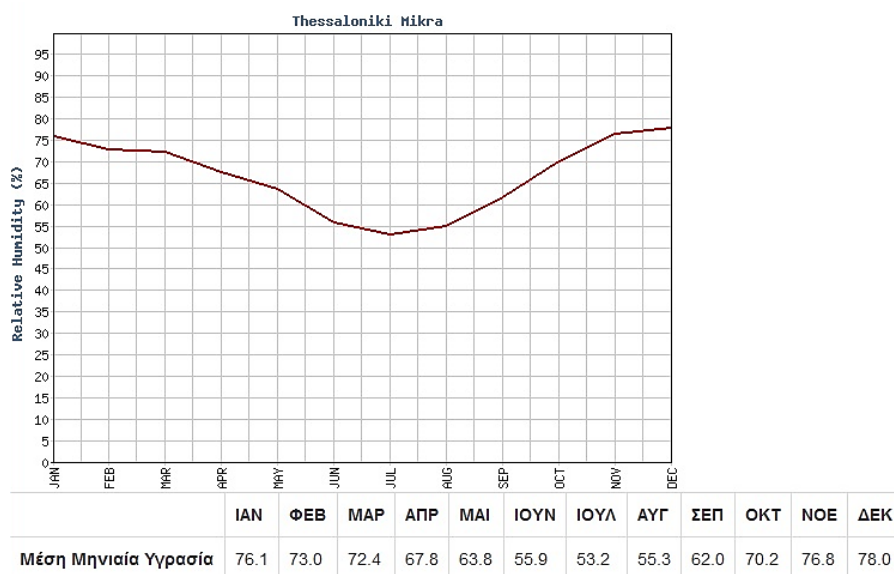
Ως εκ τούτου το κλίμα της περιοχής χαρακτηρίζεται ως μεσογειακό με ήπιους και βροχερούς χειμώνες και ζεστά ξηρά καλοκαίρια.

Η μέγιστη θερμοκρασία στην περιοχή παρατηρείται τον Ιούλιο με μέση θερμοκρασία 26,6°C, ενώ η ελάχιστη τον Ιανουάριο με μέση θερμοκρασία 5,2°C, όπως προκύπτει από τον παρακάτω πίνακα.

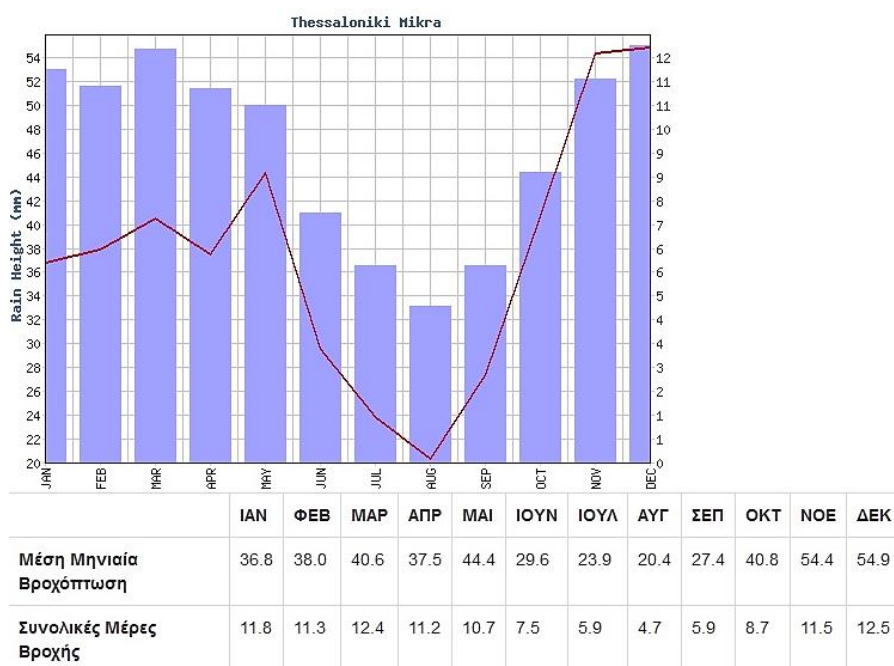
Πίνακας 1. Κλιματικά δεδομένα Θεσσαλονίκη / Μίκρα. Θερμοκρασία. ΠΗΓΗ: www.hnms.gr

Η μέγιστη υγρασία παρατηρείται το Δεκέμβριο και η ελάχιστη τον Ιούλιο, όπως φαίνεται στον πίνακα 2.

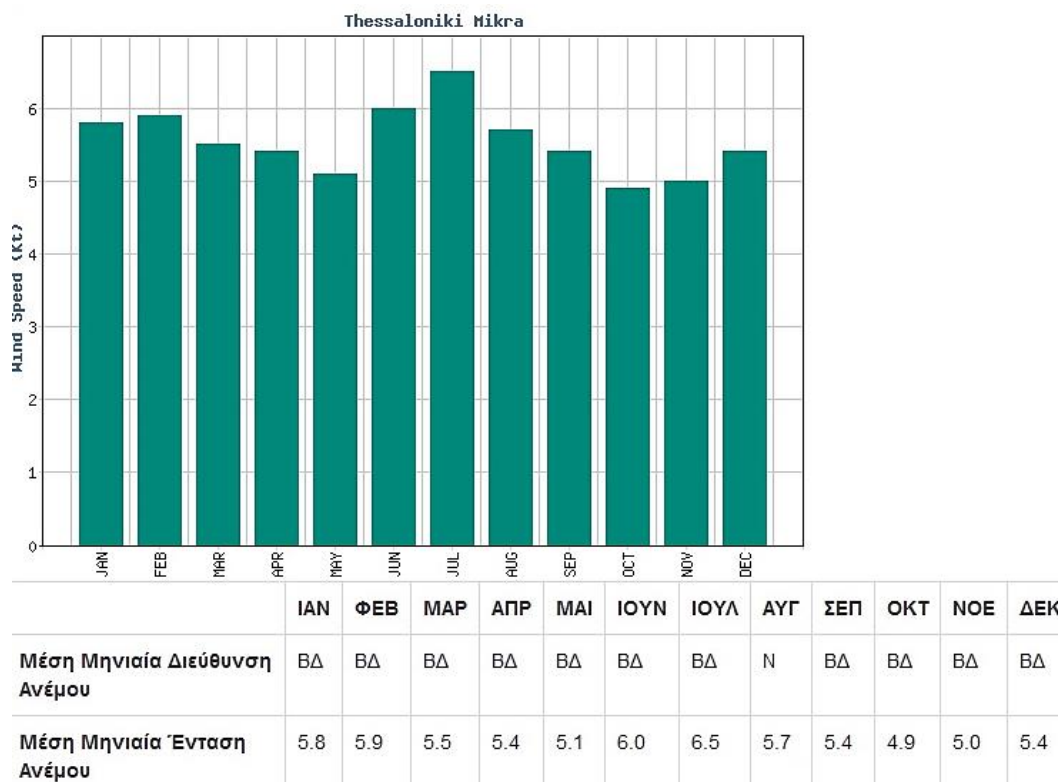
Πίνακας 2. Κλιματικά δεδομένα Θεσσαλονίκη / Μίκρα. Υγρασία. ΠΗΓΗ: www.hnms.gr

Η μέγιστη βροχόπτωση σημειώνεται το Δεκέμβριο με 12,5 συνολικές μέρες βροχής ενώ η ελάχιστη τον Αύγουστο με 4,7 μέρες.

Πίνακας 3. Κλιματικά δεδομένα Θεσσαλονίκη / Μίκρα. Βροχόπτωση. ΠΗΓΗ: www.hnms.gr

Επικρατέστερος άνεμος στην περιοχή είναι ο βορειδυτικός, ενώ τον Αύγουστο παρατηρείται νότιος άνεμος.

Πίνακας 4. Κλιματικά δεδομένα Θεσσαλονίκη / Μίκρα. Άνεμοι. ΠΗΓΗ: www.hnms.gr

(www.hnms.gr)

5.4 Δημογραφικά στοιχεία

Τις δεκαετίες που ακολούθησαν από το 1943 και συγκεκριμένα από την αυτονομία του δήμου όπως προαναφέρθηκε, η Καλαμαριά παρουσιάζει ανάπτυξη, γεγονός που αντικατοπτρίζεται και στην πληθυσμιακή αύξηση. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι στην απογραφή του 1947 είχε περίπου 14.000 κατοίκους. Το 1991 είχε 81.000, ενώ στην απογραφή του 2011 91.270 περίπου κατοίκους.

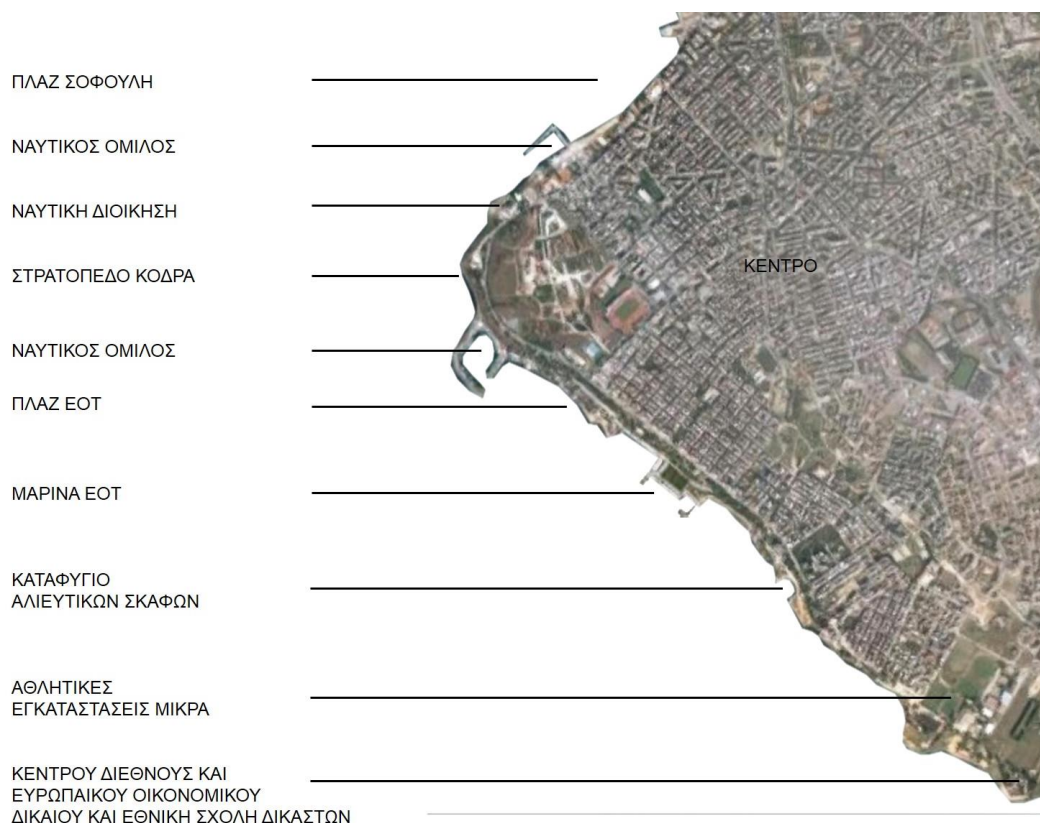
Όπως προκύπτει, η Καλαμαριά προσελκύει όλο και περισσότερους πολίτες που την επιλέγουν ως τόπο κατοικίας. Το γεγονός αυτό οφείλεται αφενός στην εγγύτητα με το Πολεοδομικό Συγκρότημα Θεσσαλονίκης και την εύκολη πρόσβαση στην περιοχή που διευκολύνεται και από τη χρήση των μέσων μαζικής μεταφοράς, αλλά και στην παρουσία της θάλασσας και το πλούσιο φυσικό περιβάλλον.

(kalamaria.gr)

5.5 Χωρική ένταση οικονομικών δραστηριοτήτων

Η οικονομική δραστηριότητα του δήμου Καλαμαριάς αναπτύσσεται κυρίως στον τριτογενή τομέα και περιλαμβάνει εμπόριο, υπηρεσίες εστίασης και αναψυχής, υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης. Οι δραστηριότητες του δευτερογενούς τομέα περιλαμβάνουν ελάχιστα εργαστήρια όπως σιδηρουργεία, αλουμινοκατασκευές, ραφεία, εργαστήρια επίπλων και ζαχαροπλαστικής, στα υπόγεια ή ισόγεια κτιρίων με κύρια χρήση κατοικία, ενώ στον πρωτογενή τομέα, ο μόνος κλάδος που έχει μια μικρή συμμετοχή είναι η αλιεία, λόγω της γειτνίασης με τη θάλασσα.

Η περιοχή μελέτης περιλαμβάνει σημαντικούς χώρους αναψυχής λόγω της επαφής με τη θάλασσα. Αποτέλεσμα είναι να προσελκύει κατοίκους της ευρύτερης περιοχής της Θεσσαλονίκης για διασκέδαση, ξεκούραση και ψυχαγωγία, χρήσεις οι οποίες συγκεντρώνονται κυρίως στην παραλιακή ζώνη, στις οδούς Σοφούλη και Πλαστήρα, αλλά και στο κέντρο του δήμου, και συγκεκριμένα στον πεζόδρομο της οδού Κομνηνών.

Εικόνα 15. Χάρτης όπου εντοπίζονται βασικές χρήσεις στο παραλιακό μέτωπο. Ιδία επεξεργασία

Επιπλέον παρατηρείται η ύπαρξη πόλων υπερτοπικού χαρακτήρα όπως είναι το πρώην στρατόπεδο Κόδρα, το αθλητικό κέντρο Μίκρας, το Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου και η Εθνική Σχολή Δικαστών, το παραλιακό μέτωπο της Πλαστήρα, η μαρίνα σκαφών αναψυχής και μικρών αλιευτικών στο παραλιακό μέτωπο της οδού Πλαστήρα, οι εγκαταστάσεις του Ναυτικού Ομίλου Θεσσαλονίκης στη Σοφούλη. Η παρουσία των πόλων αυτών παίζει σημαντικό ρόλο στην εισροή επισκεπτών από το Πολεοδομικό Συγκρότημα Θεσσαλονίκης.

5.6 Οριοθέτηση της περιοχής μελέτης

Εικόνα 16. Χάρτης οριοθέτησης περιοχής μελέτης. Ιδία επεξεργασία

Στο σημείο αυτό προσδιορίζεται ως περιοχή μελέτης το τμήμα του δήμου Καλαμαριάς που αναπτύσσεται από το Κέντρο του δήμου προς το βοριοδυτικό παράλιο μέτωπο, και συγκεκριμένα οριοθετείται από τις οδούς Θεμιστοκλή Σοφούλη, Καθηγητού Ρωσίδου, Ανδριανουπόλεως, Πασαλίδη ενώ στα δυτικά όριο αποτελεί ο χώρος του Πρώην Στρατοπέδου Κόδρα. Πρόκειται για το παλαιότερο τμήμα του δήμου το οποίο κατοικήθηκε πρωταρχικά από πρόσφυγες της Μικρασιατικής Καταστροφής. Παρακάτω θα πραγματοποιηθεί ανάλυση της πολεοδομικής οργάνωσης στη συγκεκριμένη περιοχή.

5.7 Πολεοδομική οργάνωση

Το οικιστικό περιβάλλον του δήμου Καλαμαριάς χαρακτηρίζεται από πυκνή δόμηση. Τα κτίρια είναι κατά πλειοψηφία πολυόροφα. Στις περισσότερες οδούς υπάρχουν προκήπια τα οποία λειτουργούν είτε ως ιδιωτικοί υπαίθριοι χώροι που αποτελούν την είσοδο των πολυκατοικιών και περιλαμβάνουν φύτευση και πλακόστρωση, είτε ως χώροι στάθμευσης. Στα ισόγεια των νεότερων πολυκατοικιών διαμορφώνονται πυλωτές γεγόνες που συμβάλλει σημαντικά στον καλύτερο αερισμό στο επίπεδο της οδού. Συχνά οι χώροι αυτοί χρησιμοποιούνται ως χώροι στάθμευσης για τους κατοίκους. Στα ισόγεια των παλαιότερων κυρίως κτιρίων διαμορφώνονται χώροι που χρησιμοποιούνται για επαγγελματικές χρήσεις, όπως καταστήματα, εργαστήρια. Ωστόσο παρατηρείται ότι στην πλειοψηφία τους είναι κενά, με εξαίρεση ίσως αυτά που εντάσσονται πάνω σε εμπορικούς άξονες.

5.8 Δίκτυο κυκλοφορίας

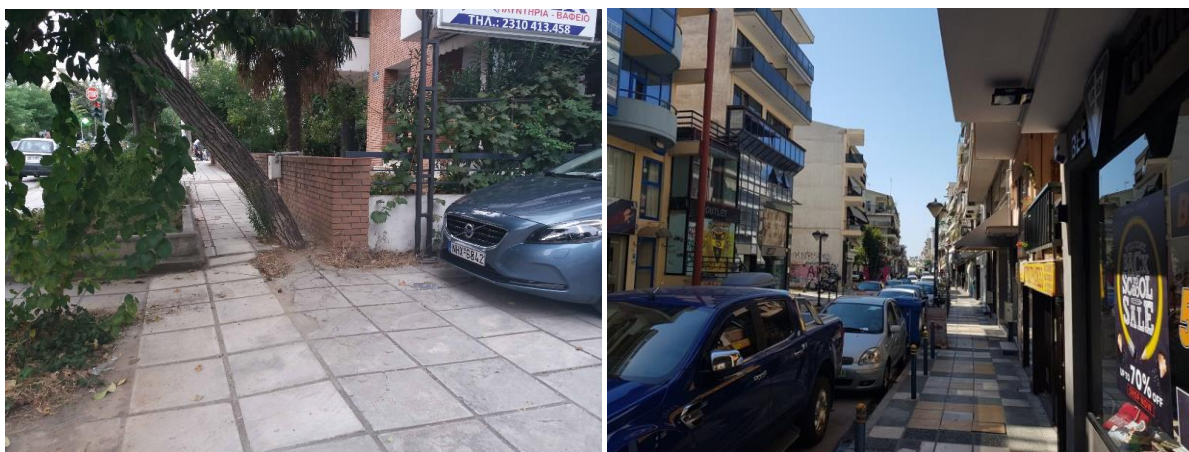
Η περιοχή μελέτης περιλαμβάνει ένα εκτεταμένο δίκτυο το οποίο συνδυάζει την κίνηση των οχημάτων αλλά και μέσα μαζικής μεταφοράς. Από την περιοχή διέρχονται αρτηρίες οι οποίες τη συνδέουν με τους παρακείμενους δήμους αλλά και με το υπόλοιπο ΠΣΘ. Χαρακτηριστικές είναι η Πόντου, η Καπετάν Γκώνη, η Μητροπολίτου Κυδωνίων, η Ανδριανουπόλεως, η Τάκη Οικονομίδη που διευκολύνουν την πρόσβαση από και προς το κέντρο της πόλης, αλλά και η Θεμιστοκλή Σοφούλη και η Πλαστήρα οι οποίες διασχίζουν το παραλιακό μέτωπο. Οι οδοί αυτοί χαρακτηρίζονται από τη μεγάλη κυκλοφορία ενώ από αυτές διέρχονται λεωφορειακές γραμμές που συνδέουν το δήμο με το κέντρο της πόλης.

Επίσης υπάρχουν συλλεκτήριες οδοί που συνδέουν τις αρτηρίες με τις τοπικές οδούς και διευκολύνουν την κίνηση των οχημάτων στο εσωτερικό του δήμου. Χαρακτηριστικές είναι οι οδοί Μεταμορφώσεως, Πασαλίδη, Αιγαίου, η Χιλής και Κερασούντος οι οποίες παρουσιάζουν ιδιαίτερα υψηλό φόρτο κυκλοφορίας. Οι υπόλοιποι οδοί της περιοχής ανήκουν στο τοπικό οδικό δίκτυο της Καλαμαριάς.

Εικόνα 17. Δίκτυο κυκλοφορίας στην περιοχή μελέτης. Ιδία επεξεργασία

Η κίνηση των πεζών πραγματοποιείται στα υπάρχοντα πεζοδρόμια, η κατάσταση των οποίων ποικίλει. Υπάρχουν περιπτώσεις όπου το πλάτος είναι αποδεκτό για να διευκολύνει την κίνηση των πεζών. Ωστόσο, η κατάσταση στην οποία βρίσκονται λόγω της κακής συντήρησης, της καταπάτησης από σταθμευμένα οχήματα αλλά και τραπεζοκαθίσματα και της έλλειψης διευθέτησης των στοιχείων που περιλαμβάνει (δέντρα, κολώνες, καλαθάκια αχρήστων πάνω στη διαδρομή κίνησης) δυσχεραίνει την κίνηση των πεζών. Επιπλέον, δεν προσφέρουν την απαιτούμενη διαμόρφωση ιδανικών συνθηκών όπως η ηλιοπροστασία, με αποτέλεσμα η προσπέλαση από αυτές τις οδούς να αποφεύγεται ιδιαίτερα τους θερμούς μήνες. Στο μεγαλύτερο μέρος των οδών ωστόσο το πλάτος του πεζοδρομίου είναι πολύ μικρό ώστε οι πεζοί αναγκάζονται να κινούνται από το δρόμο, ενώ δεν διευκολύνεται η κυκλοφορία των ΑΜΕΑ.

Εικόνες 18,19. Παρεμπόδιση προσπέλασης λόγω: έλλειψης οργανωμένης φύτευσης στην οδό Αργοναυτών (αριστερά), μικρού πλάτους πεζοδρομίου στην οδό Πασαλίδη (δεξιά). Προσωπικό αρχείο

Πεζόδρομος στην περιοχή εντοπίζεται μόνο στο κέντρο του δήμου και συγκεκριμένα στην οδό Κομνηνών. Αναπτύσσεται μεταξύ των οδών Μεταμορφώσεως και Κολοτούρου και περιλαμβάνει βασικές λειτουργίες, υπηρεσίες, εμπόριο και αναψυχή. Επίσης συγκεντρώνει το σύνολο της κοινωνικής ζωής του δήμου, γεγονός που ενθαρρύνθηκε σε μεγάλο βαθμό από την ανάπλαση που πραγματοποιήθηκε στην περιοχή το 2014.

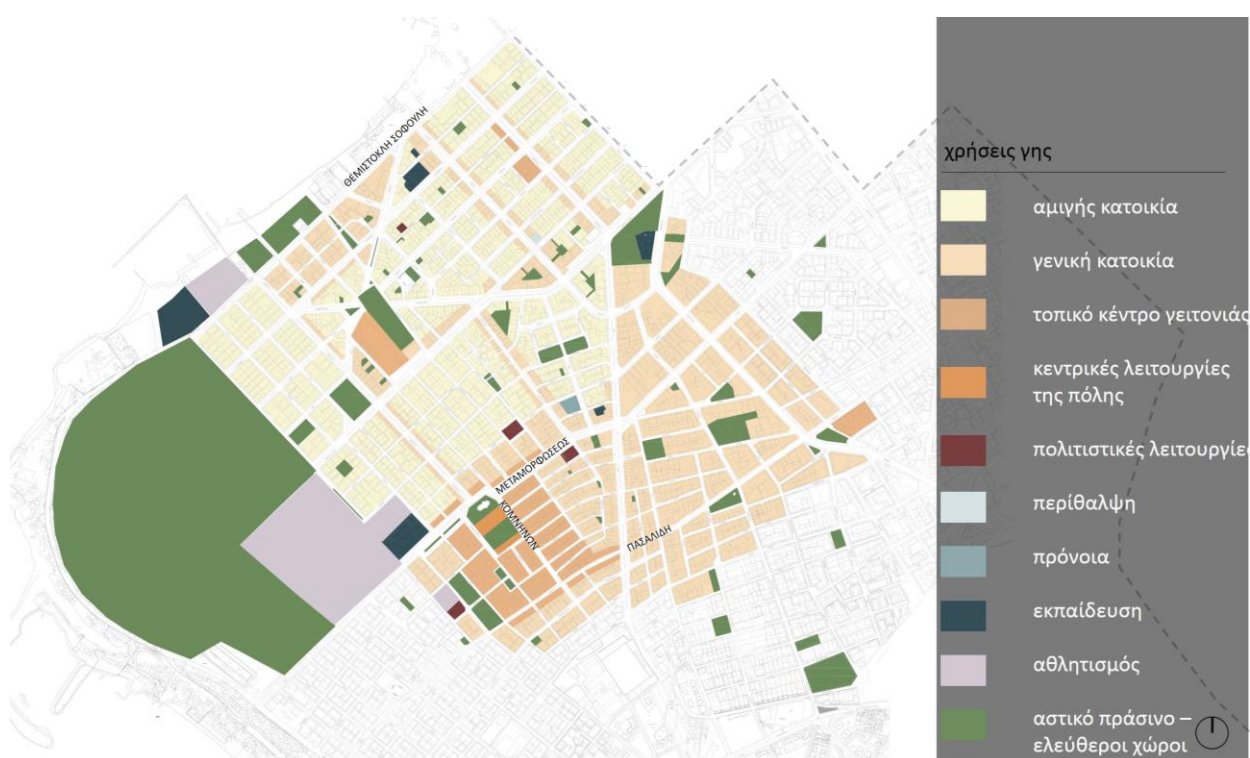
Δίκτυο ποδηλατόδρομου δεν εντοπίζεται στο σύνολο του δήμου παρά μόνο στην οδό Μεταμορφώσεως από το ύψος της οδού Πόντου μέχρι την Κομνηνών, γεγονός που καθιστά προβληματική την πρόσβαση και την κίνηση των ποδηλάτων στην περιοχή.

Τα μέσα μαζικής μεταφοράς περιλαμβάνουν λεωφορειακές γραμμές που διευκολύνουν τη σύνδεση του δήμου με το κέντρο της πόλης. Ωστόσο παρατηρούνται προβλήματα στην κίνηση στο εσωτερικό του δήμου καθώς δεν προβλέπεται κάποια σύνδεση των επιμέρους χωρικών ενόχτων από τις οποίες αποτελείται.

Τέλος, υπάρχει πρόβλεψη για δημιουργία γραμμής μετρό, η κατασκευή της οποίας είναι σε εξέλιξη, που θα συνδέει το δήμο Καλαμαριάς με το κέντρο της Θεσσαλονίκης. Η συγκεκριμένη γραμμή διέρχεται από την Πόντου και περιλαμβάνει δύο στάσεις στην περιοχή, μία στην Κυδωνίων και μία στην Πόντου.

5.9 Χρήσεις γης

Σύμφωνα με τη μελέτη Αναθεώρησης του Γενικού Πολεοδομικού Σχέδιου του δήμου Καλαμαριάς, η κύρια χρήση που επικρατεί στην περιοχή μελέτης είναι η κατοικία, η οποία διαχωρίζεται σε αμιγή και γενική, όπως φαίνεται στον αντίστοιχο χάρτη του παραρτήματος των σχεδίων. Η γενική κατοικία αναπτύσσεται κατά κύριο λόγο κατά μήκος των κεντρικών οδικών άξονων. Οι κεντρικές λειτουργίες συγκεντρώνονται στο κέντρο του δήμου και συγκεκριμένα στις οδούς Μεταμορφώσεως, Κομνηνών και στις παρακείμενες αυτών οδούς. Πρόκειται για το Διοικητικό κέντρο του Δήμου, όπου αναπτύσσονται και πλήθος άλλων υπηρεσιών, μεγάλο μέρος της εμπορικής δραστηριότητας του δήμου καθώς και χώροι αναψυχής. Παράλληλα με τις περιοχές κατοικίας υπάρχουν χρήσεις όπως εκπαίδευση, πρόνοια, περίθαλψη, και πολιτιστικές λειτουργίες, διάσπαρτες στο σύνολο της έκτασης της περιοχής.

Εικόνα 20. Χρήσεις γης στην περιοχή μελέτης. Ιδία επεξεργασία

Η εμπορική δραστηριότητα σε τοπικό επίπεδο αναπτύσσεται κυρίως στον πεζόδρομο της οδού Κομνηνών και στις παρακείμενες οδούς Ιωάννη Πασαλίδη και Μεταμορφώσεως. Αξιοσημείωτη είναι η καταγραφή της χρήσης αναψυχής με υπερτοπική εμβέλεια στην παραλιακή ζώνη της Θεμιστοκλή Σοφούλη. Στα σημεία αυτά σημειώνονται επίσης αθλητικές εγκαταστάσεις που σχετίζονται με το ναυταθλητισμό. (Γιαννακού, κ.α., 2011)

5.10 Το πράσινο στο δήμο Καλαμαριάς

Η έκταση πρασίνου στο δήμο Καλαμαριάς σύμφωνα με την αναθεώρηση του ΓΠΣ υπολογίζεται σε 711.326,81 τμ και καταλαμβάνει το 10,64% της συνολικής έκτασης του δήμου.

Η αναλογία πρασίνου ανά κάτοικο υπολογίζεται περίπου στα 7,28 τμ. Η αναλογία αυτή είναι μεγαλύτερη σε σχέση με άλλους δήμους της πόλης. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι στο δήμο Θεσσαλονίκης ο δείκτης αυτός ορίζεται στα 2,19 τμ ανά κάτοικο και στο δήμο Σταυρούπολης στα 3,10 τμ ανά κάτοικο. Ωστόσο, στην έκταση πρασίνου του δήμου Καλαμαριάς ενσωματώνονται χώροι όπως είναι η έκταση πρώην Στρατοπέδων. Οι χώροι αυτοί δεν αποτελούν λειτουργικό πράσινο κατάλληλα διαμορφωμένο ώστε να προσφέρεται στο κοινό για αναψυχή. Επομένως, αν εξαιρεθούν η αναλογία πρασίνου μειώνεται σημαντικά.

Εικόνα 21. Χώροι πρασίνου και ελεύθεροι χώροι στην περιοχή μελέτης. Ιδία επεξεργασία

Οι χώροι πρασίνου του δήμου Καλαμαριάς εντοπίζονται σε πάρκα, παιδικές χαρές, χώρους άθλησης, νησίδες στις οδούς, προαύλια σχολείων, ναών και άλλων ιδρυμάτων, αδόμητους χώρους, αγρούς, λιβάδια, ιδιωτικούς κήπους και αυλές.

6. Διατύπωση σχεδιαστικής πρότασης

6.1 Αξιολόγηση χώρων πρασίνου στην περιοχή μελέτης

Στο σχέδιο "απεικόνιση πρασίνου – ελεύθερων χώρων" του παραρτήματος σχεδίων γίνεται μια φωτογραφική απεικόνιση των χώρων πρασίνου που εντοπίζονται στην περιοχή μελέτης.

Εντοπίζονται χώροι οι οποίοι λόγω της έλλειψη διαμόρφωσης παρουσιάζουν εικόνα εγκατάλειψης ενώ συχνά καταλαμβάνονται από σταθμευμένα οχήματα.

Επίσης, πολλοί υπάρχοντες διαμορφώμενοι υπαίθριοι χώροι λόγω της κακής ποιότητας, της έλλειψης συντήρησης και σύγχρονου σχεδιασμού, κρίνονται αφιλόξενοι με αποτέλεσμα να παραμένουν αχρησιμοποίητοι. Το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα να παραβλέπεται ο ρόλος τους ως δομικό στοιχείο της πόλης.

Επιπλέον, η πλειοψηφία των χώρων πρασίνου είναι μικρής έκτασης και άνισα κατανεμημένοι στην έκταση της περιοχής. Πέρα από τη διασφάλιση της υψηλής ποιότητας και της αξιόλογης ποσότητας υπαίθριων χώρων και χώρων πρασίνου για μια πόλη, ιδιαίτερα σημαντική είναι η εξασφάλιση της ίσης κατανομής τους στο χώρο. Με τον τρόπο αυτό μειώνονται οι αποστάσεις και προσφέρεται η δυνατότητα σε όλους τους κατοίκους μιας περιοχής να έχουν ίση πρόσβαση στους χώρους αυτούς.

Τέλος, παρατηρείται ότι δεν υπάρχει συνδεσιμότητα μεταξύ των χώρων αυτών, γεγονός που δυσχεραίνει την προσβασιμότητα προς αυτά και ως εκ τούτου μειώνει τη πιθανότητα χρήσης τους από τους κατοίκους.

6.2 Κατανομή χώρων πρασίνου και υπαίθριων χώρων

Η ύπαρξη υπαίθριων χώρων σε μια περιοχή συμβάλλει θετικά στην ποιότητα ζωής, όπως αναλύθηκε στο αντίστοιχο κεφάλαιο. Ωστόσο, ιδιαίτερη σημασία για τη διασφάλιση της ποιότητας του αστικού τοπίου και κατ'επέκταση τη βελτίωση της διαβίωσης των κατοίκων, έχει όχι μόνο η ποσότητα των χώρων πρασίνου που περιλαμβάνει μια περιοχή αλλά και η ποιότητα των χώρων αυτών.

Για το λόγο αυτό πραγματοποιείται μια αξιολόγηση και κατανομή των καταγεγραμμένων πράσινων και ελεύθερων χώρων σε κατηγορίες με βάση τη λειτουργία που επιτελούν και την κατάσταση στην οποία βρίσκονται. Ως εκ τούτου προκύπτουν πάρκα, παιδικές χαρές, αύλειοι χώροι, αδιαμόρφωτοι χώροι και νησίδες οδών.

Εικόνα 22. Κατανομή χώρων πρασίνου και ελεύθερων χώρων σε κατηγορίες. Ιδία επεξεργασία

Πιο συγκεκριμένα, εντοπίζονται πάρκα που περιλαμβάνουν κατάλληλα διαμορφωμένους χώρους με αστικό εξοπλισμό, τα οποία προσφέρονται για αναψυχή για τους κατοίκους. Τα πάρκα αυτά παρουσιάζουν μια ομοιομορφία ως προς τον τρόπο οργάνωσης, ενώ χαρακτηρίζονται από την έλλειψη σύγχρονου σχεδιασμού γεγονός που τα καθιστά μη ελκυστικά και αφιλόξενα με αποτέλεσμα να παραμένουν μη αξιοποιήσιμα.

Επιπλέον, εντοπίζονται πάρκα μικρότερης έκτασης που αναπτύσσονται στο εσωτερικό των οικοδομικών τετραγώνων και απευθύνονται κυρίως στους κατοίκους των γειτονικών κτιρίων, και άλλα μεγαλύτερης έκτασης τα οποία απευθύνονται σε κατοίκους της ευρύτερης περιοχής.

Οι παιδικές χαρές περιλαμβάνουν τον εξοπλισμό που απαιτείται ώστε να λειτουργήσουν ως χώροι παιχνιδιού για τις μικρότερες ηλικίες. Αστικό πράσινο εντοπίζεται και σε αύλειους χώρους κυρίως ναών και σχολικών κτιρίων αλλά και άλλων δημόσιων κτιρίων. Μεγάλο μέρος των χώρων αυτών παρουσιάζουν έλλειψη διαμόρφωσης με αποτέλεσμα να εμφανίζονται μια εικόνα εγκατάλειψης ενώ συχνά καταλαμβάνονται από σταθμευμένα οχήματα.

Εικόνα 23. Φωτογραφική απεικόνιση πάρκων στην περιοχή μελέτης. Ιδία επεξεργασία. Εικόνες από προσωπικό αρχείο

Εικόνα 24. Φωτογραφική απεικόνιση παιδικών χαρών στην περιοχή μελέτης. Ιδία επεξεργασία. Εικόνες από προσωπικό αρχείο

Εικόνα 25. Φωτογραφική απεικόνιση αύλειων χώρων στην περιοχή μελέτης. Ιδία επεξεργασία. Εικόνες από προσωπικό αρχείο

Εικόνα 26. Φωτογραφική απεικόνιση αδιαμόρφωτων χώρων πρασίνου στην περιοχή μελέτης. Ιδία επεξεργασία. Εικόνες από προσωπικό αρχείο

Σύμφωνα με την παραπάνω καταγραφή παρατηρείται η ύπαρξη χώρων πρασίνου που κρίνεται ελλιπής, ενώ πέρα από τα παρκά και τις παιδικές χαρές, οι υπόλοιποι χώροι δεν προσφέρονται στους κατοίκους για αναψυχή. Επιπλέον, η ύπαρξη αδιαμόρφωτων χώρων χωρίς την συμπερίληψη οργανωμένης φύτευσης καθιστά προβληματική τη συμβολή τους στην διαμόρφωση και τη βελτίωση των περιβαλλοντικών συνθηκών αλλά και στη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας της περιοχής.

Παράλληλα, παρατηρείται άνιση κατανομή των ελεύθερων χώρων στην έκταση της περιοχής μελέτης. Η άνιση αυτή κατανομή έχει ως αποτέλεσμα να εντοπίζονται σημεία όπου η απόσταση από κάποιο πάρκο να είναι πολύ μεγάλη. Το γεγονός αυτό καθιστά προβληματική την πρόσβαση των κατοίκων των περιοχών αυτών και περιορίζει τη χρήση του πάρκου.

Για το λόγο αυτό διερευνάται η ακτίνα επιρροής κάθε πάρκου. Εξετάζεται το εύρος εξυπηρέτησης τους ανάλογα με την έκταση που καταλαμβάνουν αλλά και την διάταξη τους και προκύπτει το παρακάτω σχέδιο.

Εικόνα 27. Ακτίνα επιρροής υπάρχοντων χώρων πρασίνου στην περιοχή μελέτης. Ιδία επεξεργασία.

Ως ακτίνα επιρροής λαμβάνεται μια απόσταση περί τα 300-400 μέτρα στα μεγαλύτερης έκτασης πάρκα, ενώ στα μικρότερα η ακτίνα αυτή μειώνεται. Πρόκειται για αποστάσεις οι οποίες θεωρείται ότι μπορούν να καλυφθούν με πεζή μετακίνηση από τους κατοίκους

προκειμένου να ιακνοποιήσουν τις καθημερινές τους ανάγκες για αναψυχή. Επιπλέον, κατά τον ορισμό του μεγέθους αυτού, λαμβάνεται υπόψη η διάταξη ενός πάρκου. Για παράδειγμα, θεωρείται ότι τα πάρκα που βρίσκονται στο εσωτερικό των οικοδομικών τετραγώνων εξυπηρετούν κατά κύριο λόγο τους κατοίκους των παρακείμενων κτιρίων, ενώ αυτά που καταλαμβάνουν ολόκληρο οικοδομικό τετράγωνο έχουν μεγαλύτερο εύρος εξυπηρέτησης.

6.3 Δίκτυο πρασίνου

Στο σημείο αυτό προτείνεται αρχικά η ποιοτική αλλά και περιβαλλοντική αναβάθμιση των ήδη υπάρχοντων πάρκων ώστε να γίνουν πιο ελκυστικοί και προσβάσιμοι και να ενισχυθεί η χρήση τους από τους κατοίκους. Επιπλέον, προτείνεται η επέκταση των χώρων αυτών με νέους. Παράλληλα προτείνεται η σύνδεση τους με ένα δίκτυο πρασίνου που θα περιλαμβάνει πράσινες διαδρομές και ποδηλατόδρομους, γεγονός που θα βελτιώσει την προσβασιμότητα. Η απεικόνιση του δικτύου πρασίνου εντοπίζεται διεξοδικά στο αντίστοιχο σχέδιο του παραρτήματος.

Λαμβάνοντας υπόψη την υπάρχουσα κατάσταση των υπαίθριων χώρων της περιοχής, προτείνεται η δημιουργία περισσότερων νέων μικρών σε έκταση στα σημεία όπου δεν εξυπηρετούνται από κάποιο υπάρχον διαμορφωμένο υπαίθριο χώρο και σημειώνεται μεγάλη απόσταση από τα γειτονικά πάρκα. Η χωροθέτηση τους πραγματοποιείται σε υπάρχοντες χώρους πρασίνου μικρής έκτασης αλλά και σε κενούς χώρους αδόμητους που παραμένουν παραμελημένοι υποβαθμίζοντας την περιοχή στην οποία εντάσσονται. Συγκεκριμένα εντοπίζονται χώροι αδόμητοι διάσπαρτοι μέσα στον αστικό ιστό, οι οποίοι για λόγους πολεοδομικούς ή ιδιωτικούς δεν οικοδομήθηκαν και θα μπορούσαν να μετατραπούν σε πάρκα τσέπης.

Εικόνα 28. Εντοπισμός δυνητικών πάρκων τσέπης στην περιοχή μελέτης. Ιδία επεξεργασία. Εικόνες από προσωπικό αρχείο

Το εγχείρημα αυτό έχει ως στόχο να μετατρέψει τους κενούς χωρίς χρήση χώρους σε σημεία τα οποία θα προσφέρονται στους κατοίκους για την ανάπτυξη των καθημερινών δραστηριοτήτων αναψυχής σε επίπεδο γειτονιάς. Η ύπαρξη των μικρών αυτών πάρκων διασκορπισμένων στο σύνολο της περιοχής μελέτης θα επιτρέψει στη φύση να διεισδύσει μέσα στον αστικό ιστό. Η σύνδεση τους με τους ήδη υπάρχοντες υπαίθριους χώρους και χώρους πρασίνου μέσω πράσινων διαδρομών θα εμπλουτίσει την έκταση του πρασίνου και θα ενισχύσει την περιβαλλοντική και οικολογική τους αξία.

Τέλος, παρατηρείται ότι δεν υπάρχει συνδεσιμότητα μεταξύ των υπάρχοντων υπαίθριων χώρων, γεγονός που δυσχεραίνει την προσβασιμότητα προς αυτά και ως εκ τούτου μειώνει τη πιθανότητα χρήσης τους από τους κατοίκους. Ως εκ τούτου, προτείνεται η δημιουργία ενός δικτύου πρασίνου το οποίο περιλαμβάνει στη δομή του ένα ολοκληρωμένο δίκτυο κυκλοφορίας για πεζούς και ποδηλάτες που θα συνδέουν μέσω πράσινων διαδρομών τους υπάρχοντες πράσινους ελεύθερους χώρους με τα προτεινόμενα πάρκα τσέπης.

Οι προτεινόμενες πράσινες διαδρομές έχουν ως στόχο την επανερμηνεία της τρέχουσας κατάστασης των οδών. Με γνώμονα την προώθηση της αειφορικής μετακίνησης και τον

περιορισμό της χρήσης του ιδιωτικού οχήματος επιχειρείται μια διευθέτηση του οδικού δικτύου της περιοχής.

Για τη διατύπωση του δικτύου χρησιμοποιείται ως βάση το ήδη υπάρχων οδικό δίκτυο. Επιλέγονται κύριες αρτηρίες που εντοπίζονται στην περιοχή, καθώς περιλαμβάνουν το απαιτούμενο πλάτος της οδού που χρειάζεται για τη διαμόρφωση των πράσινων διαδρομών και δημιουργούνται συνδέσεις των χώρων πρασίνου.

Για τη διαμόρφωση των διαδρομών αυτών προτείνεται

- η διαπλάτυνση του πεζοδρομίου για τη διευκόλυνση της κίνησης των πεζών. Από την διαπλάτυνση αυτή προκύπτει είτε η μείωση των λωρίδων κίνησης των οχημάτων είτε αφαίρεση των σταθμευμένων οχημάτων και μεταφορά τους σε οργανωμένους χώρους στάθμευσης υπόγειους ή πολυόροφους σε προκαθορισμένα σημεία της περιοχής τα οποία χρησιμοποιούνται ήδη άτυπα για στάθμευση των οχημάτων και εντοπίζονται στον σχέδιο του δικτύου πρασίνου στο παράρτημα .
- η διατύπωση ενός δικτύου κίνησης ποδηλάτων. Κατά τη διαμόρφωση του ποδηλατόδρομου λαμβάνεται υπόψη η χρήση οδών με ήπια κλίση ώστε να προσφέρεται άνεση και ασφάλεια στους ποδηλάτες. Επιπλέον, στα σημεία όπου ο ποδηλατόδρομος συναντάει στάση λεωφορείων προτείνεται η μετάθεση του πίσω από τη στάση καταλαμβάνοντας τμήμα του πεζοδρομίου. Για το λόγο αυτό προτείνεται η μείωση του πλάτους της λωρίδας στα σημεία αυτά. Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται η ασφαλής κίνηση των ποδηλάτων.
- η βιοκλιματική αναβάθμιση των πεζοδρομίων με την ενίσχυση της φύτευσης κατά μήκος των οδών ώστε να προσφέρεται επαρκής σκίαση για τους πεζούς όπου αυτό απαιτείται και η αντικατάσταση των υλικών επίστρωσης με υλικά υδατοπερατά ώστε να βελτιωθούν οι συνθήκες άνεσης στην οδό

Το δίκτυο αυτό το οποίο αποτελεί ουσιαστικά ένα δίκτυο αειφορικής μετακίνησης, θα ενθαρρύνει την κίνηση των πεζών ενώ παράλληλα θα συμβάλει στην μετατροπή των κύριων οδών σε πιο λειτουργικές και φιλικές για το περιβάλλον αλλά και για τον άνθρωπο.

Εικόνα 29. Απεικόνιση προτεινόμενου δικτύου πρασίνου. Ιδία επεξεργασία

Πιο συγκεκριμένα όπως εντοπίζεται και στον αντίστοιχο χάρτη αρχικά προτείνεται η δημιουργία ενός δικτύου κίνησης ποδηλάτων συνδυαστικά με τις πράσινες διαδρομές. Λαμβάνοντας υπόψη τις απαιτήσεις για ήπιες κλίσεις χρησιμοποιούνται κατά βάση οδοί που επιτρέπουν αυτό και συγκεκριμένα η Σοφούλη, η Κυδωνίων, η Μεταμορφώσεως και η Πασαλίδη. Πρόκειται για κύριες οδούς που επιτρέπουν τη σύνδεση της περιοχής μελέτης με γειτονικές περιοχές και συγκεκριμένα το κέντρο της πόλης, τις περιοχές Κηφισιά, Χαριλάου και Βότση αντίστοιχα. Για την κίνηση του ποδηλάτου μέσα στην έκταση του δήμου επιλέγονται η Αργοναυτών, η Καπετανίδου και η Χειμωνίδου οι οποίες παρουσιάζουν ήπια κλίση και χαμηλή κυκλοφορία διασφαλίζοντας την άνεση και την ασφάλεια για τον ποδηλάτη. Επιπλέον, για την πρόσβαση στο κέντρο του δήμου χρησιμοποιείται η Πόντου όπου λόγω του μεγάλου πλάτους της οδούς διαμορφώνονται δύο λωρίδες κίνησης ποδηλάτου, ενώ προτείνεται η ένταξη ποδηλατόδρομου και στον πεζόδρομο της Κομνηνών.

Όσον αφορά στο δίκτυο των πράσινων διαδρομών αυτές αναπτύσσονται κυρίως σε κύριους άξονες όπως είναι η Σοφούλη, η Αργοναυτών, η Καπετανίδου, η Μεταμορφώσεως, η Πασαλίδη. Οι άξονες αυτοί συνδέουν παράλληλα τους υπάρχοντες χώρους πρασίνου με τα προτεινόμενα πάρκα τσέπης. Παράλληλα, προτείνεται η δημιουργία δευτερεύουσων

πράσινων διαδρομών σε τοπικές οδούς για τη σύνδεση των κύριων με τα υπάρχοντα πάρκα και τα προτεινόμενα πάρκα τσέπης. Γενικότερα θα ήταν επιθυμητό κάποιες από τις οδούς αυτούς που αναπτύσσονται περιμετρικά των προτεινόμενων πάρκων να μετατραπούν σε πεζόδρομους. Ωστόσο ένα τέτοιο εγχείρημα προκαλεί ποικίλες αντιδράσεις. Για το λόγο αυτό προτείνεται η μετατροπή τους σε οδούς ήπιας κυκλοφορίας που αποβλέπει στην απρόσκοπτη κυκλοφορία των πεζών και επιτρέπει τη διέλευση οχημάτων υπό όρους.

Η δημιουργία του δικτύου πρασίνου έχει ως αποτέλεσμα

- τη βελτίωση της συνδεσιμότητας των πάρκων και τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε αυτά
- την ενθάρρυνση της κίνησης των πεζών και των ποδηλάτων
- την προσφορά ευκαιριών για αναψυχή
- τη βελτίωση της θερμικής άνεσης στο αστικό μικροκλίμα
- τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και τη βελτίωση της ποιότητας του αστικού περιβάλλοντος
- τη διάχυση της φύσης στον αστικό ιστό

6.4 Πάρκα τσέπης

Σύμφωνα με την ανάλυση της έννοιας των πάρκων τσέπης, που πραγματοποιήθηκε παραπάνω, ένα πάρκο τσέπης

- καταλαμβάνει μικρή έκταση
- βρίσκεται στο εσωτερικό μιας πόλης
- σχηματίζεται σε κενά τμήματα του αστικού ιστού χωρίς κάποια χρήση
- εξυπηρετεί γενικά τον άμεσο πληθυσμό που ζει στην περιοχή στην οποία εντάσσεται
- είναι άμεσα ορατά και εύκολα προσβάσιμα από τους πολίτες
- περιλαμβάνουν φυσικά στοιχεία, όπως φύτευση, στοιχεία νερού, και βασικό αστικό εξοπλισμό όπως καθιστικά, τραπέζια, επαρκή φωτισμό
- έχουν δημόσιο χαρακτήρα είτε αποτελούν δημόσια είτε ιδιωτική ιδιοκτησία

Πρωταρχικός σκοπός ενός πάρκου τσέπης είναι να προσφέρει ένα μικρό υπαίθριο χώρο σε μια συγκεκριμένη οικιστική περιοχή που θα συνεισφέρει στην ψυχαγωγία και την επαφή των κατοίκων της με τη φύση. Παράλληλα προσφέρουν ένα χώρο για ηρεμία και χαλάρωση, τόπο συνάντησης και κοινωνικοποίησης.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω στοιχεία προτείνεται η διατύπωση σχεδιαστικής πρότασης για τρία από τα προτεινόμενα πάρκα τσέπης. Η επιλογή των πάρκων αυτών έγινε με κύριο κριτήριο την έλλειψη κάποιου υπαίθριου διαμορφωμένου χώρου στην περιοχή που χωροθετούνται. Επιπλέον, οι τοποθεσίες επιλέχθηκαν στρατηγικά σε τρεις περιοχές με διαφορετικό χαρακτήρα, μια καθαρά οικιστική περιοχή, μια με έντονο εμπορικό χαρακτήρα και μια μεταβατική περιοχή.

Κατά το σχεδιασμό των πάρκων λαμβάνονται επίσης υπόψη κάποιες αρχές σχεδιασμού που αφορούν γενικότερα τους υπαίθριους χώρους.

Αρχικά, επιλέγονται υλικά με βάση τη συμβολή τους στη βελτίωση των συνθηκών του μικροκλίματος, ιδιαίτερα κατά τους θερμούς μήνες, γεγονός που θα προσελκύσει περισσότερους επισκέπτες για χρήση των υπαίθριων χώρων. Παράλληλα τα υλικά αυτά θα πρέπει να είναι φιλικά προς το περιβάλλον, ανακυκλώσιμα και ανανεώσιμα. Επιλέγονται ψυχρά υλικά όπως ο κυβόλιθος από σκυρόδεμα σε ορθογώνιο σχήμα, που χαρακτηρίζονται για την υψηλή ανακλαστικότητα στην ηλιακή ακτινοβολία και τον υψηλό συντελεστή εκπομπής. Η χρήση των υλικών αυτών έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση της θερμοκρασίας της επιφάνειας αλλά και του αέρα. (Dimoudi et al., 2014)

Από την άλλη, τα πάρκα τσέπης χαρακτηρίζονται για τον προσωρινό τους χαρακτήρα, ιδιαίτερα όταν χωροθετούνται σε ιδιωτικές ιδιοκτησίες, καθώς είναι πιθανό να χρησιμοποιηθούν ανά πάσα στιγμή για ιδιωτική χρήση. Για το λόγο αυτό λαμβάνεται ιδιαίτερη μέριμνα στην επιλογή υλικών που χαρακτηρίζονται για την ευκολία και την απλότητα στην κατασκευή, τον βραχυπρόθεσμο χαρακτήρα, αλλά και τις περιορισμένες απαιτήσεις για συντήρηση.

Όσον αφορά τα υλικά επίστρωσης προτείνεται ένα συνδυασμός από τη χρήση υδατοπερατών υλικών. Σε αυτά περιλαμβάνονται επιφάνειες πρασίνου, γαιώδη υλικά, όπως το χαλίκι και το πατημένο χώμα, και υλικά τοποθετημένα εν ξηρώ σε υδατοπερατό υπόστρωμα χωρίς διαμόρφωση αρμών με κονίαμα. Τέτοια είναι οι πλάκες, η πέτρα και οι κυβόλιθοι που επιστρώνονται πάνω σε άμμο, χώμα ή χαλίκια.

Τα υλικά αυτά επιτρέπουν τη φυσική απορροή των υδάτων γεγονός που συμβάλει στην αντιπλημμυρική λειτουργία. Είναι φιλικά προς το περιβάλλον. Παράλληλα, επιτρέπουν τη διατήρηση της υγρασίας του εδάφους. Με τον τρόπο αυτό συμβάλλουν στο μετριασμό της θερμοκρασίας και βελτιώνουν το μικροκλίμα, ένα εγχείρημα ιδιαίτερα σημαντικό λόγω του φαινομένου της αστικής θερμικής νησίδας.

Όσον αφορά στη χρήση φύτευσης, αποτελεί καθοριστικό στοιχείο για το σχεδιασμό των χώρων αυτών. Το γεγονός αυτό οφείλεται στα ποικίλα οφέλη που προκύπτουν από τα στοιχεία πρασίνου γενικότερα, τόσο για το φυσικό περιβάλλον όσο και για τον ίδιο τον άνθρωπο, όπως αναλύθηκε και στο αντίστοιχο κεφάλαιο. Αντίστοιχα και στην περίπτωση των πάρκων τσέπης δόθηκε ιδιαίτερη μέριμνα για τη συμπερίληψη φύτευσης κατά τη διατύπωση της σχεδιαστικής πρότασης. Συγκεκριμένα περιλαμβάνονται δέντρα, χαμηλή βλάστηση και αναρριχώμενα φυτά. Η χρήση της συγκεκριμένης φύτευσης

- Βοηθάει στη ρύθμιση και βελτίωση των συνθηκών θερμικής άνεσης για τους χρήστες του πάρκου μέσω του ελέγχου της θερμοκρασίας, της υγρασίας και της προσπίπτουσας ηλιακής ακτινοβολίας (Georgi, Zafiriadis, 2006)
- Συμβάλει στο δροσισμό και το σκιασμό του πάρκου
- Βελτιώνει την ποιότητα του αέρα λόγω της κατακράτησης της σκόνης και των αέριων ρύπων (Makhelouf, 2008)

Τα δέντρα που προτείνονται είναι φυλλοβόλα. Η επιλογή της ποσότητας των δέντρων αλλά και η χωροθέτηση τους γίνεται με βάση τον έλεγχο ηλιασμού που πραγματοποιείται για κάθε πάρκο ξεχωριστά. Με την κατάλληλη χωροθέτηση των δομικών στοιχείων του πάρκου και της φύτευσης προκύπτουν χώροι με σκίαση, ιδανικοί για χρήση κατά τη θερινή περίοδο όπου οι υψηλές θερμοκρασίες το απαιτούν για την επίτευξη της άνεσης. Παράλληλα, προκύπτουν επιμέρους χώροι με την απαιτούμενη εξασφάλιση ηλιασμού για τους χειμερινούς μήνες.

Επιπλέον, προτείνεται η δημιουργία κάθετων κήπων με τη χρήση αναρριχώμενων φυτών και συγκεκριμένα κισσού, στους τυφλούς τοίχους των παρακείμενων των πάρκων κτιρίων. Για την επίτευξη της επιλογής αυτής τα φυτά είτε προσαρτώνται κάθετα στον τοίχο των κτιρίων, είτε χρησιμοποιούνται εξειδικευμένα συστήματα για την αναρρίχηση τους. Το εγχείρημα αυτό αποβλέπει αρχικά στην αισθητική αναβάθμιση του περιβάλλοντος χώρου των πάρκων, ενώ παράλληλα θα εμπλουτίσει το πράσινο. Ως εκ τούτου θα συμβάλλει σε όλα τα οφέλη που προκύπτουν από αυτό και στο δροσισμό και τη βελτίωση του μικροκλίματος. (Georgi, Di Labbio, 2019)

Παράλληλα, προτείνεται η χρήση υδάτινων επιφανειών λόγω των πλεονεκτημάτων του νερού στη βελτίωση του μικροκλίματος μιας αστικής περιοχής. Το νερό προκαλεί μείωση της θερμοκρασίας μέσω της εξάτμισης, ενώ παράλληλα χαρακτηρίζεται για την μικρή επιφανειακή θερμοκρασία σε σύγκριση με τα υπόλοιπα υλικά κάλυψης επιφανειών.

6.4.1 Πάρκο τσέπης στην οδό Αργοναυτών

Λαμβάνοντας υπόψη την παραπάνω ανάλυση προτείνεται η δημιουργία των παρακάτω πάρκων τσέπης. Το πρώτο πάρκο τσέπης χωροθετείται στην οδό Αργοναυτών. Όπως προκύπτει και από τον χάρτη των χρήσεων γης προκειται για μια περιοχή με κύρια χρήση την κατοικία.

Εικόνες 30,31. Οδός Αργοναυτών. Προσωπικό αρχείο

Η Αργοναυτών αποτελεί μια τοπική οδό με μεγάλη ωστόσο σημασία για την περιοχή καθώς διευκολύνει την πρόσβαση από το παραλιακό μέτωπο προς το κέντρο του δήμου. Χαρακτηρίζεται για το μεγάλο πλάτος της οδού και την οπτική προς τη θάλασσα. Όπως προκύπτει από την τομή στην υπάρχουσα κατάσταση περιλαμβάνει δύο λωρίδες κυκλοφορίας των οχημάτων και στάθμευση στο πεζοδρόμιο και στις δύο πλευρές της οδού. Το πλάτος του πεζοδρομίου είναι αρκετά μεγάλο, ωστόσο παρεμποδίζεται από την ανεξέλεγκτη βλάστηση και την κακή διευθέτηση της φύτευσης με αποτέλεσμα να μην

υπάρχει μια καλώς ορισμένη διαδρομή κίνησης για τους πεζούς. Επιπλέον, το είδος της φύτευσης περιλαμβάνει δέντρα με χαμηλή κόμη γεγονός που δυσχεραίνει την προσπελασιμότητα του ανθρώπου κάτω από αυτό. Έτσι δεν επωφελείται από τη σκίαση που αυτό προσφέρει, με αποτέλεσμα να διαταρράσσονται οι συνθήκες άνεσης κατά την κίνηση στην οδό. Επομένως, η υπάρχουσα φύτευση κρίνεται ελλιπής.

Εικόνα 32. Τόμη στην οδό Αργοναυτών που απεικονίζει την υπάρχουσα κατάσταση. Ιδία επεξεργασία

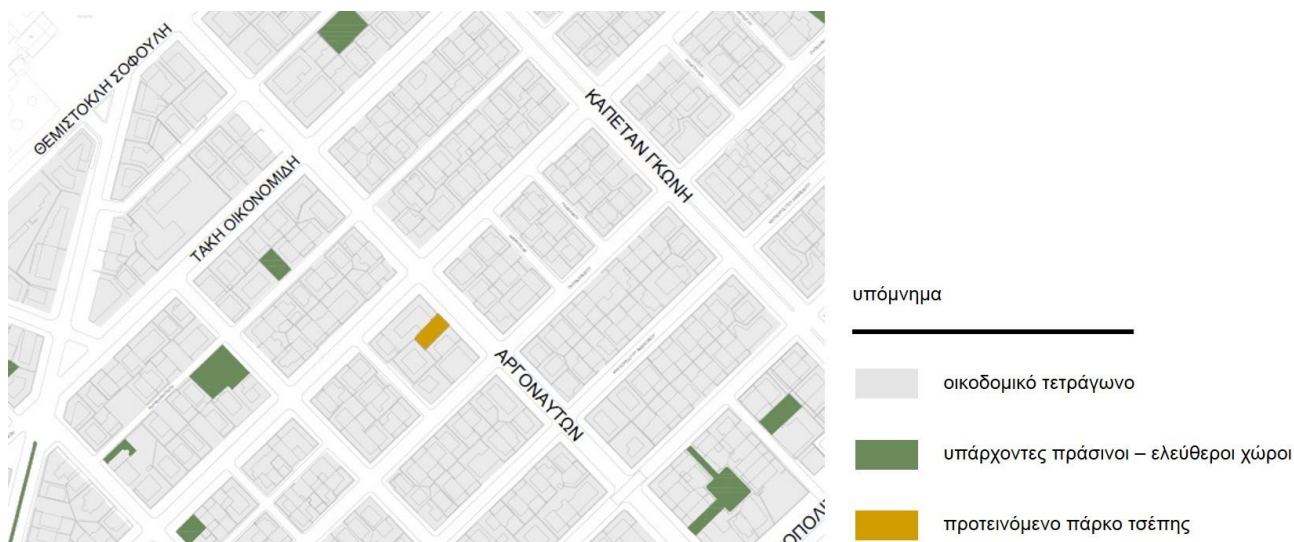
Εικόνα 33. Τόμη στην οδό Αργοναυτών που απεικονίζει τις προτεινόμενες παρεμβάσεις. Ιδία επεξεργασία

Παράλληλα, όπως προκύπτει και από τον έλεγχο ηλιασμού που γίνεται παρακάτω, παρά το ότι τα κτίρια στην οδό είναι ιδιαίτερα ψηλά, ο δρόμος έχει μεγάλο πλάτος με αποτέλεσμα να μην υπάρχει επαρκής σκίαση. Λαμβάνοντας, υπόψη τα παραπάνω, προτείνεται η μετατροπή της οδού σε πράσινη διαδρομή κατά την οποία προβλέπεται

- η μονοδρόμηση της οδού με μια λωρίδα κίνησης, καθότι δεν παρουσιάζει ιδιαίτερα αυξημένη κυκλοφορία, και η διευθέτηση της κίνησης στις παρακείμενες οδούς
- η διαπλάτυνση του πεζοδρομίου και η ενσωμάτωση σε αυτό ποδηλατόδρομου
- η ενίσχυση της υπάρχουσας φύτευσης για τον εμπλουτισμό της βλάστησης καθώς και η προσθήκη μιας νέας λωρίδας φύτευσης, γεγονός που θα προσφέρει σκίαση τόσο στους πεζούς που κινούνται στην οδό όσο και στους ποδηλάτες. Η λωρίδα αυτή φύτευσης οριοθετεί τον ποδηλατόδρομο και τον απομονώνει από το επίπεδο του δρόμου προσφέροντας ασφάλεια για τους ποδηλάτες. Η φύτευση θα περιλαμβάνει δέντρα φυλλοβόλα ώστε να μην παρεμποδίζεται ο ηλιασμός της οδού κατά τους χειμερινούς μήνες αλλά και να προσφέρεται η απαιτούμενη σκίαση κατά τους θερμούς μήνες. Επιπλέον, προτείνονται δέντρα με ψηλή κόμη για να επιτρέπουν την κίνηση των πεζών κάτω από αυτά.

- η χρήση υλικών που βελτιώνουν τις συνθήκες θερμικής άνεσης και το αστικό μικροκλίμα της οδού, όπως είναι τα υδατοπερατά υλικά.

Οι προτεινόμενες επεμβάσεις θα ενθαρρύνουν την κίνηση των πεζών προσφέροντας τις κατάλληλες συνθήκες. Έτσι ενισχύεται η δυνατότητα για αναψυχή και δημιουργία περιηγήσεων πεζών μέσα στον αστικό ιστό. (Georgi, Sarikou, 2006)

Εικόνα 34. Εντοπισμός προτεινόμενου πάρκου τσέπης στην οδό Αργοναυτών. Ιδία επεξεργασία

Στο σημείο αυτό εντοπίζεται ένας αδόμητος χώρος ο οποίος παρουσιάζει έντονα εικόνα εγκατάλειψης με αποτέλεσμα να υποβαθμίζεται η περιοχή. Ως εκ τούτου προτείνεται η δημιουργία ενός πάρκου το οποίο θα προσφέρει ένα χώρο ζωτικής σημασίας τόσο για το περιβάλλον όσο και για τους κατοίκους. Η διαμόρφωση του πάρκου απεικονίζεται σε αντίστοιχο σχέδιο στο παράρτημα σχεδίων.

Εικόνες 35,36. Ο κενός χώρος όπου χωροθετείται το πάρκο. Προσωπικό αρχείο

Η είσοδος στο πάρκο διαμορφώνεται στο ύψος του πεζοδρομίου στο οποίο πραγματοποιείται μια διαμόρφωση που περιλαμβάνει διαπλάτυνση του πεζοδρομίου, διεύθυνση της κίνησης των πεζών και των ποδηλάτων και ενσωμάτωση χώρων καθιστικού και στάθμευσης ποδηλάτων. Επιπλέον, το σημείο αυτό εμπλουτίζεται με φύτευση. Παράλληλα, απομακρύνονται τα σταθμευμένα οχήματα μπροστά από το χώρο του πάρκου ώστε να διασφαλίζεται η ασφάλεια κατά την πρόσβαση αλλά και να μην παρεμποδίζεται η οπτική προς αυτό. Η διαμόρφωση αυτή δίνει την αίσθηση της συνέχειας του πάρκου έξω από τα όρια του και επιτυγχάνει την ομαλή ένταξη σε αυτό.

Εικόνα 37. Προτεινόμενη διαμόρφωση πάρκου τσέπης στην οδό Αργοναυτών. Ιδία επεξεργασία

Ο χώρος του πάρκου διαχωρίζεται από το επίπεδο του πεζοδρομίου δίνοντας παράλληλα την αίσθηση της ένταξης σε έναν ενιαίο χώρο απομονωμένο. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνονται οι απαιτήσεις για ηρεμία και απομόνωση που επιζητά ένας επισκέπτης από ένα πάρκο τσέπης. Παράλληλα, οριοθετείται το πάρκο και ενισχύεται η αίσθηση της ασφάλειας.

Σκοπός της λειτουργίας του συγκεκριμένου πάρκου τίθεται η δυνατότητα να προσφέρει στους κατοίκους της περιοχής ένα χώρο συγκέντρωσης για την ανάπτυξη πολιτιστικών δραστηριοτήτων, όπως είναι οι πολιτιστικές εκδηλώσεις, τα θεατρικά δρώμενα ή ακόμα και η προβολή ταινιών. Για το λόγο αυτό ο χώρος του πάρκου διαμορφώνεται σε επίπεδα με μικρή υψομετρική διαφορά τα οποία οδηγούν μέσω μιας διαδρομής στο εσωτερικό του πάρκου. Τα

επίπεδα αυτά ανά σημεία χρησιμοποιούνται και ως κάθισμα, ενώ ο χώρος εμπλουτίζεται και με πρόσθετα ξύλινα καθιστικά.

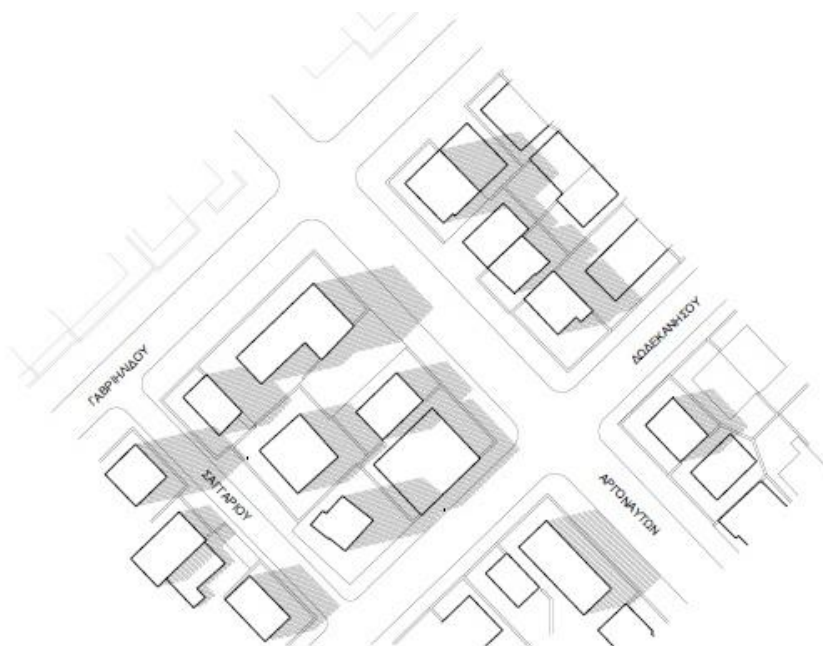
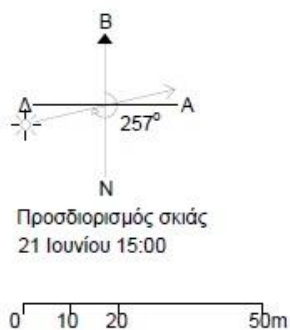
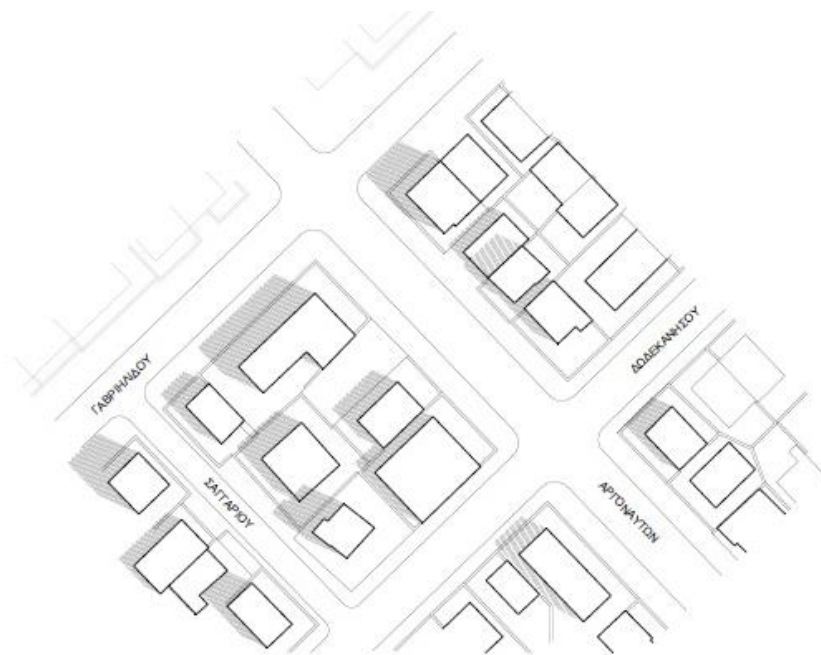
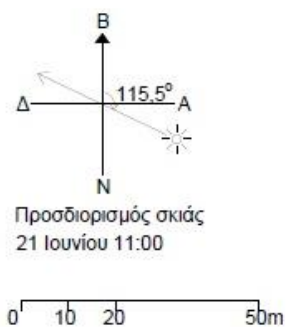

Εικόνα 38. Ύψη των κτιρίων περιμετρικά του πάρκου στην οδό Αργοναυτών. Ιδία επεξεργασία

Η φύτευση περιλαμβάνει δέντρα τα οποία απαιτούνται καθώς όπως προκύπτει από τον έλεγχο ηλιασμού ο χώρος του πάρκου δέχεται σκίαση από τα γειτονικά κτίρια στο μεγαλύτερο μέρος του ιδιαίτερα τους χειμερινούς μήνες. Για τους θερινούς μήνες όπου οι απαιτήσεις για σκίαση είναι υψηλές προβλέπεται η τοποθέτηση δέντρων στα σημεία με καθιστικά, όπου δε σκιάζονται από τα κτίρια. Παράλληλα διαμορφώνονται φυτεμένες επιφάνειες με θαμνώδη ενώ στους τοίχους των παρακείμενων κτιρίων προτείνεται η τοποθέτηση αναρριχώμενων φυτών όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Επίσης, προβλέπεται η δημιουργία μιας επιφάνειας νερού, γεγονός που θα συμβάλει στη διαμόρφωση ενός ελκυστικού τοπίου για το πάρκο αλλά και στο δροσισμό και τη βελτίωση των συνθηκών θερμικής άνεσης για τους χρήστες του.

Εικόνες 39,40. Έλεγχος ηλιασμού του χώρου του πάρκου τσέπης στην οδό Αργοναυτών στις 21 Δεκεμβρίου στις 11.00 και στις 15.00. Ιδία επεξεργασία

Εικόνες 41,42. Έλεγχος ηλιασμού του χώρου του πάρκου τσέπης στην οδό Αργοναυτών στις 21 Ιουνίου στις 11.00 και στις 15.00. Ιδία επεξεργασία

Τέλος, τα υλικά που χρησιμοποιούνται για την επίστρωση των δαπέδων του πάρκου περιλαμβάνουν το χαλίκι και το πατημένο χώμα, για τους λόγους που αναπτύχθηκαν παραπάνω. Παράλληλα, στην επίστρωση του πεζοδρομίου χρησιμοποιείται κυβόλιθος που προσαρτάται σε αρμό από άμμο και χόρτο, ενώ στον ποδηλατόδρομο χρησιμοποιείται πατημένο χώμα με τσιμέντο.

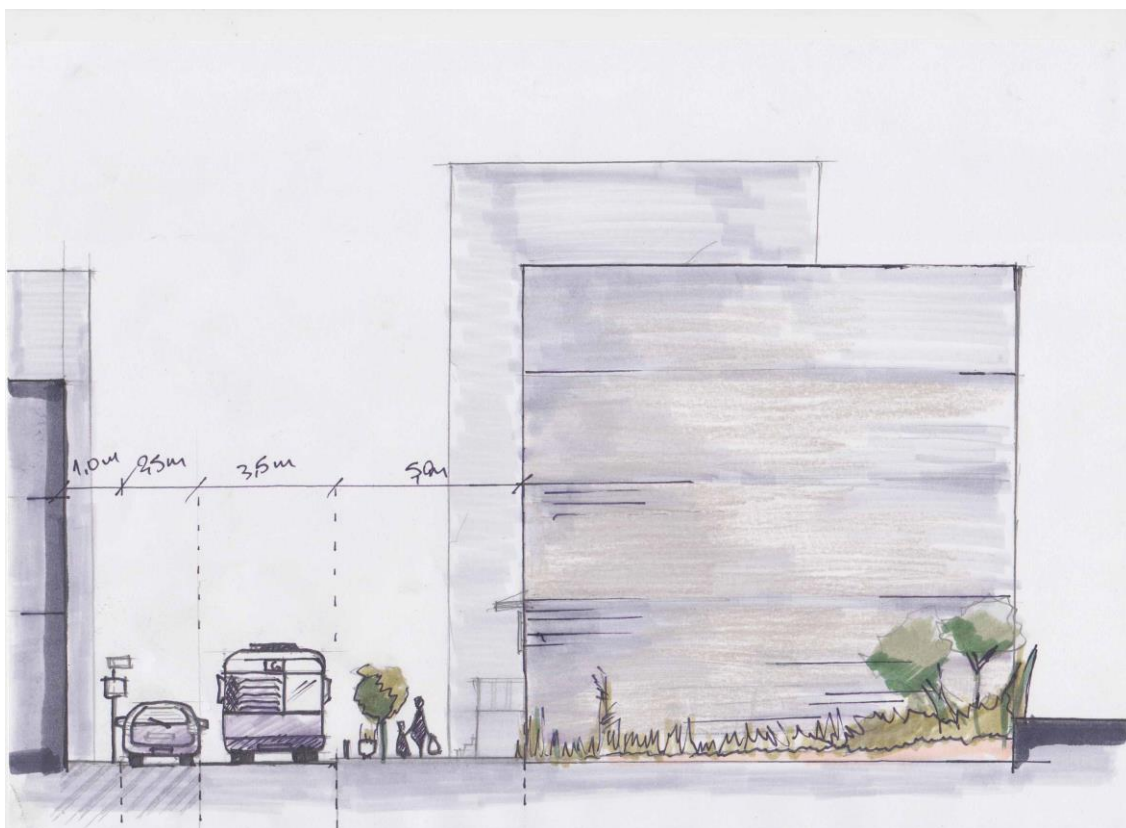
6.4.2 Πάρκο τσέπης στην οδό Πασαλίδη

Εικόνα 43. Εντοπισμός προτεινόμενου πάρκου τσέπης στην οδό Πασαλίδη. Ιδία επεξεργασία

Το δεύτερο πάρκο χωροθετείται στην οδό Πασαλίδη. Η περιοχή αυτή έχει διαφορετικό χαρακτήρα. Η Πασαλίδη, αλλά και οι γειτονικές οδοί και ιδίως η Κομνηνών και η Μεταμορφώσεως, αποτελούν οδούς κατά μήκος των οποίων αναπτύσσεται το μεγαλύτερο μέρος της εμπορικής δραστηριότητας του δήμου Καλαμαριάς, ενώ παράλληλα εντοπίζονται χώροι αναψυχής και οι κύριες υπηρεσίες του δήμου. Επομένως πρόκειται για ένα τμήμα του δήμου όπου σημειώνεται μεγάλη κινητικότητα πεζών αλλά και συγκέντρωση πλήθους εργαζομένων.

Όπως απεικονίζεται στην τομή, η Πασαλίδη αποτελεί μια δευτερεύουσα οδό με μικρό πλάτος ιδιαίτερα από το ύψος της οδού Μουζουρήδων μέχρι την οδό Πόντου, όπου και εντοπίζονται κεντρικές λειτουργίες της πόλης. Περιλαμβάνει μια λωρίδα κίνησης, από την οποία διέρχεται και λεωφορειακή γραμμή, και στάθμευση οχημάτων στη μία πλευρά του δρόμου. Η κίνηση των πεζών, η οποία είναι ιδιαίτερα αυξημένη όπως προαναφέρθηκε, δυσχεραίνεται από το μικρό πλάτος των πεζοδρομίων και την έλλειψη της απαιτούμενης φύτευσης. Πιο συγκεκριμένα, η μία πλευρά της οδού δεν παρουσιάζει καθόλου φύτευση ενώ στην άλλη περιορίζεται μόνο σε ορισμένα σημεία. Όπως προκύπτει και από τον έλεγχο ηλιασμού που πραγματοποιείται παρακάτω, το σύνολο της οδού δεν σκιάζεται από τα παρακείμενα κτίρια γεγονός που σε συνδυασμό με την ελλιπή φύτευση καθιστά προβληματική την κυκλοφορία των πεζών τους θερινούς μήνες.

Εικόνα 44. Τόμη στην οδό Πασαλίδη στο σημείο όπου χωροθετείται το πάρκο, που απεικονίζει την υπάρχουσα κατάσταση. Ιδία επεξεργασία

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω και σύμφωνα και με το προτεινόμενο δίκτυο πρασίνου για την περιοχή, προτείνεται η δημιουργία μιας πράσινης διαδρομής στην οδό κατά την οποία προβλέπεται

- η διατήρηση μιας λωρίδας κίνησης για τα οχήματα με παράλληλη όμως αφαίρεση των σταθμευμένων οχημάτων από την οδό Μουζουρήδων μέχρι την Πόντου, και η μεταφορά τους σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους για στάθμευση στα σημεία όπου εντοπίζονται στο σχέδιο του δικτύου πρασίνου από το παράρτημα
- η διαπλάτυνση του πεζοδρομίου και η διαμόρφωση ποδηλατόδρομου
- η προσθήκη φύτευσης και στις δύο πλευρές της οδού με φυλλοβόλα δέντρα και θαμνώδη, που θα προσφέρουν την απαιτούμενη σκίαση για τους πεζούς και τους ποδηλάτες
- η αντικατάσταση των σκληρών υλικών του πεζοδρομίου με υδατοπερατά υλικά

Οι παραπάνω παρεμβάσεις κρίνονται απαραίτητες για τη βελτίωση της προσπελασιμότητας σε μια περιοχή με την υψηλότερη συγκέντρωση πεζών στο σύνολο του δήμου. Επιπλέον, θα διευκολύνουν την κίνηση μέσω της διαμόρφωσης των ιδανικών συνθηκών θερμικής άνεσης.

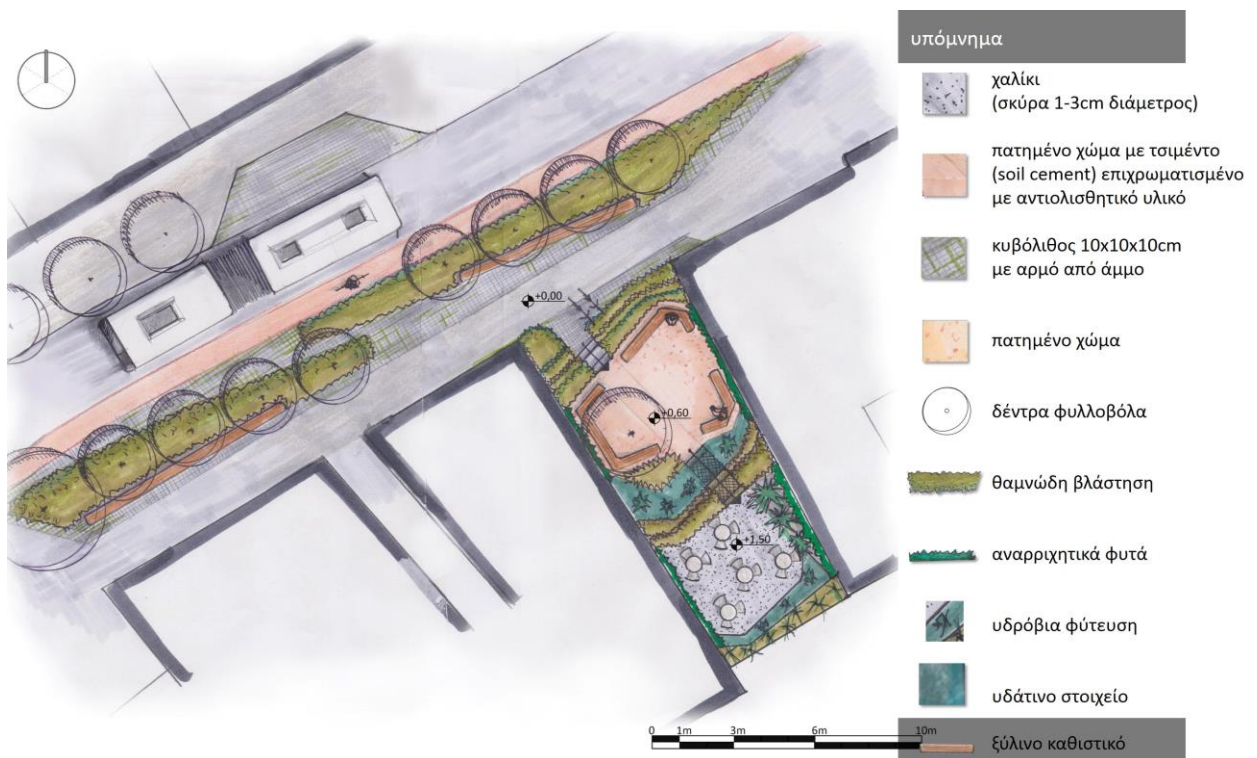
Εικόνα 45. Τόμη στην οδό Πασαλίδη στο σημείο όπου χωροθετείται το πάρκο, που απεικονίζει τις προτεινόμενες παρεμβάσεις. Ιδία επεξεργασία

Γίνεται λοιπόν αντιληπτή η ανάγκη της δημιουργίας ενός χώρου που θα χρησιμοποιείται από τους επισκέπτες αλλά και τους εργαζόμενους της περιοχής για το διάλειμμα από την εργασία τους, και θα προσφέρει ένα ήσυχο και ευχάριστο περιβάλλον για στάση και ξεκούραση, απομονωμένο από τους έντονους ρυθμούς της περιοχής.

Ως εκ τούτου, προτείνεται η μετατροπή ενός αδόμητου χώρου σε πάρκο τσέπης. Όπως και στην προηγούμενη περίπτωση του πάρκου στην οδό Αργοναυτών, προτείνεται η διαμόρφωση του παρακείμενου πεζοδρομίου με τη διαπλάτυνση του, την ενίσχυση της φύτευσης, την ένταξη ποδηλατόδρομου και καθιστικών σημείων, όπως προβλέπεται στην πρόταση δημιουργίας δικτύου πρασίνου και τη μετατροπή της Πασαλίδη σε πράσινη διαδρομή.

Εικόνες 46,47. Χώρος στην οδό Πασαλίδη όπου προτείνεται η δημιουργία πάρκου τσέπης. Προσωπικό αρχείο

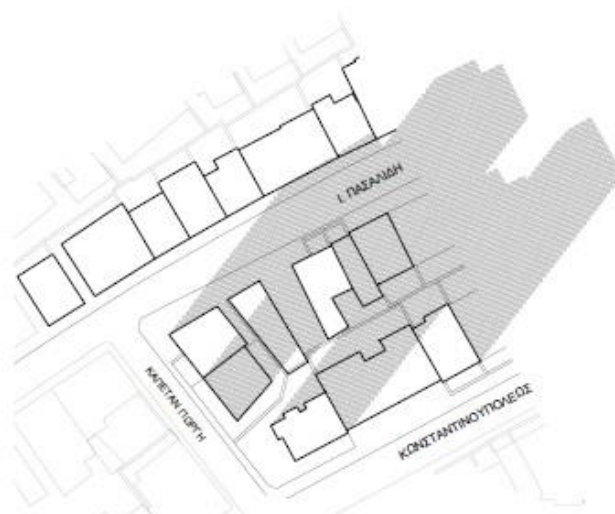
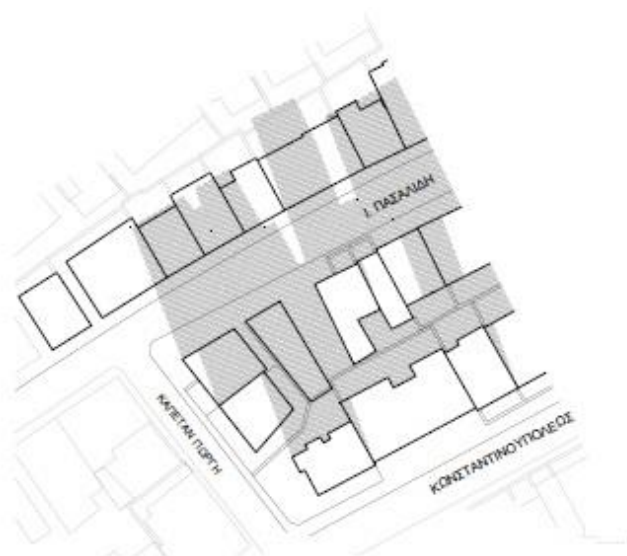
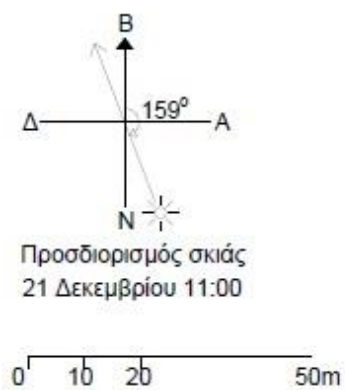
Εικόνα 48. Προτεινόμενη διαμόρφωση πάρκου τσέπης στη οδό Πασαλίδη. Ιδία επεξεργασία

Η είσοδος παραμένει στο επίπεδο του πεζοδρομίου ενώ ο χώρος του πάρκου διαχωρίζεται από αυτό. Διαμορφώνεται σε δύο κύρια επίπεδα υψηλότερα από αυτό του πεζοδρομίου για

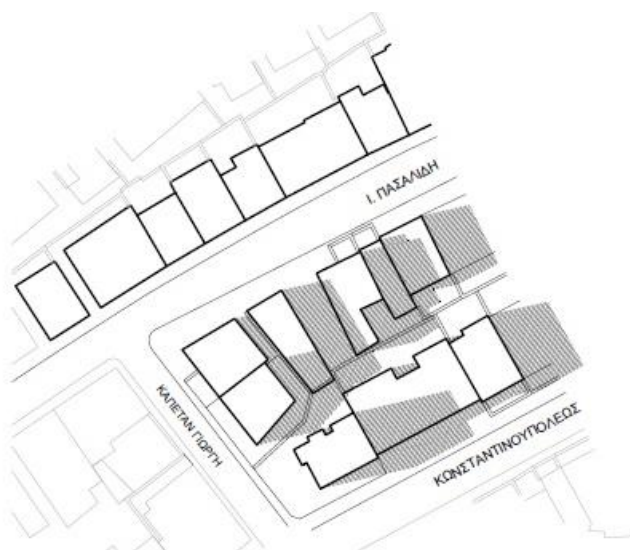
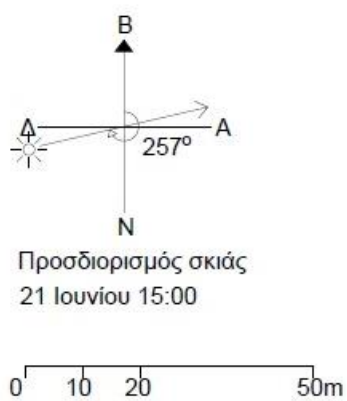
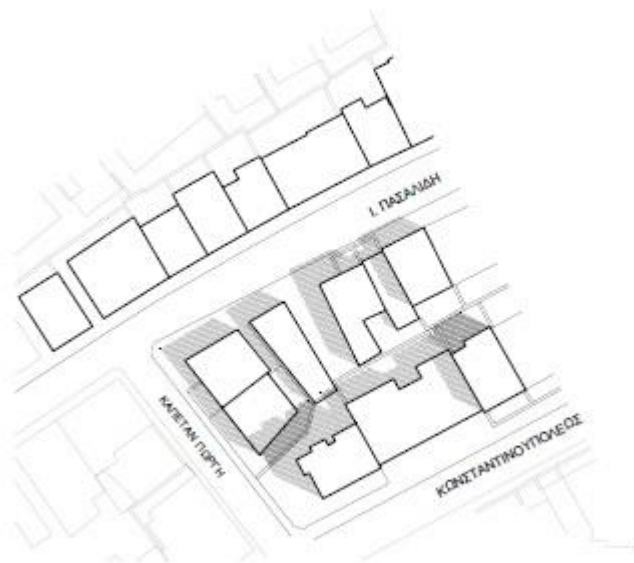
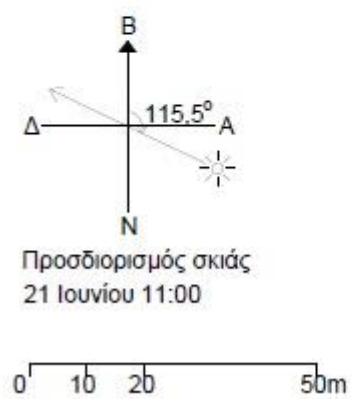
την επίτευξη καλύτερου ηλιασμού, καθώς πρόκειται για ένα ιδιαίτερα μικρής έκτασης χώρο που περιβάλλεται από πολυόροφα κτίρια. Το πρώτο επίπεδο καλύπτεται με πατημένο χώμα και εξοπλίζεται με ξύλινα καθιστικά μόνιμα προσαρτημένα στο έδαφος και περιμετρικά του χώρου. Το δεύτερο επίπεδο καλύπτεται με χαλίκι και περιλαμβάνει κινητά μεταλλικά τραπεζοκαθίσματα τα οποία δίνουν τη δυνατότητα στον επισκέπτη να τα χωροθετήσει ανάλογα με τις απαιτήσεις. Τα δύο επίπεδα διαχωρίζονται από δύο επιμέρους επιφάνειες, μια υδάτινη και μια φυτεμένη. Η σύνδεση τους πραγματοποιείται με μια σύντομη διαδρομή κατασκευασμένη από διάτρητο μεταλλικό πλέγμα. Το στοιχείο αυτό φέρνει τους επισκέπτες σε επαφή με το υδάτινο στοιχείο.

Εικόνα 49. Ύψη των κτιρίων περιμετρικά του πάρκου τσέπης στην οδό Πασαλίδη. Ιδία επεξεργασία

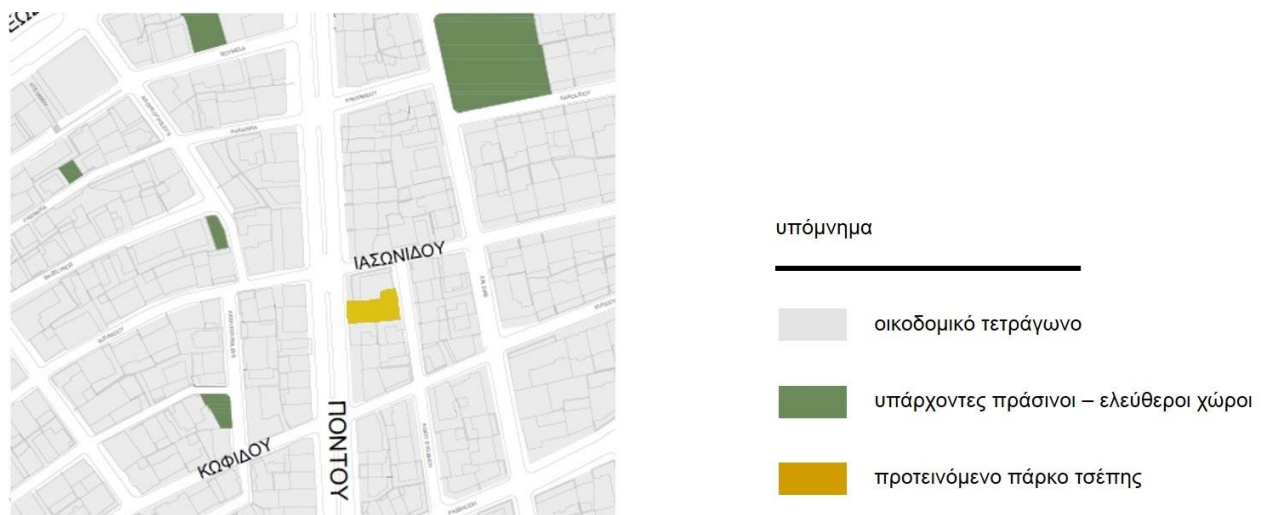
Εικόνες 50,51. Έλεγχος ηλιασμού του χώρου του πάρκου τσέπης στην οδό Πασαλίδη στις 21 Δεκεμβρίου στις 11.00 και στις 15.00. Ίδια επεξεργασία

Εικόνες 52,53. Έλεγχος ηλιασμού του χώρου του πάρκου τσέπης στην οδό Πασαλίδη στις 21 Ιουνίου στις 11.00 και στις 15.00. Ιδία επεξεργασία

Όσον αφορά στην επιλογή της φύτευσης καθοριστικό ρόλο έπαιξε ο έλεγχος ηλιασμού και οι απαιτήσεις για ηλιασμό και σκιασμό που προέκυψαν από αυτόν. Ως εκ τούτου περιλαμβάνει δέντρο το οποίο προσφέρει σκίαση στα ξύλινα καθιστικά, αναρριχώμενα φυτά στους τοίχους των γειτονικών κτιρίων, θαμνώδη στις πράσινες επιφάνειες και υδρόβια βλάστηση στις υδάτινες επιφάνειες. Μια επιπλέον υδάτινη επιφάνεια τοποθετείται στη νότια πλευρά του πάρκου, η οποία σε συνδυασμό με την υδρόβια φύτευση και τα αγροστόδια δημιουργεί μια ευχάριστη εικόνα που απομονώνει οπτικά το πάρκο από το περιβάλλον τοπίο.

6.4.3 Πάρκο τσέπης στην οδό Πόντου

Εικόνα 54. Εντοπισμός προτεινόμενου πάρκου τσέπης στην οδό Πόντου. Ιδία επεξεργασία

Το τρίτο πάρκο χωροθετείται στην οδό Πόντου. Ενσωματώνει δύο χώρους, έναν αδόμητο επί της οδού Πόντου και ένα χαρακτηρισμένο ως πράσινο - ελεύθερο χώρο επί της οδού Αγίου Ευγενίου τα οποία συνορεύουν. Παρά τη μετατροπή του σε χώρο πρασίνου παραμένει αδιαμόρφωτος με αποτέλεσμα να μην επιτελεί την λειτουργία του. Η ενοποίηση των δύο αυτών χώρων και η μετατροπή τους σε πάρκο τσέπης πρόκειται να συμβάλει σε αυτό.

Ο οδός Πόντου αποτελεί κύρια αρτηρία του δήμου με ιδιαίτερα υψηλό φόρτο κυκλοφορίας, σε αντίθεση με την Αγίου Ευγενίου που αποτελεί μια τοπική οδό. Το πάρκο πρόκειται να αποτελέσει ένα μεταβατικό χώρο σύνδεσης των δύο αυτών περιοχών.

Κατά την υπάρχουσα κατάσταση η Πόντου περιλαμβάνει δυο λωρίδες αντίθετης κυκλοφορίας με διαχωριστική νησίδα, ενώ εντοπίζονται σταθμευμένα οχήματα κατά μήκος του πεζοδρομίου και στις δύο πλευρές της οδού.

Εικόνα 55. Τόμη στην οδό Πόντου που απεικονίζει την υπάρχουσα κατάσταση. Ιδία επεξεργασία

Η Πόντου αποτελεί πρωτεύων άξονα για την περιοχή μελέτης που συγκεντρώνει μεγάλη κυκλοφορία μηχανοκίνητων οχημάτων καθώς λειτουργεί σαν σύνδεσμος με το κέντρο του δήμου Καλαμαριάς. Παράλληλα από την οδό διέρχονται και γραμμές λεωφορείων που συνδέουν το δήμο με το κέντρο της πόλης. Η φύτευση κρίνεται ελλιπής ώστε να προσφέρει την απαιτούμενη σκίαση στο πεζοδρόμιο και να συμβάλει στην βελτίωση του μικροκλίματος της περιοχής. Επιπλέον, η επιστροφή των επιφανειών της οδού περιλαμβάνει υλικά σκληρά μη υδατοπερατά, τα οποία λόγω της υψηλής θερμοχωρητικότητας και της χαμηλής ανακλαστικότητας στην ηλιακή ακτινοβολία, οδηγούν στην αύξηση της θερμοκρασίας τους θερινούς μήνες.

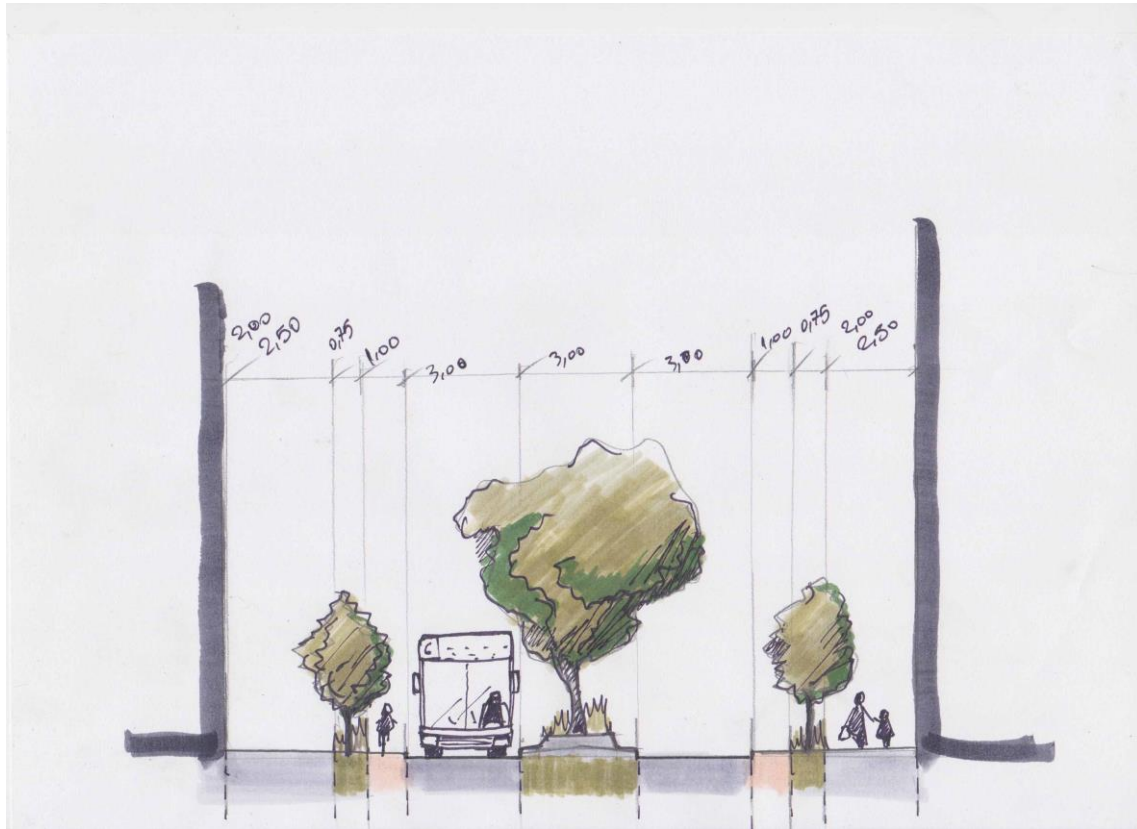
Τα στοιχεία αυτά καθιστούν την οδό Πόντου αφιλόξενη για τους χρήστες και επιβάλουν τον ανασχεδιασμό της ώστε να μετατραπεί σε πιο φιλική και βιώσιμη τόσο για τον άνθρωπο όσο και για το περιβάλλον. Ως εκ τούτου προτείνεται η μετατροπή της σε πράσινη διαδρομή

όπως ορίζεται και στο σχέδιο του δικτύου πρασίνου της παρούσας εργασίας. Στα πλαίσια αυτά προτείνεται

- η διατήρηση μιας λωρίδας κίνησης για τα μηχανοκίνητα οχήματα με παράλληλη αφαίρεση των σταθμευμένων οχημάτων και τη μεταφορά τους σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους για στάθμευση στα σημεία όπου εντοπίζονται στο σχέδιο του δικτύου πρασίνου από το παράρτημα
- η διαπλάτυνση της διαχωριστικής νησίδας. Συγκεκριμένα προτείνεται η αύξηση του πλάτους της νησίδας γεγονός που θα διευκολύνει την ενίσχυση της φύτευσης. Επιπλέον προτείνεται ο περιορισμός του ύψους των πλευρικών τοιχίων ώστε να μην διακόπτεται η οπτική συνέχεια της οδού αλλά παράλληλα να διασφαλίζεται η ασφάλεια κατά την κίνηση των πεζών και των οχημάτων.
- η διαπλάτυνση του πεζοδρομίου και η ενίσχυση της φύτευσης και στις δύο πλευρές της οδού με φυλλοβόλα δέντρα και θαμνώδη, που θα προσφέρουν την απαιτούμενη σκίαση για τους πεζούς και τους ποδηλάτες
- η διαμόρφωση ποδηλατόδρομου. Στο σημείο αυτό προτείνεται η δημιουργία δύο λωρίδων ποδηλατόδρομου στις δύο πλευρές της οδού. Επιπλέον, ο ποδηλατόδρομος ορίζεται σε ένα τμήμα της οδού και όχι σε όλο το μήκος, και συγκεκριμένα από την οδό Μητροπολίτου Κυδωνίων μέχρι την Μεταμορφώσεως. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην ήπια κλίση που παρουσιάζει ο δρόμος στο κομμάτι αυτό ώστε να προσφέρει άνεση στον ποδηλάτη. Από την οδό Μεταμορφώσεως και έπειτα η κλίση του δρόμου αυξάνεται πέρα από την προβλεπόμενη κλίση των % που ορίζεται από τις προδιαγραφές, γεγονός που καθιστά κουραστική την κίνηση ποδηλάτου στο σημείο αυτό.
- η αντικατάσταση των σκληρών υλικών του πεζοδρομίου με υδατοπερατά υλικά

Η Πόντου αποτελεί μια οδό με ιδιαίτερα υψηλή κυκλοφορία μηχανοκίνητων οχημάτων γεγονός που οδηγεί στην υψηλή συγκέντρωση αέριων ρύπων στην περιοχή. Η διαπλάτυνση των πεζοδρομίων και της διαχωριστικής νησίδας για την ενίσχυση της φύτευσης αποβλέπει στην μείωση της ρύπανσης μέσω της συγκράτησης των ρύπων από τα πρόσθετα δέντρα. Επιπλέον, η διαμόρφωση ποδηλατόδρομου ενισχύει την βιώσιμη κινητικότητα και συμβάλει στον περιορισμό της χρήσης των οχημάτων, με απώτερο στόχο τη βελτίωση της ποιότητας

του φυσικού περιβάλλοντος και κατ' επέκταση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της ευρύτερης περιοχής.

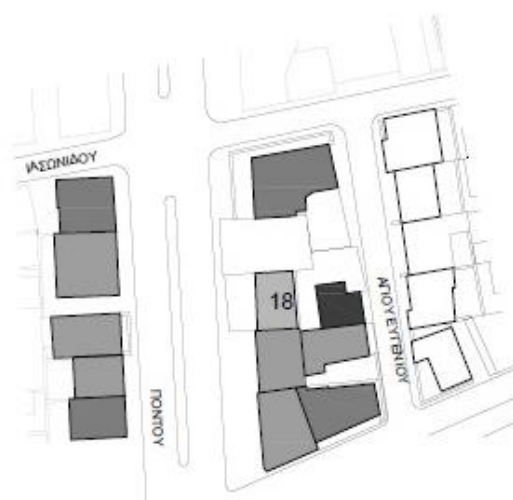
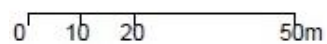
Εικόνα 56. Τόμη στην οδό Πόντου που απεικονίζει τις προτεινόμενες παρεμβάσεις. Ιδία επεξεργασία

Κατά τον ίδιο τρόπο και με τα προηγούμενα πάρκα, το πάρκο στην οδό Πόντου διαμορφώνεται σε επίπεδα τα οποία συνδέουν διαδοχικά την Πόντου με την οδό Αγίου Ευγενίου μέσω μιας δενδροφυτεμένης διαδρομής. Στο συγκεκριμένο πάρκο προωθείται η δυνατότητα ανάπτυξης αστικής γεωργίας με την οποία θα μπορούσαν να ασχοληθούν οι κάτοικοι της περιοχής. Λαμβάνοντας υπόψη τις απαιτήσεις για ηλιασμό για τις καλλιέργειες αλλά και τον έλεγχο ηλιασμού που πραγματοποιείται στο χώρο όπου τοποθετείται το πάρκο, διαμορφώνονται ζώνες πρασίνου που προσφέρονται για την καλλιέργεια φυτών όπως είναι τα μυρωδικά. Επιπλέον, τα δέντρα που προστίθενται περιλαμβάνουν καρποφόρα δέντρα.

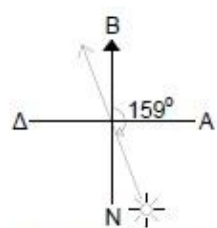
ύψη κτιρίων

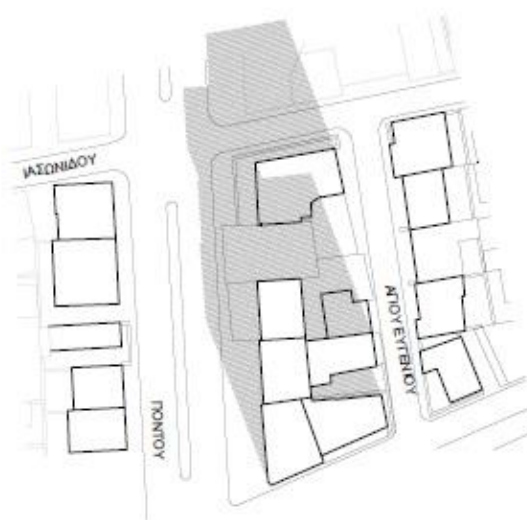
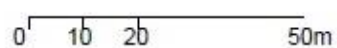
1:500

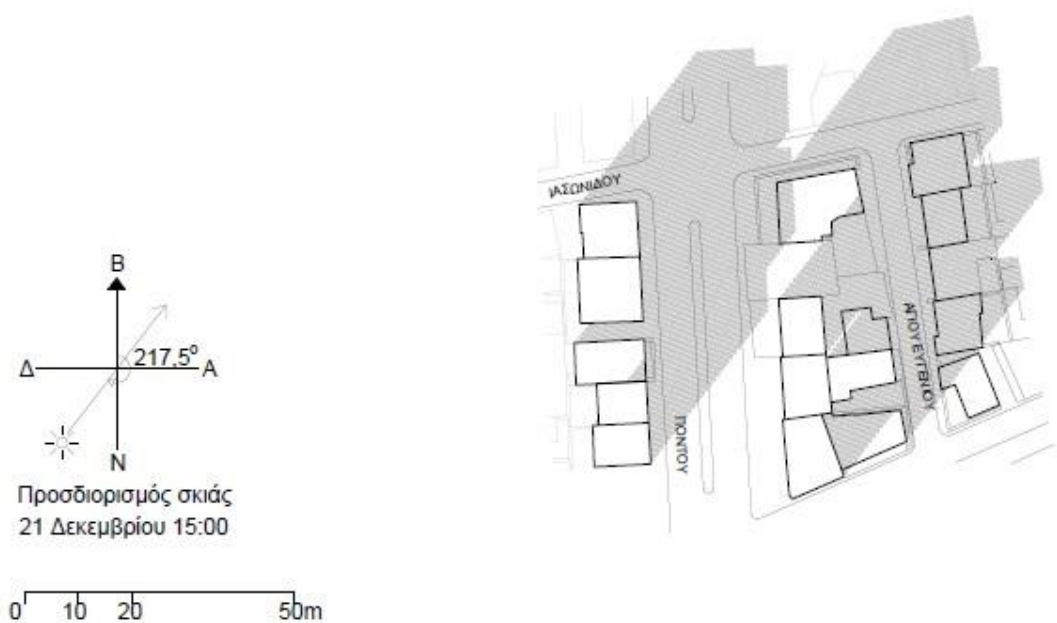

Εικόνα 57. Ύψη των κτιρίων περιμετρικά του πάρκου τσέπης στην οδό Πόντου. Ιδία επεξεργασία

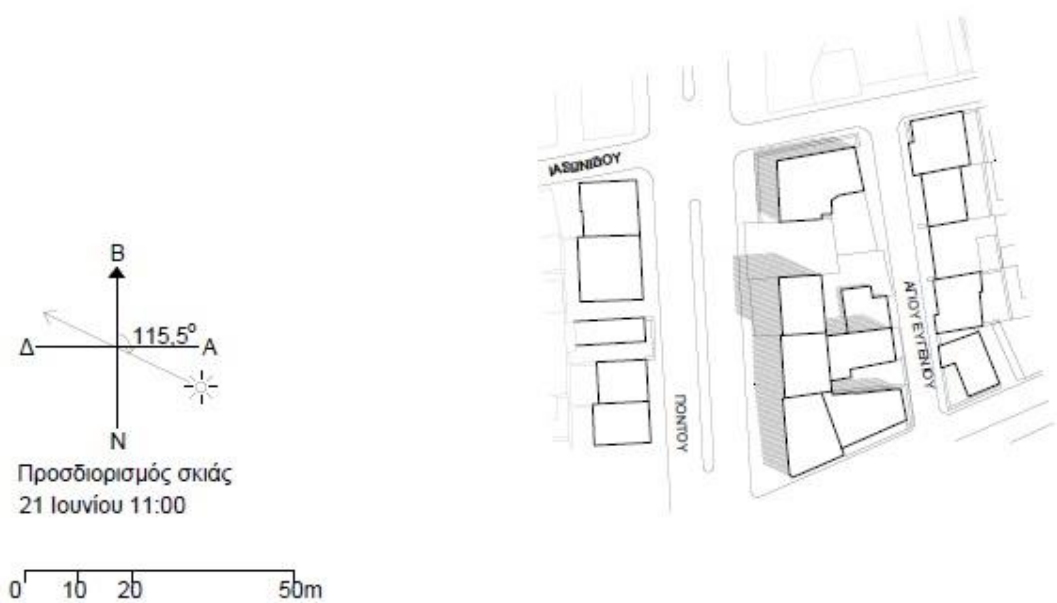

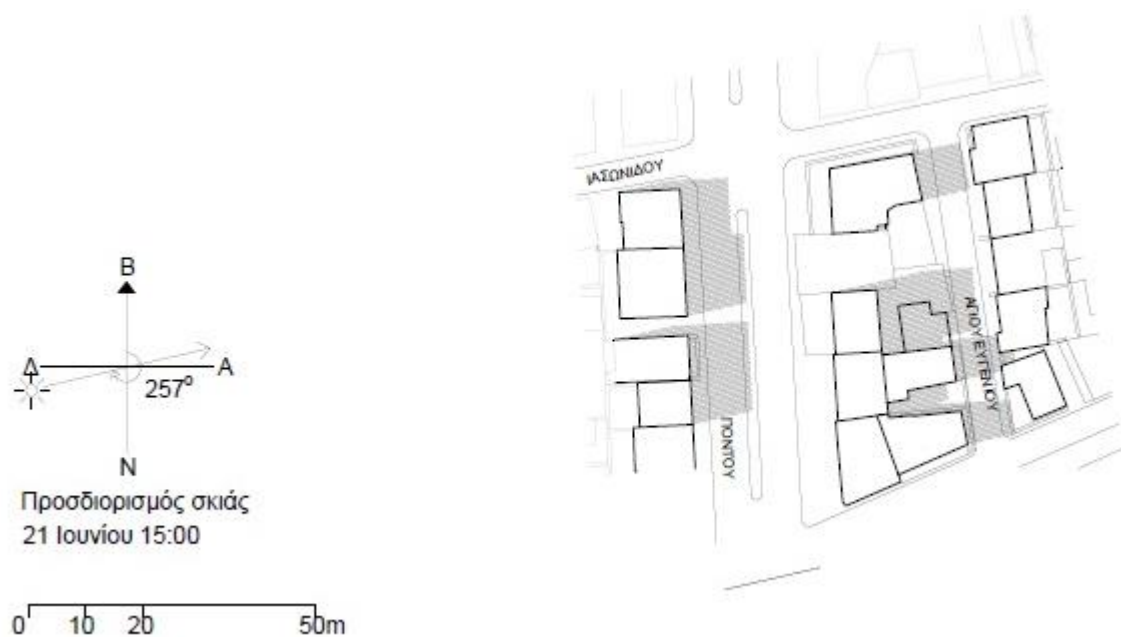
Προσδιορισμός σκιάς
21 Δεκεμβρίου 11:00

Εικόνες 58,59. Έλεγχος ηλιασμού του χώρου του πάρκου τσέπης στην οδό Πόντου στις 21 Δεκεμβρίου στις 11.00 και στις 15.00. Ιδία επεξεργασία

Εικόνες 60,61. Έλεγχος ηλιασμού του χώρου του πάρκου τσέπης στην οδό Πόντου στις 21 Ιουνίου στις 11.00 και στις 15.00. Ιδία επεξεργασία

Εικόνα 62. Προτεινόμενη διαμόρφωση πάρκου τσέπης στη οδό Πόντου. Ιδία επεξεργασία

Οι τοίχοι των γειτονικών κτιρίων καλύπτονται με αναρριχώμενα φυτά. Ο χώρος εξοπλίζεται από ξύλινα καθίσματα, ενώ στην οδό Αγίου Ευγενίου διαμορφώνεται ένας επιμέρους χώρος

απομονωμένος από το θόρυβο της οδού Πόντου. Ως υλικά επίστρωσης χρησιμοποιούνται το πατημένο χώμα και η πέτρα.

Συμπεράσματα

Οι υπαίθριοι χώροι αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της δομής μιας πόλης. Συμβάλουν στη διαμόρφωση του αστικού τοπίου προσφέροντας ποικίλα οφέλη, περιβαλλοντικά, κοινωνικά αλλά και οικονομικά. Ο ρόλος τους είναι πολυδιάστατος και η ύπαρξή τους καθοριστική για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής του ανθρώπου.

Η σύγχρονη πόλη κατακλύζεται από πληθώρα προβλημάτων όπως είναι η ατμοσφαιρική ρύπανση, η ηχορύπανση, η αυξημένη θερμοκρασία, η πυκνή δόμηση, η έλλειψη ανοιχτών χώρων. Η υπερσυγκέντρωση πληθυσμού στα μεγάλα αστικά κέντρα, η άναρχη και ανεξέλεγκτη δόμηση πραγματοποιήθηκε εις βάρος των υπαίθριων χώρων, με αποτέλεσμα την υποβάθμιση και τη συρρίκνωση τους. Η εξέλιξη αυτή επιτείνει την ανάγκη για αναμόρφωση αλλά και δημιουργία νέων χώρων με την εφαρμογή πρακτικών που στοχεύουν στο συνδυασμό βιοκλιματικών αρχών αλλά και τις λειτουργικές ανάγκες της πόλης.

Τα πάρκα τσέπης αποτελούν ένα μέσο για την αύξηση των υπαίθριων χώρων και τη διασπορά πνευμόνων πρασίνου μέσα στον αστικό ιστό με απώτερο σκοπό τη βελτίωση του σύγχρονου τρόπου διαβίωσης. Πρόκειται για μικρούς υπαίθριους χώρους που προσφέρονται στους κατοίκους μιας οικιστικής περιοχής για αναψυχή και επαφή με τη φύση. Δημιουργούνται ευκαιριακά σε σημεία που δεν έχουν κάποια χρήση αλλά και σε εγκαταλελειμμένα σημεία που υποβαθμίζουν την εικόνα της πόλης. Συμβάλλουν με τον τρόπο αυτό στην αναζωογόνηση του περιβάλλοντος μιας πόλης.

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει ως ευρύτερο αντικείμενο μελέτης τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος στο δήμο Καλαμαριάς, μέσω της περιβαλλοντικής αναβάθμισης των υπαίθριων χώρων της, της επέκτασης της έκτασής τους με τη δημιουργία πάρκων τσέπης, αλλά και της δικτύωσης τους μέσω πεζοδρόμων, ποδηλατόδρομων και πράσινων διαδρομών.

Η εργασία χωρίστηκε σε δύο επιμέρους τμήματα. Στον πρώτο τμήμα πραγματοποιήθηκε διερεύνηση του θεωρητικού υπόβαθρου της έννοιας των αστικών υπαίθριων χώρων. Ειδικότερη αναφορά έγινε στα οφέλη που προσφέρουν για την πόλη και κατ'επέκταση για τη διαβίωση των κατοίκων της.

Κύρια σημασία δόθηκε στα πάρκα τσέπης που αποτελούν μια κατηγορία των αστικών υπαίθριων χώρων. Αναλύθηκε η έννοια τους και η συμβολή τους ως σύγχρονο εργαλείο περιβαλλοντικής αναβάθμισης του αστικού τοπίου. Τέλος, παρουσιάστηκε η εξελικτική τους

πορεία από τη πρώτη δημιουργία πάρκων τσέπης στη Νέα Υόρκη μέχρι τις διαφορετικές μορφές που παρουσιάζονται στη σύγχρονη εποχή.

Παράλληλα, επισημάνθηκε η ανάγκη σύνδεσης τους με τους μεγαλύτερους σε έκταση υπαίθριων χώρων μιας πόλης για την ισχυροποίηση της παρουσίας τους. Ως εκ τούτου πραγματοποιήθηκε σύντομη ανάλυση της έννοιας των δικτύων πρασίνου και έγινε αναφορά στα είδη και τα οφέλη τους.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας επιλέχτηκε ως περιοχή μελέτης τμήμα του δήμου Καλαμαριάς και έγινε ανάλυση των ιστορικών στοιχείων, των κλιματολογικών δεδομένων και της γενικότερης πολεοδομικής οργάνωσης της περιοχής. Στο σημείο αυτό κύριο στοιχείο αποτέλεσε η ανάλυση του πρασίνου και των ελεύθερων χώρων. Πραγματοποιήθηκε μια καταγραφή και απεικόνιση των χώρων πρασίνου και των υπαίθριων χώρων που εντοπίζονται στην περιοχή και έγινε αξιολόγηση της ποιότητας, της λειτουργικότητας αλλά και της έκτασής τους.

Διαπιστώθηκε ότι οι χώροι αυτοί εντοπίζονται κυρίως σε πάρκα, παιδικές χαρές, αύλειους χώρους κτιρίων και ναών, δεντροφυτεύσεις και νησίδες οδών, επιφάνειες πρασίνου. Χαρακτηρίζονται από μικρή έκταση, κατακερματισμό, άνιση κατανομή στο χώρο καθώς και έλλειψη κατάλληλης διαμόρφωσης. Συμπεραίνεται ότι μεγάλο μέρος αυτών δεν αποτελούν λειτουργικό πράσινο το οποίο να μπορεί να συμβάλει στην βελτίωση των περιβαλλοντικών συνθηκών στην περιοχή και να δημιουργήσει προϋποθέσεις για καθημερινή χρήση από τους πολίτες. Επομένως, κρίνεται αναγκαία η ανάπτυξη μιας στρατηγικής αναβάθμισης του οικιστικού περιβάλλοντος με στόχο και τη βελτίωση των περιβαλλοντικών συνθηκών.

Σημαντικό ρόλο σε αυτό διαδραματίζουν οι υπολοιπούμενοι ελεύθεροι χώροι που παραμένουν χωρίς κάποια χρήση μέσα στην έκταση της περιοχής μελέτης. Η περιβαλλοντική αναβάθμιση των χώρων αυτών θα συμβάλλει δραστικά στην συνολική αναζωογόνηση της περιοχής. Η μετατροπή τους σε πάρκα τσέπης και η ένταξη τους σε ένα δίκτυο πρασίνου θα επεκτείνει τους διαμορφωμένους αστικούς υπαίθριους χώρους και θα εμπλουτίσει τους περιορισμένους χώρους πρασίνου.

Στα πλαίσια αυτά προτείνεται η διατύπωση μιας σχεδιαστικής πρότασης κατά την οποία γίνεται μια προσπάθεια ομοιόμορφης κατανομής υπαίθριων χώρων στην έκταση της περιοχής η οποία μελετάται. Προτείνεται η χωροθέτηση νέων μέσω της αναμόρφωσης αστικών κενών σε πάρκα τσέπης.

Η γενικότερη έλλειψη συνδεσιμότητας μεταξύ των υπάρχοντων χώρων πρασίνου και ελεύθερων χώρων που παρατηρείται οδηγεί στη σύνθεση ενός δικτύου πρασίνου που θα συνδέει τους χώρους αυτούς με τα νέα διαμορφωμένα πάρκα.

Στόχος του δικτύου πρασίνου αποτελεί η διευκόλυνση της κίνησης των πεζών μέσω της διαμόρφωσης πράσινων διαδρομών με κατάλληλα χαρακτηριστικά αλλά και την επίτευξη ιδανικών περιβαλλοντικών συνθηκών. Συγκεκριμένα προτείνεται η διαπλάτυνση των πεζοδρομίων, η ενίσχυση της φύτευσης και η αντικατάσταση των υπάρχοντων υλικών με νέα που συμβάλλουν στη θερμική άνεση. Επιπλέον, διατυπώνεται ένα δίκτυο ποδηλατόδρομου. Το προτεινόμενο δίκτυο πρασίνου αποβλέπει στη μείωση της χρήσης του ιδιωτικού αυτοκινήτου με απώτερο σκοπό τη μείωση των ρύπων, του θορύβου και τη βελτίωση της αισθητικής εικόνας της περιοχής. Η εφαρμογή των παραπάνω μέτρων θα συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας του φυσικού περιβάλλοντος και στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων.

Σε επόμενο στάδιο, προτείνεται η διατύπωση σχεδιαστικής πρότασης για τρία από τα προτεινόμενα πάρκα τσέπης σε χαρακτηριστικά σημεία της περιοχής μελέτης. Σε κάθε περίπτωση απώτερο σκοπό αποτέλεσε η μετατροπή ενός κενού χώρου χωρίς κάποια σημασία και αξία σε χώρο ζωτικής σημασίας τόσο για τον άνθρωπο όσο και για το περιβάλλον.

Βασικές αρχές κατά τον σχεδιασμό αποτέλεσαν η προσθήκη φύτευσης για την ενίσχυση του πρασίνου, η χρήση υλικών φυσικών, υδατοπερατών και φιλικών προς το περιβάλλον για τη βελτίωση των συνθηκών του μικροκλίματος, καθώς και η ενσωμάτωση υδάτινων επιφανειών. Επίσης, δόθηκε μέριμνα στην προώθηση της ανάπτυξης κάποιας δραστηριότητας στο χώρο του πάρκου ώστε να ενισχυθεί η χρήση τους από τους κατοίκους της περιοχής και ο χώρος να μην ερημωθεί. Απώτερος σκοπός αποτέλεσε η δημιουργία μικρών υπαίθριων χώρων που θα συνεισφέρουν στην καθημερινή διαβίωση των κατοίκων και στη βελτίωση του φυσικού περιβάλλοντος.

Συμπερασματικά θα μπορούσε να ειπωθεί ότι η πρόταση αυτή συμβάλλει στην περιβαλλοντική αναβάθμιση μέσω της αύξησης της έκτασης των στοιχείων πρασίνου στην περιοχή μελέτης αλλά και της αύξησης του ποσοστού των υδατοπερατών υλικών έναντι του σκληρού τοπίου της υπάρχουσας κατάστασης. Η δημιουργία ποιοτικών, δημόσιων υπαίθριων χώρων θα μπορούσε να συμβάλει αποφασιστικά στη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος και στην ποιότητα ζωής σε μεγάλα αστικά κέντρα.

Τέλος, θα πρέπει να επισημανθεί η αναγκαιότητα της συμμετοχής των ίδιων των κατοίκων στη διαμόρφωση του δημόσιου χώρου που τους περιβάλλει. Είναι σημαντικό οι ίδιοι οι κάτοικοι να μεριμνήσουν για τη διαμόρφωση και τη συντήρηση των πάρκων τσέπης αντικατοπτρίζοντας με τον τρόπο αυτό τις καθημερινές ανάγκες για τη διαβίωση τους. Στο γεγονός αυτό θα συμβάλει η ευαισθητοποίηση του κοινού μέσω της παρουσίασης εκπαιδευτικών προγραμμάτων και της τεχνικής ανάλυσης με στοιχεία που αποδεικνύουν τα οφέλη αλλά και την παρουσίαση παρόμοιων ενεργειών που έχουν υλοποιηθεί σε άλλες πόλεις.

Ελληνική Βιβλιογραφία

Ανανιάδου –Τζημοπούλου Μαρία, 1997, Αρχιτεκτονική τοπίου: σχεδιασμός αστικών χώρων, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Ζήτη

Ανανιάδου –Τζημοπούλου Μαρία, 2015, Αρχιτεκτονική τοπίου θεωρία και κριτική, Θεσσαλονίκη

Αραβαντινός Αθ. & Κοσμάκη Π., 1988, *Υπαίθριοι χώροι στην πόλη. Θέματα ανάλυσης και πολεοδομικής οργάνωσης αστικών ελεύθερων χώρων και πρασίνου*, Συμεών, Αθήνα.

Βαταβάλη, Υ. & Μπελαβίλας, Ν., 2009, *Πράσινοι και Ελεύθεροι Χώροι στην Πόλη*.
http://www.wwf.gr/images/pdfs/Odigos_AstikoPrasino.pdf

Γιαννακού Α., ΔΙΚΤΥΟ ΑΕ, ΓΕΟΧΩΡΟΣ ΜΕΛΕΤΗΤΙΚΗ ΕΠΕ, ΗΡΑΚΛΗΣ ΒΑΛΙΟΥΛΗΣ & ΣΥΝ/ΤΕΣ Ε.Ε. Μελέτη Αναθεώρησης Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου Δήμου Καλαμαριάς, Θεσσαλονίκη, Ιανουάριος 2011

Κοσμάκη Π. και Λουκόπουλος Δ.,[2007] Αστικά κενά - Μικρά πάρκα,
<http://www.monumenta.org/article.php?IssueID=2&lang=gr&CategoryID=3&ArticleID=86>

Κουόμο Μ., Μπλέτσα Α., Πετρίδου Κ., Σαρβάνη Π., 2007, *Πόλη Πράσινο*, Θεσσαλονίκη: ΤΕΕ-ΤΚΜ., Τεύχος 331.
http://library.tee.gr/digital/kma/kma_m1362/kma_m1362.pdf

Λιονάτου Μ., 2008, *Αρχιτεκτονική τοπίου και δίκτυα πρασίνου στα σύγχρονα αστικά κέντρα: Δυνατότητες και προοπτικές – Μεθοδολογία και εφαρμογή: Το παράδειγμα της Λάρισας*, Θεσσαλονίκη, Διδακτορική Διατριβή. Επιβλέπων καθηγητής: Τσαλικίδης Ι. Α.Π.Θ.

Μπακιρτζή Όλγα, Τσαλικίδης Ιωάννης, 2014, *Τοπία και κήποι των ανθρώπων Θεώρηση της Αρχιτεκτονικής Τοπίου από την Αρχαιότητα έως τον 21ο αιώνα*, Εκδόσεις Επίκεντρο

Πλουμίδη, Ε., Σεργιάος, Κ., 2013 *Η ιδέα των Πάρκων Τσέπης*.
http://www.citybranding.gr/2013/03/blog-post_7.html

Τζώνος Π., 1985, *Ηλιασμός*, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Armato Francesco, 2017, *Pocket Park: Product Urban design*

Axarli Kleo, Chatzidimitriou Angeliki, 2012, *Redesigning Urban Open Spaces Based on Bioclimatic Criteria: Two squares in Thessaloniki*, Greece.

Beaty R.M., Fischer, J., Ikin, K., Knight, E., Lindenmayer, D.B., Manning, A.D., 2013, *Pocket parks in a compact city: How do birds respond to increasing residential density?*, *Landscape Ecology* 28(1), pp. 45-56

Blake A., 2010, *Pocket Parks*, University of Washington.

http://depts.washington.edu/open2100/pdf/2_OpenSpaceTypes/Open_Space_Types/pocket_parks.pdf

Byrne Jason, Newell Joshua P., Wolch, Jennifer R., 2014, Urban green space, public health, and environmental justice: The challenge of making cities ‘just green enough’, *Landscape and Urban Planning* 125 (2014) 234–244

Chiesura Anna, 2004. The role of urban parks for the sustainable city. *Landscape and Urban Planning* 68 129–138

Cohen Deborah A., Derosé Kathryn Pitkin, Golinelli Daniella, Han Bing, Marsh Terry, McKenzie Thomas L., Williamson Stephanie, 2014, *The Potential for Pocket Parks to Increase Physical Activity*, *American Journal of Health Promotion* 28(SUPPL 3), pp. S19-S26

Collado Silvia, Corraliza José A., Lorenzo Esther, Sevillano Verónica, 2016, Preference, restorativeness and perceived environmental quality of small urban spaces. *Bilingual Journal of Environmental Psychology*, 2016 Vol. 7, No. 2, 152–177,

Crompton, J. L., Love, L. L., and More, T. A, An Empirical Study of the Role of Recreation, Parks, and Open Space in Companies (re)Location Decisions, Journal of Park and Recreation Administration, Vol. 15 (1), pp. 37-58, 1997

Dimoudi A., Kantzioura A., Kosmopoulos P., Pallas C., Stogiannou X., P., Zoras S., 2014, Use of cool materials and other bioclimatic interventions in outdoor places in order to mitigate the urban heat island in a medium size city in Greece, Sustainable Cities and Society

Georgi, J.N., Sarikou Sofia, 2005, “The use of nature friendly materials in urban public spaces”, WSEAS Transaction on Environment and Development, Issue 2, Vol. I (2005) 180-186

Georgi, J.N., Ioannou D., Oikonomaki E., 2019, Green corridors and exterior common areas, enhancing connectivity in Athens, Greece, IOP Conference Series: Earth and Environmental Science

Georgi, J.N., Di Labbio Martina, 2019, Green Walls for Urban Climate Mitigation, Visual, Haptic and Urban Design| SECTION 1

Georgi, J.N., Sarikou Sofia, 2006, Unification and Planning of Urban Public Spaces With Bioclimatic Conditions. Case Study Drama, Greece

Georgi, J.N., Tzesouri A., 2008, Monitoring Thermal Comfort in Outdoor Urban Spaces for Bioclimatic Conditions Improvement

Georgi J.N., Zafiriadis K., 2006, The impact of park trees on microclimate in urban areas, Urban Ecosystem, September 2006

Gibson, H., Canfield, J., 2016, *Pocket parks as community building blocks: A focus on Stapleton*, CO, Community Development 47(5), pp. 732-745.

Heckert Megan, Mennis Jeremy, 2012, The economic impact of greening urban vacant land: A spatial difference-indifferences analysis,

Kerishnan Praveena Balai, Maruthaveeran Sreetheran, Maulan Suhardi, 2020, *Investigating the usability pattern and constraints of pocket parks in Kuala Lumpur, Malaysia*, Urban Forestry and Urban Greening 50,126647

Labuz, R., 2019, *Pocket Park-A New Type of Green Public Space in Kraków (Poland)*, IOP Conference Series: Materials Science and Engineering 471.

Lu S., Wei J., 2018, *Research on landscape space perception of pocket park*, Proceedings - 2018 International Conference on Engineering Simulation and Intelligent Control, ESAIC 2018 8530417, pp. 290-294

Makhelouf A., 2008, The effect of green spaces on urban climate and pollution, Iran. J. Environ. Health. Sci. Eng., Vol. 6, No. 1, pp. 35-40

Nordh, H., Chaham Alalouch, Terry Hartig, 2011, Assessing restorative components of small urban parks using conjoint methodology, Urban Forestry & Urban Greening 10 (2011) 95–103

Nordh, H., Hartig, T., Hagerhall, C.M., Fry, G., 2009. Components of small urban parks that predict the possibility for restoration. Urban Forestry & Urban Greening 8, 225–235.

Nordh, H., Østby, K., 2013, *Pocket parks for people - A study of park design and use*, Urban Forestry and Urban Greening 12(1), pp. 12-17.

Peschardt Karin K., Stigsdotter Ulrika K., 2014, *Evidence for Designing Health Promoting Pocket Parks*, Archnet-IJAR 8(3), pp. 149-164

Peschardt Karin K., Schipperijn Jasper, Stigsdotter Ulrika K., 2012, *Use of Small Public Urban Green Spaces (SPUGS)*

Shirleyana, 2013, The Possibility of Converting Available Spaces into Pocket Parks in Urban Settlements in Indonesia,

Sinou Maria, 2013, *Parameters contributing to the design of a successful urban pocket park*

Tsoka Stella, 2017, Investigating the Relationship Between Urban Spaces Morphology and Local Microclimate: a study for Thessaloniki, *Procedia Environmental Sciences* 38 (2017) 674 – 681

Hu Yue, 2018, A Novel Planning of Vest-Pocket Park in Historic Urban Area in Metropolis: A Case Study of Beijing

Διαδίκτυο

<https://greenacrepark.org/about/>

dezeen.com

landezine-award.com

www.claudecormier.com

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΣΧΕΔΙΩΝ

1. Χρήσεις γης
2. Δίκτυο κυκλοφορίας
3. Απεικόνιση πρασίνου – ελεύθερων χώρων
4. Κατανομή πρασίνου – ελεύθερων χώρων
5. Απεικόνιση χώρων προτεινόμενων πάρκων τσέπης
6. Δίκτυο πρασίνου
7. Τομές στην οδό Αργοναυτών πριν και μετά την πρόταση
8. Τομές στην οδό Πασαλίδη πριν και μετά την πρόταση
9. Τομές στην οδό Πόντου πριν και μετά την πρόταση
- 10.Υπόμνημα
- 11.Πάρκο τσέπης στην οδό Αργοναυτών
- 12.Πάρκο τσέπης στην οδό Πασαλίδη
- 13.Πάρκο τσέπης στην οδό Πόντου
- 14.Ενδεικτικές τομές διαμόρφωσης πάρκων τσέπης στην οδό Αργοναυτών
- 15.Ενδεικτικές τομές διαμόρφωσης πάρκων τσέπης στην οδό Πασαλίδη

χρήσεις γης

αμιγής κατοικία

γενική κατοικία

τοπικό κέντρο
γειτονιάς

κεντρικές λειτουργίες
πόλης

πολιτιστικές
λειτουργίες

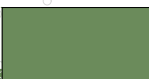
περίθαλψη

πρόνοια

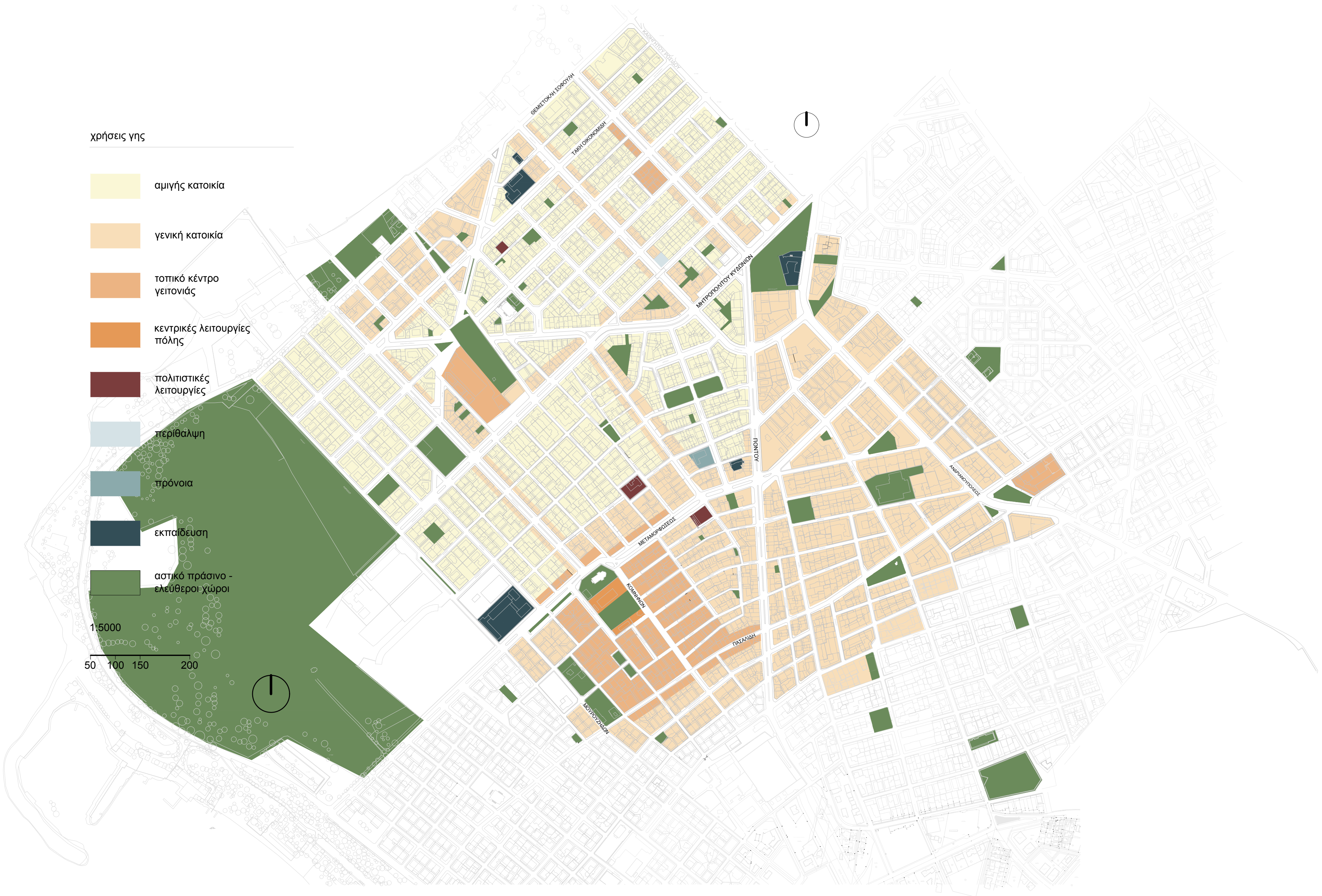
εκπαίδευση

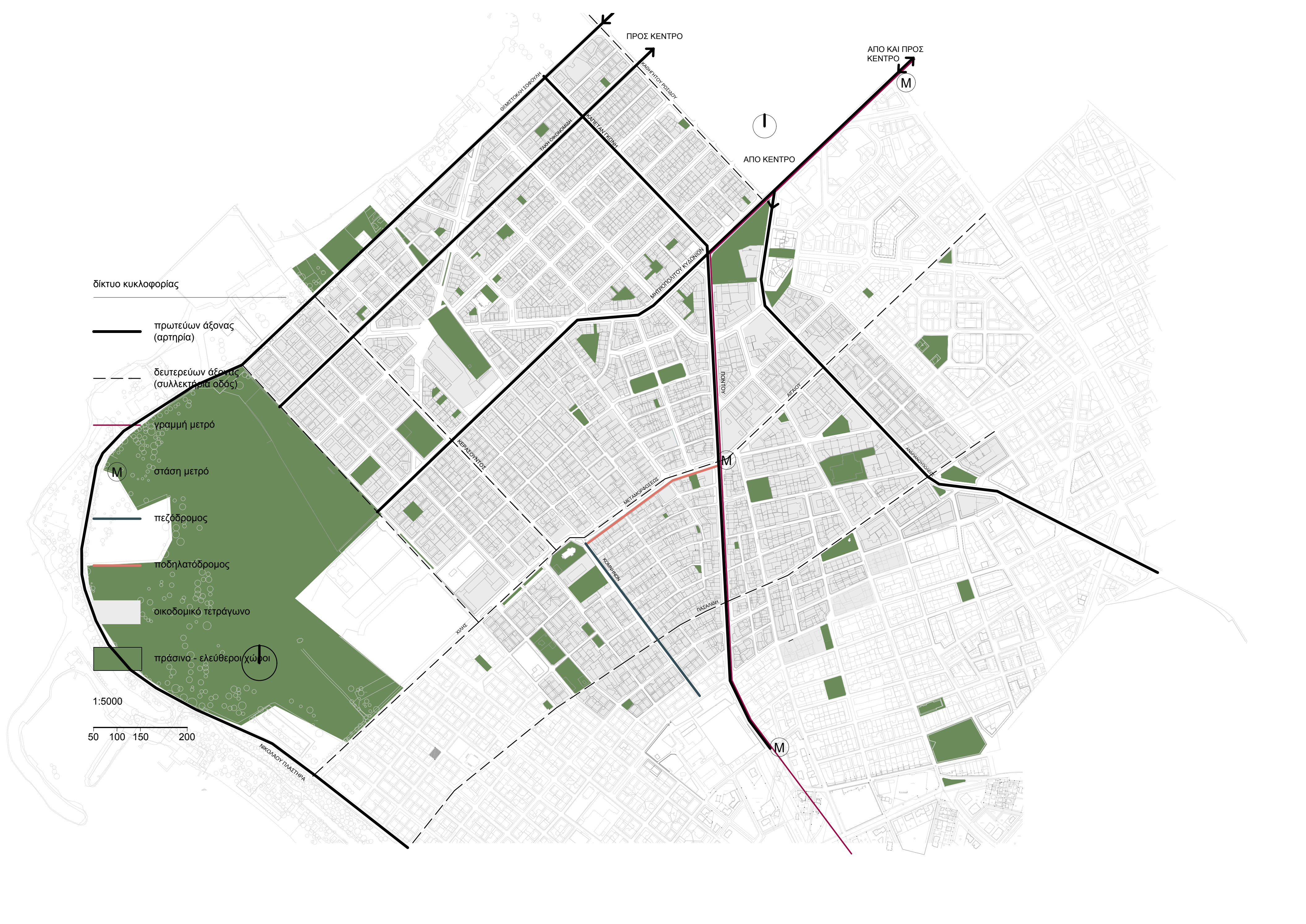

αστικό πράσινο -
ελεύθεροι χώροι

1:5000

50 100 150 200

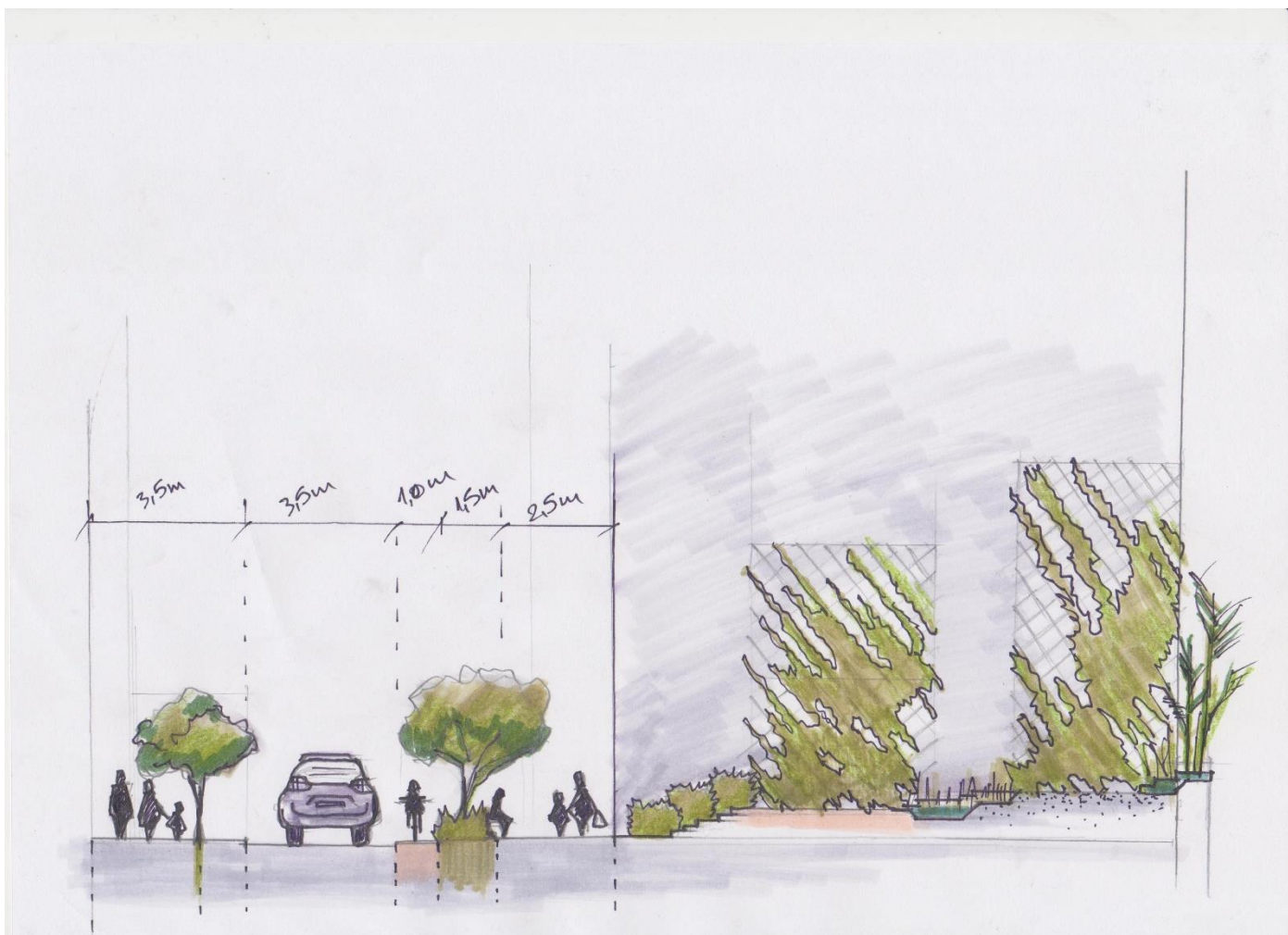
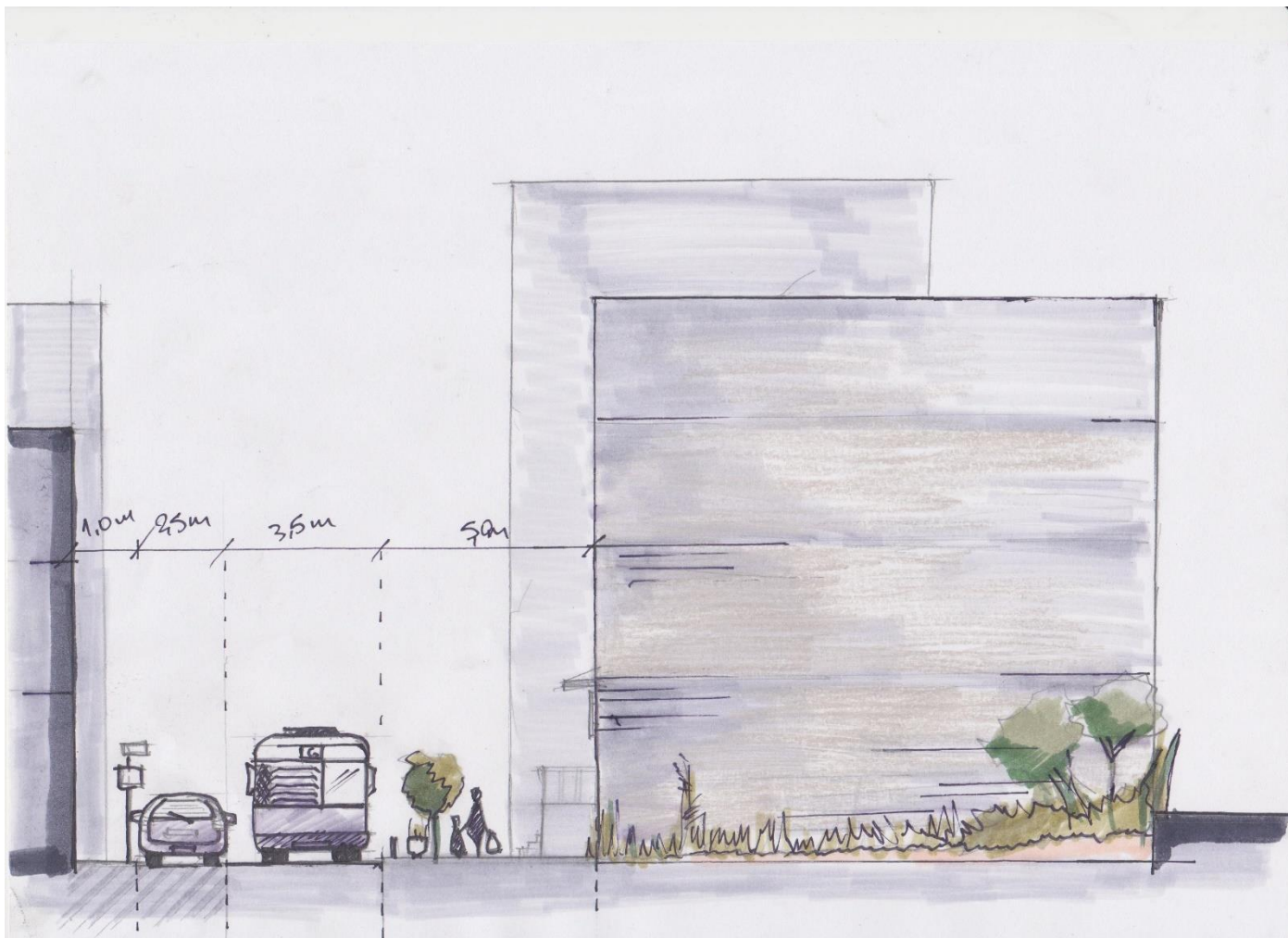

ΤΟΜΕΣ ΣΤΗΝ ΟΔΟ ΑΡΓΟΝΑΥΤΩΝ

ΠΡΙΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΗ

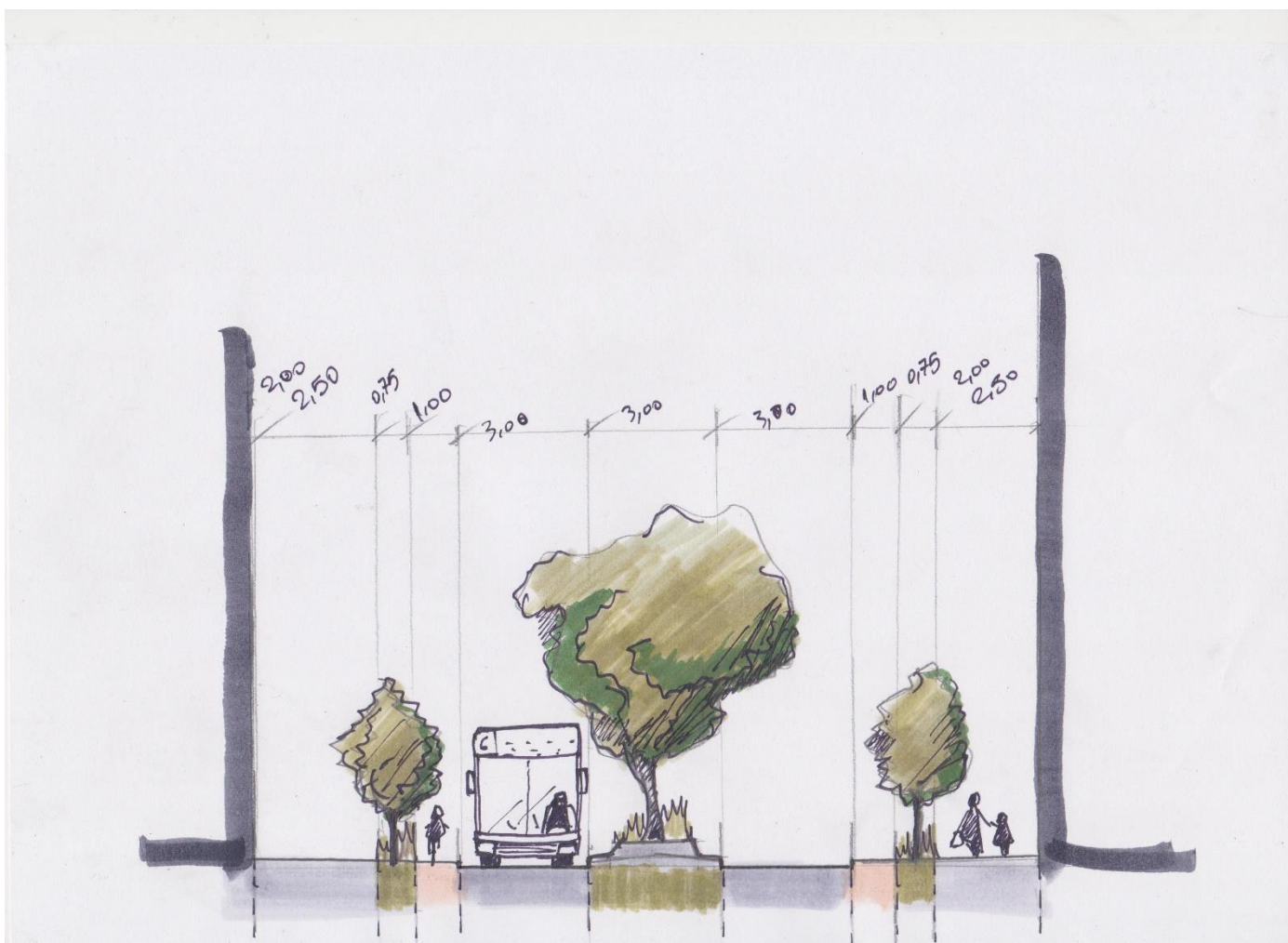
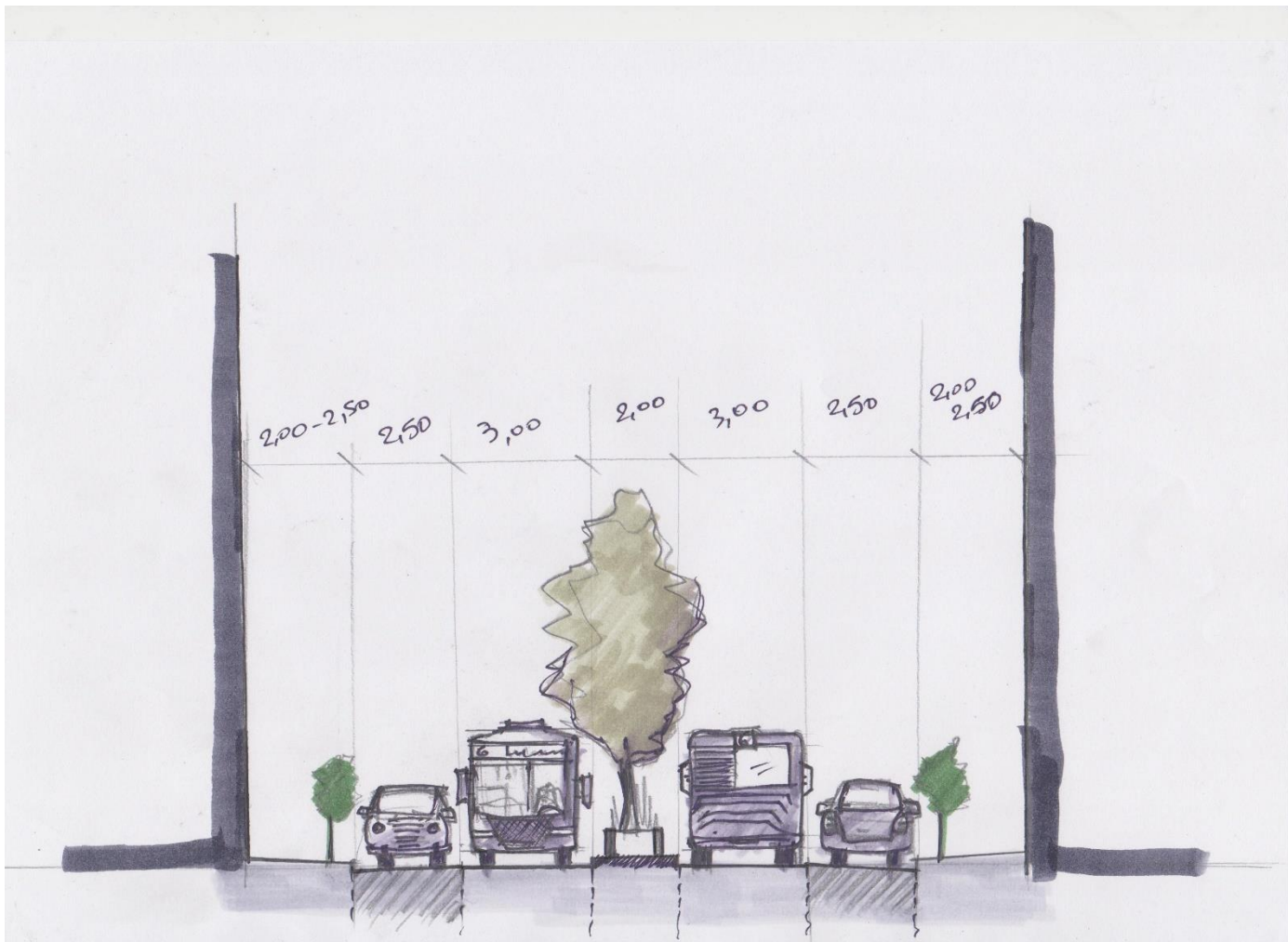

ΤΟΜΕΣ ΣΤΗΝ ΟΔΟ ΠΑΣΑΛΙΔΗ ΠΡΙΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΗ

ΤΟΜΕΣ ΣΤΗΝ ΟΔΟ ΠΟΝΤΟΥ

ΠΡΙΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΗ

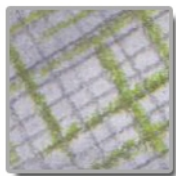
Χαλίκι

(σκύρα 1-3cm διάμετρος)

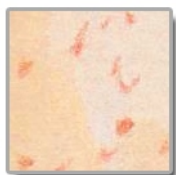
Πατημένο Χώμα με Τσιμέντο (Soil Cement)

επιχρωματισμένο με αντιολίσθιτικό υλικό

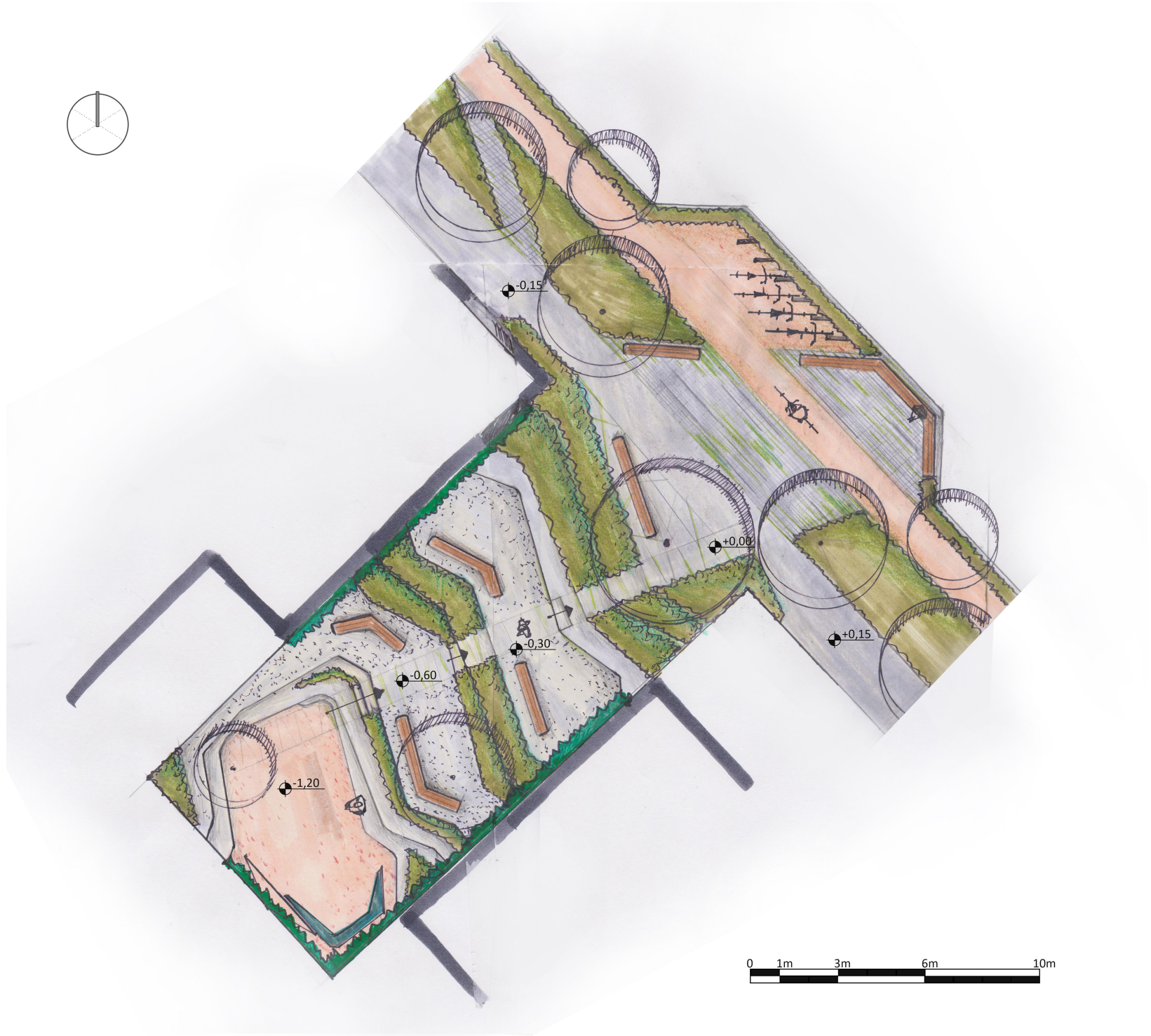
Κυβόλιθος 10x10x10cm

με αρμό από άμμο

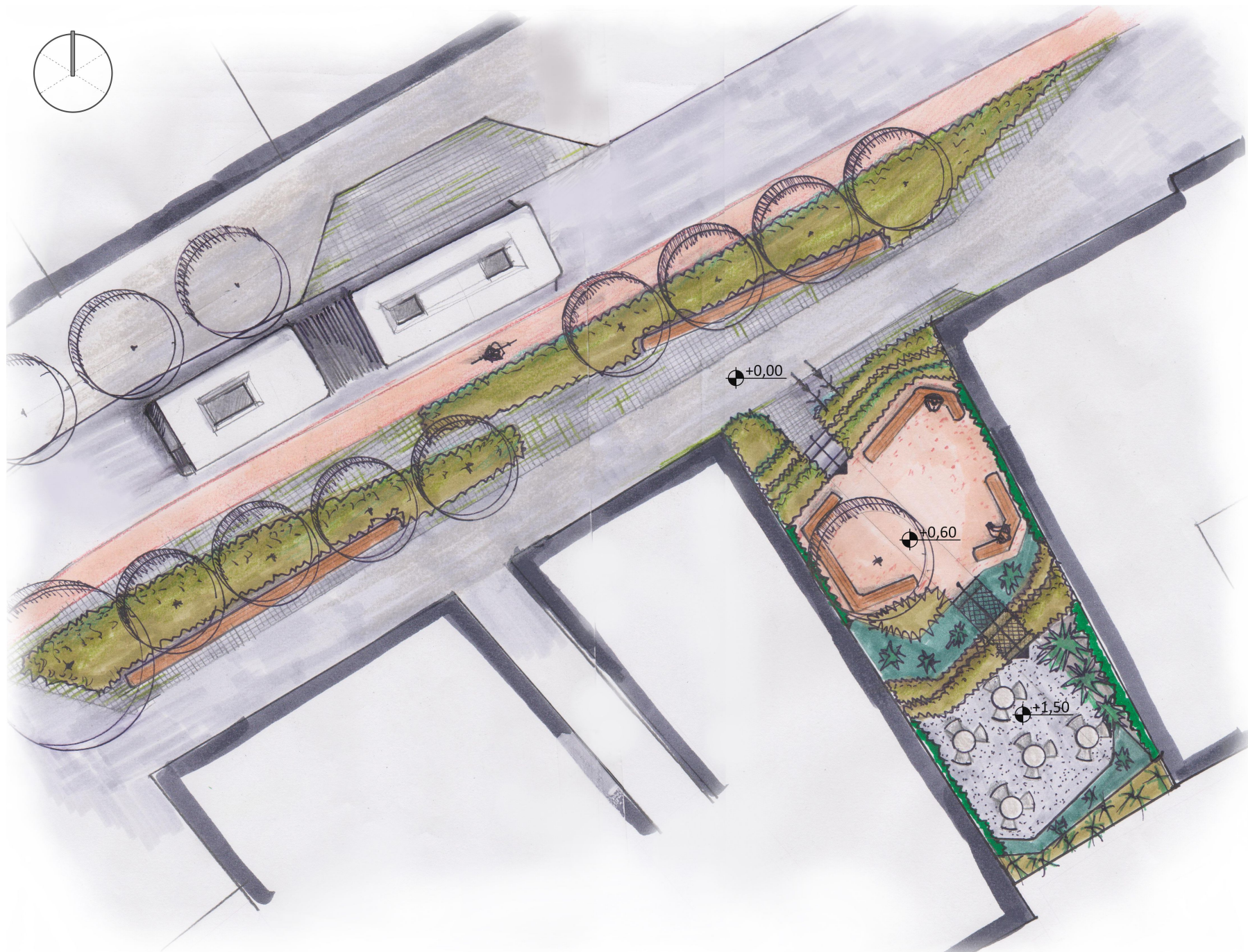
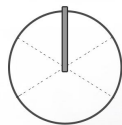

Πατημένο Χώμα

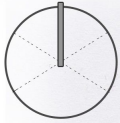
ΠΑΡΚΟ ΑΡΓΟΝΑΥΤΩΝ

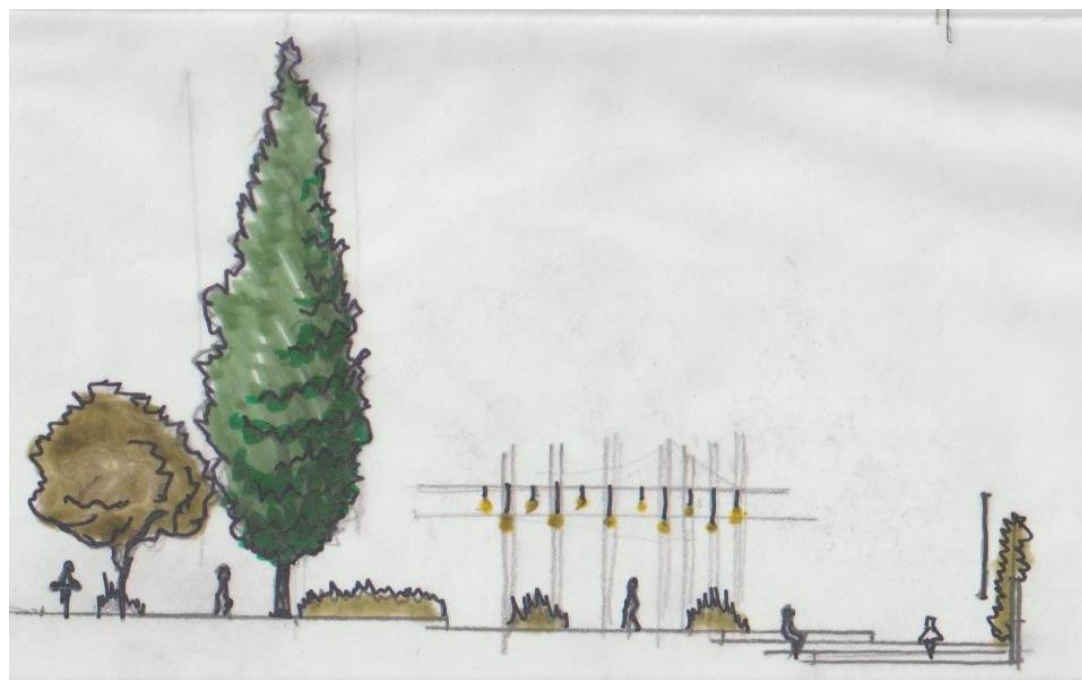
ΠΑΡΚΟ ΠΑΣΑΛΙΔΗ

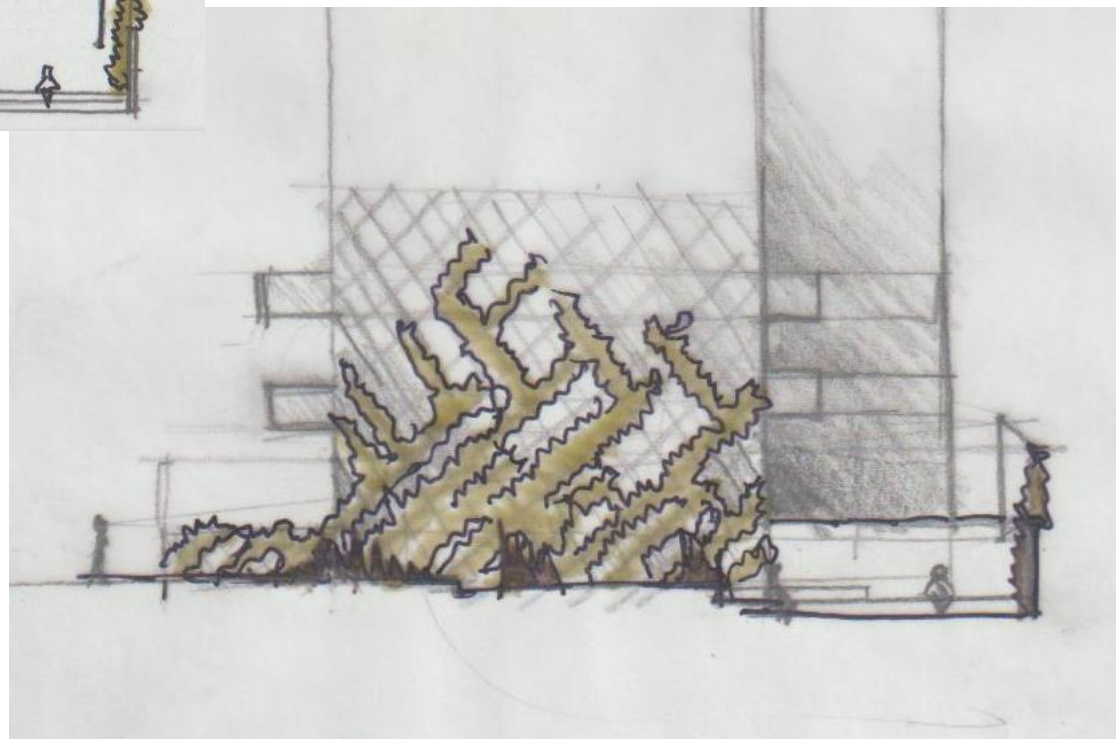
ΠΑΡΚΟ ΠΟΝΤΟΥ

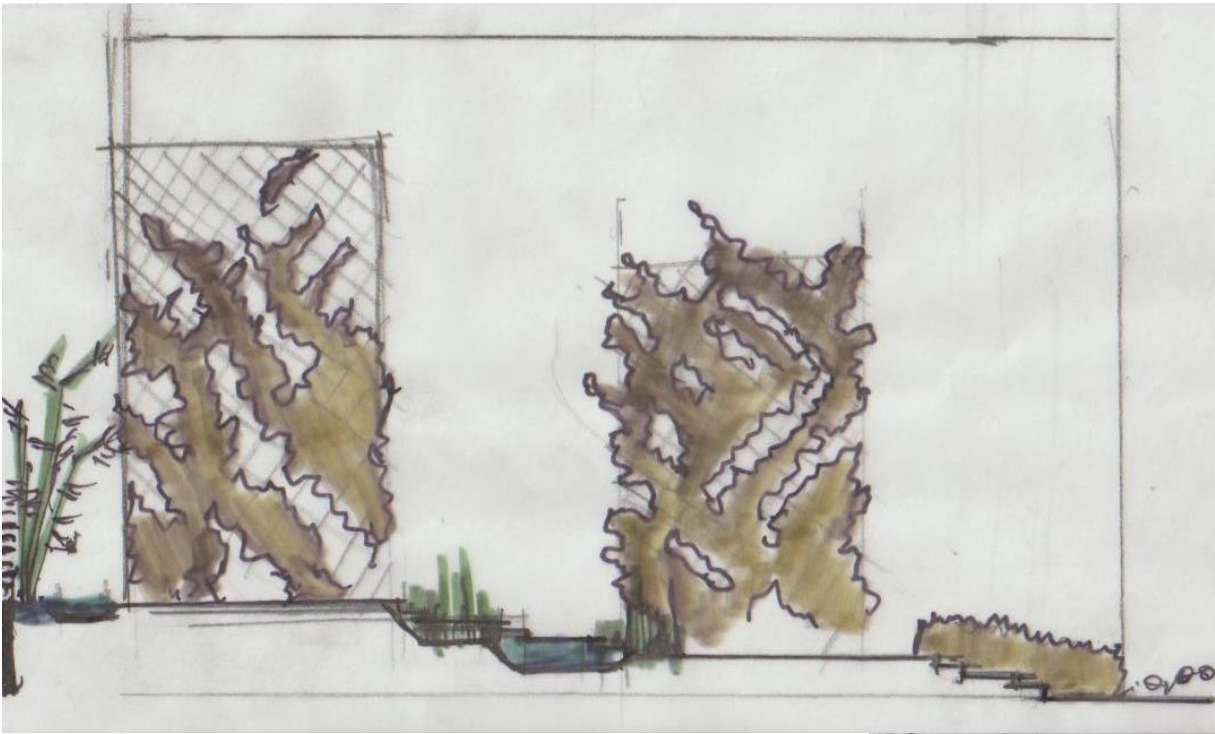
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΤΟΜΕΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΠΑΡΚΩΝ ΤΣΕΠΗΣ

ΠΑΡΚΟ ΑΡΓΟΝΑΥΤΩΝ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΤΟΜΕΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ
ΠΑΡΚΩΝ ΤΣΕΠΗΣ

ΠΑΡΚΟ ΠΑΣΑΛΙΔΗ

ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΖΩΟΓΟΝΗΣΗ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ ΥΠΟΛΕΙΠΟΜΕΝΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ ΥΠΑΙΘΡΙΩΝ ΧΩΡΩΝ ΜΙΚΡΗΣ ΚΛΙΜΑΚΑΣ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΚΩΝ ΤΣΕΠΗΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΚΑΛΑΜΑΡΙΑΣ.

Ελένη Ιωακειμίδου¹, Κωνσταντίνος Σακαντάμης^{1,2}

¹Σχολή Θετικών Επιστημών και Τεχνολογίας, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο,
Πάροδος Αριστοτέλους 18, 26335 Πάτρα

²Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Εγνατία
137, 54636, Θεσσαλονίκη

email: std112154@ac.eap.gr, k.sakantamis@live.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται τη σημασία των υπαίθριων χώρων για τη βελτίωση της αστικής διαβίωσης. Ως μελέτη περίπτωσης εξετάζεται το κέντρο του δήμου Καλαμαριάς στην πόλη της Θεσσαλονίκης. Εντοπίζονται οι χώροι πράσινου και οι ελεύθεροι χώροι και γίνεται μια ανάλυση της ποιότητας και της λειτουργικότητας καθώς και εκτίμηση της ποσότητας και της κατανομής τους στο χώρο. Οι επεμβάσεις που προτείνονται έχουν ως στόχο τη μετατροπή μικρών αστικών κενών σε κατάλληλα διαμορφωμένους υπαίθριους χώρους πρασίνου, τα λεγόμενα πάρκα τσέπης, καθώς και τη δικτύωση τους μέσω πράσινων διαδρομών και ποδηλατόδρομων, με απώτερο στόχο την περιβαλλοντική αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος.

Λέξεις κλειδιά: *αστικοί υπαίθριοι χώροι, χώροι πρασίνου, δίκτυο πρασίνου*

ABSTRACT

This paper deals with the importance of open public spaces for improving urban living. The center of the municipality of Kalamaria in the city of Thessaloniki is considered as a case study. Green spaces and open spaces are identified and an analysis of quality and functionality is made as well as an assessment of their quantity and distribution in the space. The proposed interventions aim at transforming small urban voids into appropriate designed green spaces, the so-called pocket parks, as well as their connectivity through green corridors and bicycle paths, with the ultimate goal of environmental upgrading the urban environment.

Keywords: *urban open spaces, green spaces, green networks*

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι αστικοί υπαίθριοι χώροι αποτελούν βασικό δομικό στοιχείο των σύγχρονων πόλεων. Πρόκειται για υπαίθριες εγκαταστάσεις μικρής ή μεγαλύτερης έκτασης που διαμορφώνουν την εικόνα του αστικού τοπίου (Ανανιάδου - Τζημοπούλου, 2015). Συμβάλλουν στην βελτίωση των περιβαλλοντικών συνθηκών, (Chiesura, 2003) στη διατήρηση της βιοποικιλότητας (Λιονάτου, 2008) και στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής. Διευκολύνουν την καθημερινή διαβίωση των κατοίκων μιας πόλης καθώς αποτελούν ένα χώρο για αναψυχή, κοινωνική επαφή και συναναστροφή, (Labuz, 2018) ενώ παράλληλα προσφέρουν ευκαιρίες για επαφή με τη φύση (Ανανιάδου-Τζημοπούλου 2015).

Η ύπαρξη υπαίθριων χώρων σε μια πόλη αποτελεί ένδειξη της ποιότητας του περιβάλλοντος της (Georgi et al, 2019). Η μεγάλη πληθυσμιακή συσσώρευση στα αστικά κέντρα που σημειώθηκε κατά τον 20^ο αιώνα είχε ως αποτέλεσμα την έντονη ανοικοδόμηση, η οποία πραγματοποιήθηκε εις βάρος των αδόμητων ελεύθερων χώρων (Peschardt, 2014) και έλαβε τη μορφή της ανεξέλεγκτης διάχυσης στο φυσικό χώρο (Ανανιάδου-Τζημοπούλου 2015).

Ως αποτέλεσμα της εξέλιξης αυτής η σύγχρονη πόλη παρουσιάζει έλλειψη υπαίθριων χώρων, ποιοτική υποβάθμιση και άνιση κατανομή των υπάρχοντων αλλά και έλλειψη συνδεσιμότητας μεταξύ τους, γεγονός που διαταράσσει την ποιότητα ζωής (Ανανιάδου-Τζημοπούλου 2015). Επομένως, κρίνεται επιτακτική η ανάγκη για σύγχρονες μελέτες που θα αποβλέπουν στην αναβάθμιση και επέκταση των χώρων αυτών με στόχο την βελτίωση της φυσιογνωμίας της πόλης.

Η συρρίκνωση του υπαίθριου χώρου στις σύγχρονες πόλεις και η επακόλουθη έλλειψη μεγάλων εκτάσεων για τη

δημιουργία νέων, έστρεψε το ενδιαφέρον στα μικρότερης έκτασης αστικά κενά που εντοπίζονται διάσπαρτα μέσα στον αστικό ιστό. Οι εναπομείναντες αυτοί, ελεύθεροι και ανεκμετάλλευτοι χώροι αποτέλεσαν τη μοναδική επιλογή για δημιουργία νέων κατάλληλα διαμορφωμένων υπαίθριων χώρων (Κοσμάκη, Λουκόπουλο). Οι χώροι αυτοί αξιοποιούνται και μετατρέπονται σε μικρά πάρκα, τα λεγόμενα πάρκα τσέπης (Kerishnan et al.,2020).

Πρόκειται ουσιαστικά για υπαίθριους χώρους πολύ μικρής κλίμακας που ενσωματώνουν στοιχεία της φύσης σε μια συγκεκριμένη οικιστική περιοχή εξυπηρετώντας τις καθημερινές ανάγκες των κατοίκων της για αναψυχή, χαλάρωση και απόλαυση του εξωτερικού χώρου (Lu S., 2018). Οι χώροι αυτοί αποδίδουν ποικίλα οφέλη για την πόλη τόσο περιβαλλοντικά όσο και κοινωνικά και οικονομικά. Ωστόσο δεν επαρκεί η απλή παρουσία τους στο χώρο. Σκόπιμο είναι να είναι ομοιόμορφα κατανομημένοι και να συνδέονται τόσο μεταξύ τους όσο και με τους υπόλοιπους μεγαλύτερης έκτασης χώρους, με ένα ενιαίο δίκτυο.

Η παρούσα εργασία ερευνά τους υπαίθριους χώρους και χώρους πρασίνου του δήμου Καλαμαριάς στην πόλη της Θεσσαλονίκης. Πρόκειται για ένα δήμο όπου οι ελεύθεροι χώροι χαρακτηρίζονται από υποβαθμισμένη ποιότητα, άνιση κατανομή και έλλειψη συνδεσιμότητας.

Σκοπός της εργασίας τίθεται η βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος στο κέντρο του δήμου Καλαμαριάς, μέσω της περιβαλλοντικής αναβάθμισης των υπαίθριων χώρων, της επέκτασης της έκτασης τους με τη δημιουργία πάρκων τσέπης, αλλά και της δικτύωσης τους μέσω ποδηλατόδρομων και πράσινων διαδρομών.

2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Κατά την εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας γίνεται αρχικά μια βιβλιογραφική έρευνα σχετικά με την έννοια των αστικών υπαίθριων χώρων με ιδιαίτερη αναφορά στα οφέλη που προσφέρουν για την πόλη και κατ'επέκταση για τη διαβίωση των κατοίκων της. Κύρια σημασία δόθηκε στα πάρκα τσέπης που αποτελούν μια κατηγορία των αστικών υπαίθριων χώρων. Αναλύθηκε η έννοια, τα χαρακτηριστικά τους και η συμβολή τους ως σύγχρονο εργαλείο περιβαλλοντικής αναβάθμισης του αστικού τοπίου. Τέλος, παρουσιάστηκε η εξελικτική τους πορεία από τη πρώτη δημιουργία πάρκων τσέπης στη Νέα Υόρκη μέχρι τις διαφορετικές μορφές που παρουσιάζονται στη σύγχρονη εποχή.

Στη συνέχεια, παρουσιάζεται η περιοχή μελέτης. Πραγματοποιείται καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης μέσω εκτεταμένης επιτόπιας έρευνας. Γίνεται φωτογραφική αποτύπωση και καταγραφή των δεδομένων μέσω χαρτών, σκαριφημάτων και σχεδίων. Ιδιαίτερη μέριμνα δόθηκε στην καταγραφή και αξιολόγηση του πρασίνου και των υπαίθριων χώρων που εντοπίζονται στη συγκεκριμένη περιοχή ως προς την έκταση, την κατάσταση τους και την κατανομή τους, καθώς και η εκτίμηση των δυσλειτουργιών που παρουσιάζουν.

Λαμβάνοντας υπόψη την θεωρητική διερεύνηση αλλά και την παραπάνω ανάλυση αναπτύσσεται η διατύπωση μιας σχεδιαστικής πρότασης κατά την οποία προτείνεται η αναβάθμιση των χώρων αυτών μέσω συγκεκριμένων πρακτικών. Γίνεται σχεδιαστική διατύπωση και ανάλυση της πρότασης ενώ παράλληλα επισημαίνονται τα προσδοκώμενα αποτελέσματα.

3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Ο δήμος Καλαμαριάς εντοπίζεται στο νοτιοανατολικό τμήμα του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Θεσσαλονίκης. Σύμφωνα με την απογραφή του 2011 έχει πληθυσμό 91.270 κατοίκους, ενώ καταλαμβάνει συνολική έκταση 7.200 στρέμματα. Χαρακτηριστικό στοιχείο του δήμου αποτελεί το γεγονός ότι η περίμετρός του βρέχεται κατά τα 2/3 από το Θερμαϊκό κόλπο, με συνολική ακτογραμμή περίπου 6,5km.

Λόγω της εγγύτητας με το θαλάσσιο στοιχείο διαμορφώνεται ένα τοπίο το οποίο προσελκύει επισκέπτες από την ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλονίκης για αναψυχή και απόλαυση του φυσικού τοπίου. Επιπλέον παρατηρείται η ύπαρξη πόλων υπερτοπικού χαρακτήρα όπως είναι χώροι αναψυχής, η μαρίνα σκαφών αναψυχής και αθλητικές εγκαταστάσεις που σχετίζονται με το ναυταθλητισμό. Οι χρήσεις αυτές εντοπίζονται στην παραλιακή ζώνη.

Το κλίμα της περιοχής χαρακτηρίζεται ως μεσογειακό. Τα καλοκαίρια είναι ζεστά και ξηρά με τη μέγιστη θερμοκρασία να σημειώνεται τον Ιούλιο και να ανέρχεται στους 31,5°C. Οι χειμώνες χαρακτηρίζονται ως ήπιοι και βροχεροί με την ελάχιστη θερμοκρασία να σημειώνεται το Ιανουάριο με 1,3°C. Επικρατέστερος άνεμος στην περιοχή είναι ο βορειοδυτικός, ενώ κατά τη θερινή περίοδο σημειώνονται νότιοι άνεμοι.

Η περιοχή που μελετάται βρίσκεται στο Κέντρο και το βοριοδυτικό παράλιο μέτωπο της Καλαμαριάς. (Εικόνα 1) Πρόκειται για το παλαιότερο τμήμα του δήμου το οποίο κατοικήθηκε πρωταρχικά από πρόσφυγες της Μικρασιατικής Καταστροφής.

Εικόνα 1. Ορισμός περιοχής μελέτης. Ιδία επεξεργασία

Στην περιοχή αυτή μελετήθηκε και καταγράφηκε το υπάρχον δίκτυο κυκλοφορίας και οι χρήσεις γης. Στο σημείο αυτό κύριο στοιχείο αποτέλεσε η ανάλυση του πρασίνου και των ελεύθερων χώρων. Πραγματοποιήθηκε μια καταγραφή και απεικόνιση των χώρων πρασίνου και των υπαίθριων χώρων που εντοπίζονται στην περιοχή και έγινε αξιολόγηση της ποιότητας, της λειτουργικότητας αλλά και της έκτασης τους.

Το δίκτυο κυκλοφορίας της περιοχής περιλαμβάνει κύριες αρτηρίες που τη συνδέουν με τους παρακείμενους δήμους αλλά και με το υπόλοιπο ΠΣΘ. Επίσης υπάρχουν συλλεκτήριες οδοί που συνδέουν τις αρτηρίες με τις τοπικές οδούς και διευκολύνουν την κίνηση των οχημάτων στο εσωτερικό του δήμου. Πεζόδρομος στην περιοχή εντοπίζεται μόνο στο κέντρο του δήμου, και συγκεκριμένα στην οδό Κομνηνών, όπου συγκεντρώνεται το σύνολο της κοινωνικής ζωής. Στο σημείο αυτό υπάρχει ποδηλατόδρομος και συγκεκριμένα σε ένα τμήμα της οδού Μεταμορφώσεως χωρίς να αναπτύσσεται κάποιο εκτεταμένο δίκτυο. Τα μέσα μαζικής μεταφοράς περιλαμβάνουν

λεωφορειακές γραμμές που συνδέουν το δήμο με το κέντρο της πόλης, ενώ υπάρχει πρόβλεψη για σύνδεση της περιοχής με το κέντρο της πόλης με γραμμή μετρό η κατασκευή της οποίας βρίσκεται σε εξέλιξη.

Τα πεζοδρόμια παρουσιάζονται στο μεγαλύτερο μέρος τους αφιλόξενα για τον πεζό λόγω του μικρού πλάτους, της κακής συντήρησης, των υλικών κατασκευής που σε συνδυασμό με την ελλιπή φύτευση διαταράσσουν τις συνθήκες θερμικής άνεσης και καθιστούν προβληματική την προσπέλαση, ιδιαίτερα τους θερμούς μήνες.

Η κύρια χρήση που επικρατεί στην περιοχή μελέτης είναι η κατοικία. Στο κέντρο του δήμου συγκεντρώνονται οι κεντρικές λειτουργίες πόλης οι οποίες περιλαμβάνουν υπηρεσίες, πολιτιστικές λειτουργίες, αναψυχή αλλά και εμπορικές δραστηριότητες. Παράλληλα με τις περιοχές κατοικίας υπάρχουν διάσπαρτες χρήσεις όπως εκπαίδευση, πρόνοια, αθλητισμός.

Η έκταση πρασίνου στο δήμο Καλαμαριάς σύμφωνα με την αναθεώρηση του ΓΠΣ υπολογίζεται σε 711.326,81 τμ και καταλαμβάνει το 10,64% της συνολικής έκτασης του δήμου. Η αναλογία πρασίνου ανά κάτοικο υπολογίζεται περίπου στα 7,28 τμ. (Εικόνα 2)

Εικόνα 2. Αστικό πράσινο – ελεύθεροι χώροι που εντοπίζονται στην περιοχή μελέτης

Παρατηρείται ότι στην έκταση πρασίνου ενσωματώνονται χώροι όπως είναι η έκταση πρώην Στρατοπέδων. Οι χώροι αυτοί δεν αποτελούν λειτουργικό πράσινο κατάλληλα διαμορφωμένο ώστε να προσφέρεται στο κοινό για αναψυχή, ενώ αν εξαιρεθούν το ποσοστό πρασίνου μειώνεται σημαντικά.

Λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία αυτά πραγματοποιείται μια αξιολόγηση και κατανομή των καταγεγραμμένων πράσινων και ελεύθερων χώρων με βάση τη λειτουργία που επιτελούν και την κατάσταση στην οποία βρίσκονται.

Ως εκ τούτου εντοπίζονται χώροι πρασίνου σε πάρκα, παιδικές χαρές, αύλειους χώρους κυρίως ναών και άλλων ιδρυμάτων αλλά και νησίδες οδών. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος των χώρων αυτών παρουσιάζουν έλλειψη διαμόρφωσης με αποτέλεσμα να εμφανίζουν μια εικόνα εγκατάλειψης ενώ συχνά καταλαμβάνονται από σταθμευμένα οχήματα. Επιπλέον, τα υπάρχοντα πάρκα στην πλειοψηφία τους περιλαμβάνουν χώρους που εμφανίζουν μια ομοιομορφία ως προς τον τρόπο οργάνωσης, ωστόσο χαρακτηρίζονται από την έλλειψη σύγχρονου σχεδιασμού γεγονός που τα καθιστά μη ελκυστικά και αφιλόξενα με αποτέλεσμα να παραμένουν μη αξιοποιήσιμα.

Παράλληλα διερευνάται η ακτίνα επιρροής κάθε πάρκου όπου εξετάζεται το εύρος εξυπηρέτησης τους ανάλογα με την έκταση που καταλαμβάνουν αλλά και την διάταξη τους. Εντοπίζονται πάρκα μικρότερης έκτασης που αναπτύσσονται στο εσωτερικό των οικοδομικών τετραγώνων και απευθύνονται κυρίως στους κατοίκους των γειτονικών κτιρίων και άλλα μεγαλύτερης έκτασης τα οποία προσελκύουν επισκέπτες από την ευρύτερη περιοχή. Σύμφωνα με την καταγραφή αυτή παρατηρείται ότι οι ελεύθεροι χώροι στην περιοχή

χαρακτηρίζονται από την άνιση κατανομή τους στο χώρο με αποτέλεσμα να εντοπίζονται σημεία όπου η απόσταση από κάποιο πάρκο είναι πολύ μεγάλη. Το γεγονός αυτό δυσχεραίνει την πρόσβαση των κατοίκων σε αυτά και περιορίζει τη χρήση του πάρκου. (Εικόνα 3)

Εικόνα 3. Ακτίνα επιρροής διαμορφωμένων χώρων πρασίνου (πάρκων και παιδικών χαρών)

Για το λόγο αυτό προτείνεται η δημιουργία πάρκων τσέπης στα σημεία όπου δεν εξυπηρετούνται από κάποιο υπάρχον διαμορφωμένο υπαίθριο χώρο. Η χωροθέτηση τους πραγματοποιείται σε υπάρχοντες χώρους πρασίνου μικρής έκτασης αλλά και σε κενούς χώρους αδόμητους που παραμένουν παραμελημένοι υποβαθμίζοντας την περιοχή στην οποία εντάσσονται.

Το εγχείρημα αυτό έχει ως στόχο να μετατρέψει τους κενούς χωρίς χρήση χώρους σε σημεία τα οποία θα προσφέρονται στους κατοίκους για την ανάπτυξη των καθημερινών δραστηριοτήτων αναψυχής σε επίπεδο γειτονιάς.

Τέλος, παρατηρείται ότι δεν υπάρχει συνδεσιμότητα μεταξύ των υπάρχοντων υπαίθριων χώρων, γεγονός που δυσχεραίνει την προσβασιμότητα προς αυτά και ως εκ τούτου μειώνει τη πιθανότητα χρήσης τους από τους κατοίκους.

Έτσι προτείνεται η δημιουργία ενός δικτύου πρασίνου το οποίο περιλαμβάνει στη δομή του ένα ολοκληρωμένο δίκτυο κυκλοφορίας για πεζούς και ποδηλάτες και συνδέει μέσω πράσινων διαδρομών τους υπάρχοντες ελεύθερους χώρους και τα πάρκα τσέπης.

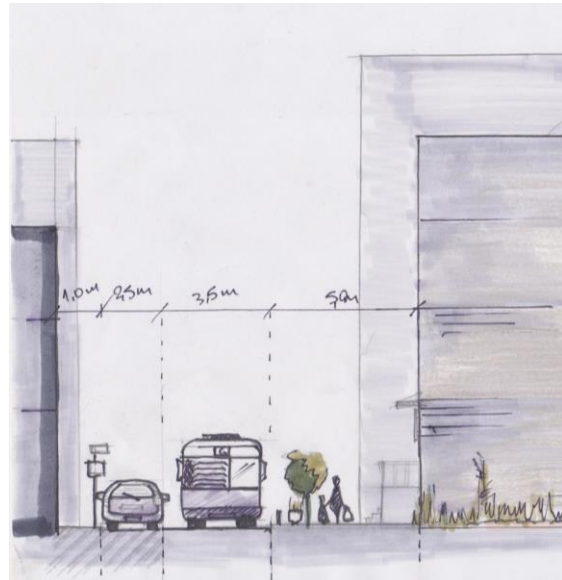
4. ΠΡΟΤΑΣΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΔΙΚΤΥΟΥ ΠΡΑΣΙΝΟΥ

Σκοπός της πρότασης είναι να δημιουργηθεί ένα δίκτυο πρασίνου το οποίο θα αποτελέσει ουσιαστικά ένα δίκτυο αειφορικής μετακίνησης. Πιο συγκεκριμένα, θα ενθαρρύνει την κίνηση των πεζών και των ποδηλάτων ενώ παράλληλα θα συμβάλει στην μετατροπή των οδών σε πιο λειτουργικές και φιλικές τόσο για το περιβάλλον όσο και για τον άνθρωπο.

Για τη διαμόρφωση του δικτύου αυτού προτείνεται

- η διαπλάτυνση του πεζοδρομίου για τη διευκόλυνση της κίνησης των πεζών. Από την διαπλάτυνση αυτή προκύπτει είτε η μείωση των λωρίδων κίνησης των οχημάτων και η διευθέτηση της κίνησης στις παρακείμενες οδούς, είτε η αφαίρεση των σταθμευμένων οχημάτων και μεταφορά τους σε οργανωμένους χώρους στάθμευσης υπόγειους ή πολυόροφους σε καθορισμένα σημεία της περιοχής τα οποία χρησιμοποιούνται ήδη άτυπα για στάθμευση των οχημάτων.
- η διατύπωση ενός δικτύου κίνησης ποδηλάτων. Κατά τη διαμόρφωση του ποδηλατόδρομου λαμβάνεται υπόψη η χρήση οδών με ήπια κλίση και χαμηλή κυκλοφορία ώστε να προσφέρεται άνεση και ασφάλεια στους ποδηλάτες.
- η περιβαλλοντική αναβάθμιση των πεζοδρομίων με την ενίσχυση της φύτευσης κατά μήκος των οδών ώστε να προσφέρεται επαρκής σκίαση για τους πεζούς όπου αυτό απαιτείται και

η αντικατάσταση των σκληρών υλικών επίστρωσης με υλικά υδατοπερατά ώστε να βελτιωθούν οι συνθήκες άνεσης στην οδό.

Εικόνες 4,5. Τομή στην οδό Πασαλίδη. Υπάρχουσα κατάσταση και πρόταση

5. ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ ΠΑΡΚΩΝ ΤΣΕΠΗΣ

Σύμφωνα με τη μελέτη προτείνεται η διατύπωση σχεδιαστικής πρότασης για τρία από τα προτεινόμενα πάρκα τσέπης. Η επιλογή των πάρκων αυτών έγινε με κύριο κριτήριο την έλλειψη κάποιου υπαίθριου διαμορφωμένου χώρου στην περιοχή που χωροθετούνται. Επιπλέον, οι

τοποθεσίες επιλέχθηκαν στρατηγικά σε τρεις περιοχές με διαφορετικό χαρακτήρα, μια καθαρά οικιστική περιοχή, μια με έντονο εμπορικό χαρακτήρα και μια μεταβατική περιοχή.

Κατά το σχεδιασμό των πάρκων τσέπης

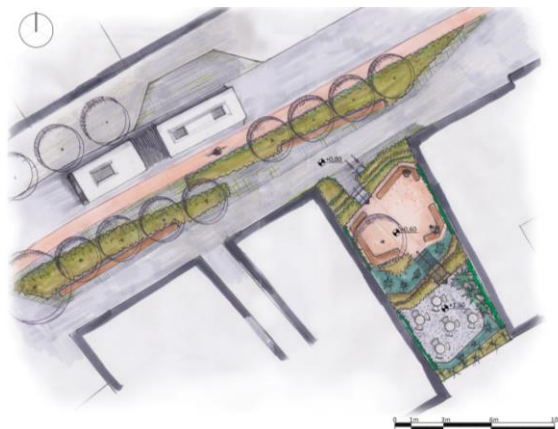
- επιλέγονται υλικά φιλικά προς το περιβάλλον, ανανεώσιμα και ανακυκλώσιμα
- χρησιμοποιούνται για την επίστρωση επιφάνειες πρασίνου, γαιώδη υλικά, όπως το χαλίκι και το πατημένο χώμα, και υλικά τοποθετημένα εν ξηρώ σε υδατοπερατό υπόστρωμα όπως η πέτρα και οι κυβόλιθοι που επιστρώνονται πάνω σε χώμα
- επιλέγεται η φύτευση σύμφωνα με τις απαιτήσεις για σκιασμό που προκύπτει με τον έλεγχο ηλιασμού και περιλαμβάνει φυλλοβόλα δέντρα, χαμηλή βλάστηση από θαμνώδη, αναρριχώμενα φυτά και υδρόβια βλάστηση
- η είσοδος διαμορφώνεται στο επίπεδο του πεζοδρομίου ενώ ο χώρος του πάρκου διαχωρίζεται από αυτό δίνοντας την αίσθηση της ένταξης σε έναν ενιαίο χώρο απομονωμένο

Εικόνα 6. Πάρκο τσέπης στην οδό Αργοναυτών

Το πρώτο πάρκο τσέπης εντάσσεται στην οδό Αργοναυτών, σε μια περιοχή με κύρια χρήση την κατοικία. (Εικόνα 6) Στόχος της δημιουργίας του τίθεται η δυνατότητα να προσφέρει στους κατοίκους της περιοχής ένα χώρο συγκέντρωσης για την ανάπτυξη πολιτιστικών δραστηριοτήτων.

Το δεύτερο πάρκο χωροθετείται στην οδό Πασαλίδη, μια έντονα εμπορική περιοχή όπου σημειώνεται μεγάλη κινητικότητα πεζών, οχημάτων αλλά και συγκέντρωση πλήθους εργαζομένων. (Εικόνα 7) Στόχος του πάρκου είναι να προσφέρει ένα ήσυχο και ευχάριστο περιβάλλον για στάση και ξεκούραση, απομονωμένο από τους έντονους ρυθμούς της περιοχής.

Εικόνα 7. Πάρκο τσέπης στην οδό Πασαλίδη

Το τρίτο πάρκο ενοποιεί έναν υπάρχοντα χώρο πρασίνου μικρής έκτασης στην οδό Αγίου Ευγενίου με έναν αδόμητο χώρο στην οδό Πόντου. (Εικόνα 8) Το πάρκο αυτό πρόκειται να αποτελέσει ένα μεταβατικό χώρο σύνδεσης των δύο αυτών οδών, που θα προσφέρει ένα χώρο για στάση για τους διερχόμενους πεζούς αλλά και έναν υπαίθριο χώρο για τους κατοίκους της περιοχής.

Εικόνα 8. Πάρκο τσέπης στην οδό Πόντου

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρούσα διπλωματική εργασία είχε ως ευρύτερο αντικείμενο μελέτης τη διερεύνηση της δυνατότητας επέκτασης των υπαίθριων χώρων στο κέντρο του δήμου Καλαμαριάς μέσω της δημιουργίας πάρκων τσέπης.

Το εγχείρημα αυτό συμβάλει στη μετατροπή εγκαταλελειμμένων εκτάσεων σε ελκυστικούς χώρους που προσφέρονται στους κατοίκους για την ανάπτυξη των καθημερινών υπαίθριων δραστηριοτήτων τους, αναβαθμίζοντας την εικόνα και τη ζωή στην πόλη.

Η ύπαρξη των μικρών αυτών πάρκων διασκορπισμένων στο σύνολο της περιοχής μελέτης θα επιτρέψει στη φύση να διεισδύσει μέσα στον αστικό ιστό. Η σύνδεση τους με τους ήδη υπάρχοντες υπαίθριους χώρους και χώρους πρασίνου μέσω πράσινων διαδρομών θα εμπλουτίσει την έκταση του πρασίνου και θα ενισχύσει την περιβαλλοντική και οικολογική τους αξία. Παράλληλα, θα ενθαρρύνει την κίνηση των πεζών και των ποδηλάτων συμβάλλοντας στη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και τη βελτίωση της ποιότητας του αστικού περιβάλλοντος.

Συμπερασματικά θα μπορούσε να ειπωθεί ότι η πρόταση αυτή συμβάλλει στην περιβαλλοντική αναβάθμιση μέσω

της αύξησης της έκτασης των στοιχείων πρασίνου στην περιοχή μελέτης αλλά και της αύξησης του ποσοστού των υδατοπερατών υλικών έναντι του σκληρού τοπίου της υπάρχουσας κατάστασης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Διεθνές περιοδικό

- Chiesura Anna, 2004. The role of urban parks for the sustainable city. Landscape and Urban Planning 68 129–138
- Labuz, R., 2019, Pocket Park-A New Type of Green Public Space in Kraków (Poland), IOP Conference Series: Materials Science and Engineering 471
- Georgi, J.N., Ioannou D., Oikonomaki E., 2019, Green corridors and exterior common areas, enhancing connectivity in Athens, Greece, IOP Conference Series: Earth and Environmental Science
- Kerishnan Praveena Balai, Maruthaveeran Sreetheran, Maulan Suhardi, 2020, Investigating the usability pattern and constraints of pocket parks in Kuala Lumpur, Malaysia, Urban Forestry and Urban Greening 50,126647
- Lu S., Wei J., 2018, Research on landscape space perception of pocket park, Proceedings - 2018 International Conference on Engineering Simulation and Intelligent Control, ESAIC 2018 8530417, pp. 290-294

Βιβλίο

- Ανανιάδου – Τζημοπούλου Μαρία, 2015, Αρχιτεκτονική τοπίου θωρία και κριτική, Θεσσαλονίκη
- Λιονάτου Μ., 2008, Αρχιτεκτονική τοπίου και δίκτυα πρασίνου στα σύγχρονα αστικά κέντρα: Δυνατότητες και προοπτικές – Μεθοδολογία και εφαρμογή: Το παράδειγμα της Λάρισας, Θεσσαλονίκη, Διδακτορική Διατριβή. Επιβλέπων καθηγητής: Τσαλκίδης Ι. Α.Π.Θ.

Διαδικτυακή πηγή

- Κοσμάκη Π. και Λουκόπουλος Δ., [2007] Αστικά κενά - Μικρά πάρκα, <http://www.monumenta.org/article.php?IssueID=2&lang=gr&CategoryID=3&ArticleID=86>

Αστική αναζωογόνηση μέσω της περιβαλλοντικής αναβάθμισης υπολειπόμενων αστικών υπαίθριων χώρων μικρής κλίμακας. Η περίπτωση των πάρκων τσέπης στο δήμο Καλαμαριάς.

Ελένη Ιωακειμίδου, Κωνσταντίνος Σακαντάμης
Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Σχολή Θετικών Επιστημών

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι αστικοί υπαίθριοι χώροι αποτελούν χώρους συναναστροφής και κοινωνικοποίησης αλλά και χώρους που επιτρέπουν την παρουσία της φύσης μέσα στα όρια του αστικού ιστού, ο οποίος τα τελευταία χρόνια υποβαθμίζεται. Αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι η διευρεύνηση της συμβολής των χώρων αυτών στην αναζωογόνηση της πόλης.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ύπαρξη αδιαμόρφωτων και μη λειτουργικών μικρών αστικών κενών αποτελεί ένα σημαντικό ζήτημα για τη σύγχρονη πόλη. Η προτεινόμενη εργασία στοχεύει στη διερεύνηση της δυνατότητας μετατροπής των χώρων αυτών σε κατάλληλα διαμορφωμένους υπαίθριους χώρους πρασίνου με δημόσιο χαρακτήρα, τα λεγόμενα πάρκα τσέπης.

ΣΚΟΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η παρούσα εργασία στοχεύει στη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος στο Κέντρο του δήμου Καλαμαριάς, μέσω της ποιοτικής και ποσοτικής αναβάθμισης των χώρων πρασίνου και των ελεύθερων χώρων, της δημιουργίας πάρκων τσέπης, αλλά και της δικτύωσης τους μέσω ποδηλατόδρομων και πράσινων διαδρομών.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Αρχικά, γίνεται βιβλιογραφική

έρευνα σχετικά με την έννοια των αστικών υπαίθριων χώρων, των πάρκων τσέπης και των δικτύων πρασίνου, αλλά και της συμβολής τους στη βελτίωση της ποιότητας του αστικού περιβάλλοντος και κατ'έπείκταση της διαβίωσης των κατοίκων.

Έπειτα παρουσιάζεται η περιοχή μελέτης και γίνεται καταγραφή και ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης μέσω επιτόπιας έρευνας και αποτύπωσης.

Τέλος, αναπτύσσεται η πρόταση σχεδιασμού τριών πάρκων τσέπης αλλά και ενός δικτύου πρασίνου στο κέντρο του δήμου Καλαμαριάς.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Η αξιολόγηση των χώρων πρασίνου και των ελεύθερων χώρων οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι χώροι αυτοί στο δήμο Καλαμαριάς χαρακτηρίζονται από

- έλλειψη κατάλληλης διαμόρφωσης ώστε να αποτελέσουν λειτουργικό πράσινο
- έλλειψη σύγχρονων μεθόδων σχεδιασμού
- εικόνα εγκατάλειψης
- έλλειψη συνδεσιμότητας και ομοιόμορφης κατανομής

Οι παράμετροι αυτοί οδηγούν στην υποβάθμιση και περιορίζουν τη χρήση τους.

Προτείνεται

- Η επέκταση με τη μετατροπή αστικών κενών σε πάρκα τσέπης και ο σχεδιασμός σε τρία από αυτά

Εικόνα 1. Προτεινόμενο πάρκο τσέπης

- Η σύνδεση τους με ένα δίκτυο πρασίνου
- Η πρόταση αυτή θα βελτιώσει το μικροκλίμα στον εξεταζόμενο αστικό χώρο μέσω της
- ενίσχυσης της φύτευσης
 - της αντικατάστασης των σκληρών υλικών
 - και τη χρήση υδατοπερατών και ψυχρών υλικών

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ανάλυση των υπαίθριων χώρων στο δήμο Καλαμαριάς οδηγεί στο συμπέρασμα ότι περιορίζεται ο κοινωνικός τους ρόλος και η συμβολή στην περιβαλλοντική αξία. Η εργασία αναμένεται να αναβαθμίσει την εικόνα και τη ζωή στην πόλη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Nordh, H., Østby, K., 2013, *Pocket parks for people - A study of park design and use*, Urban Forestry and Urban Greening
2. Georgi, J.N., Ioannou D., Oikonomaki E., 2019, *Green corridors and exterior common areas, enhancing connectivity in Athens, Greece*, IOP Conference Series: Earth and Environmental Science
3. Chiesura Anna, 2004. *The role of urban parks for the sustainable city*. Landscape and Urban Planning 68